

**T.C.
D CLE ÜN VERS TES
E T M B L MLER ENST TÜSÜ
E T M B L MLER E T M ANAB L M DALI
E itim Yönetimi, Tefti i, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
YÜKSEK L SANS TEZ**

**ORTAÖ RET M Ö RENC LER NDE GÖRÜLEN DDET N NEDENLER NE
L K N YÖNET C VE Ö RETMEN GÖRÜ LER
(Diyarbakır li Örne i)**

Özlem LALA

TEZ DANI MANI

Yrd. Doç. Dr. Fırat Kıyas B REL

**D YARBAKIR
2013**

ÖZET

Son zamanlarda görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerde de okulda ya anan iddet olaylarının kaygı verici düzeyde olduğu görülmektedir. Okullarda meydana gelen iddet olaylarının önlenmesinde öncelikle iddet davranışının nedenlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki resmi ortaöğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenler olmaktadır. Diyarbakır il merkezindeki ortaöğretim okul sayısı 48'dir. Bu okullarda görevli toplam yönetici sayısı 251, öğretmen sayısı ise 2194'tür. Örneklem farklı okul türlerinden (Genel Liseler, Meslek Liseleri ve Anadolu Liseleri) toplam 17 okul seçilmiştir, bu okullarda görevli 63 yönetici ve 549 öğretmen veri toplanmıştır.

Araştırmada, Gemici (2008) tarafından geliştirilen ve 34 maddeden oluşan ölçme aracı kullanılmıştır. Bu araştırma için yapılan uygulamada Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Anket yoluyla toplanan verilerin analizinde ve yorumunda yüzde, standart sapma, t- testi, varyans analizi (Anova) ve Scheffe anlamlılık testinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin, yönetici ve öğretmen görüşlerinde, anne ve babaların çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi ve çocukların aile içi iddete tanık olması, okulda yaşanan iddetin nedenleri olarak tespit edilmiştir. Yönetici görüşlerinde "Okul yönetimi" boyutunda cinsiyet de ikenine göre anlamlı bulunmuştur. Öğretmen görüşlerinde, eğitim durumu ve kıdem de ikenlerine göre anlamlı fark saptanmamıştır. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında "Okul dışı etkenler" boyutunda anlamlı bulunmuştur. Öğretmen görüşlerinde "Okul yönetimi" boyutunda cinsiyet de ikenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: iddet, ortaöğretim, yönetici, öğretmen.

ABSTRACT

The recent news on both printed and mass media demonstrate that violence level in schools is profoundly worrying. In order to prevent violence occurring in schools, the reasons which cause violence behaviors need to be determined. This survey has been conducted in order to identify administrators and teachers opinions about the causes of violence of high school students.

The population of this survey is comprised of administrators and teachers working in governmental high schools in Diyarbakır city center during 2011-2012 academic year. The number of high schools in the city center is 48. The total number of administrators is 251 and the number of teachers is 2194 who work in these schools. Various high schools (such as Regular High Schools, Vocational High Schools and Anatolian High Schools) have been chosen for sampling, and the data has been collected from 63 administrators and 549 teachers working in these schools.

A measurement tool developed by Gemici (2008) which is consisted of 34 items was used for the survey. At the main study for this survey Cronbach Alpha reliability parameter was found as .93. For analyzing and interpretation the data collected via questionnaire; percentages, standard deviation, t-test, variance analysis (Anova) and the Scheffe Significance Test have been utilized. In data analysis 0.05 significance level has been taken as basis.

According to the administrators' and teachers' opinion regarding the findings obtained from the survey, the causes of violence encountered at school are; insufficient attention and care for children by parents, child's witnesses of violence inside the family. The Administrators' opinion "School management" according to the difference in the gender variable in size significantly. No significant difference by education level and seniority has been determined in teachers' opinion. Among administrators' and teachers' opinions significant differences have been detected in the aspect of "Non-School Factors". Significant differences according to gender have emerged in the aspect of "School management" sub-dimension in teachers' opinion.

Key Words: Violence, high school, administrator, teacher.

ONAY

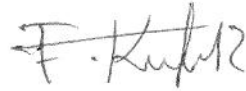
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

Bu çalışma Jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Abidin DAĞLI

Üye /Danışman : Yrd. Doç. Dr. Fırat Kıyas BİREL

Üye : Yrd. Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2013

.....
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bilimsel Ara tırmanın nasıl yapılması gerekti i konusunda farklı ve geni bir bakı açısı geli tirmeme yardımcı olan tez danı man hocam Yrd. Doç. Dr. Fırat Kıyas B REL'e yardımı ve katkısından dolayı te ekkür ederim.

Ders a amasında kazandırdı ı çalı ma disiplininden ve bütüncül yakla ımından ötürü Yrd. Doç. Dr. Abidin Da lı'ya te ekkür ederim.

statistiksel verilerin analizinde deste ini esirgemeyen ve her a amada yardımcı olan Ar . Gör. Rasim Tösten'e; yabancı metinlerin çevirilerinde bilgisine ba vurdu um Ar .Gör. ehmus Aykol'a; anketlerin uygulanması a amasında yardımcı olan ortaö retim okul yöneticileri ve ö retmenlerine te ekkür ederim.

Bu süreçte hep yanımda olan, yardımını ve sevgisini esirgemeyen aileme, arkadaş larıma ve sevgili e im Mesut'a çok te ekkür ederim.

Ç NDEK LER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ONAY.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
Ç NDEK LER.....	VI
TABLÖLAR L STES	IX

BÖLÜM I

G R

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	7
1.3. Alt Problemler.....	7
1.4. Sayıtlı.....	8
1.5. Sınırlamalar.....	8
1.6. Tanımlar.....	8

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LG L ARA TIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve.....	10
2.1.1. iddet Kavramı.....	10
2.1.2. Saldırganlık Kavramı.....	12
2.1.3. iddet ve Saldırganlık Türleri.....	14
2.1.3.1. iddet Türleri.....	14
2.1.3.2. Saldırganlık Türleri.....	20
2.1.4. iddet ve Saldırganlık Kuramları.....	21
2.1.4.1. iddet Kuramları.....	21
2.1.4.2. Saldırganlık Kuramları.....	22
2.1.5. iddet ve Saldırganlı ın Nedenleri.....	24
2.1.6. Ergenlik Dönemi ve iddet.....	31
2.1.7. Aile çi iddet.....	34
2.1.8. Medya ve iddet.....	37
2.1.9. Okulda iddet.....	42
2.1.9.1. Okulda iddetin Nedenleri.....	45

2.1.9.2. Okulda İddetin Önlenmesi.....	46
2.1.10. Okulun İlevleri.....	52
2.2. İgili Ara tırmalar.....	54
2.2.1. Yurt çinde Yapılan Ara tırmalar.....	54
2.2.2. Yurt Dı ında yapılan Ara tırmalar.....	59

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Ara tırmannın Modeli.....	62
3.2. Evren ve Örneklem.....	62
3.3. Veri Toplama Aracının Geli tirilmesi.....	64
3.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması ve Toplanması.....	65
3.5. Verilerin Analizi.....	65

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Ki isel Bilgiler.....	67
4.1.1. Yönetici ve Ö retmenlerin E itim Durumuna Göre Da ılımı.....	67
4.1.2. Yönetici ve Ö retmenlerin Kıdeme Göre Da ılımı.....	68
4.1.3. Yönetici ve Ö retmenlerin Cinsiyete Göre Da ılımı.....	68
4.1.4. Yönetici ve Ö retmenlerin Okul Türüne Göre Da ılımı.....	69
4.1.5. Okulun Bulundu u Çevrede Ya anan İddet Olaylarının Görünümüne İli kin Yönetici ve Ö retmen Görü lerinin Da ılımı...69	
4.2. Alt Problemlere İli kin Bulgular ve Yorum.....	70
4.2.1. Birinci Alt Probleme İli kin Bulgular ve Yorum.....	70
4.2.2. İkinçi Alt Probleme İli kin Bulgular ve Yorum.....	74
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İli kin Bulgular ve Yorum.....	82
4.2.4. Dördüncü Alt Probleme İli kin Bulgular ve Yorum.....	85
4.2.5. Be inci Alt Probleme İli kin Bulgular ve Yorum.....	96

BÖLÜM V
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar.....	98
5.2. Öneriler.....	101
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	101
5.2.2. Ara tırmacılara Yönelik Öneriler.....	102
 KAYNAKÇA.....	 103

EKLER

Ek 1: Veri Toplama Aracı.....	115
Ek 2: Ara tırma zni.....	118
Ek 3: Yemin Metni.....	119

TABLOLAR L STES

Tablo 1	Ara tırmanın Evreni.....	63
Tablo 2	Ara tırmanın Örneklemi.....	64
Tablo 3	Yönetici ve Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	67
Tablo 4	Yönetici ve Öğretmenlerin Kıdeme Göre Dağılımı.....	68
Tablo 5	Yönetici ve Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	68
Tablo 6	Yönetici ve Öğretmenlerin Görev Yapılan Okul Türüne Göre Dağılımı.....	69
Tablo 7	Okulun Bulunduğu Çevrede Yaşanan İddet Olaylarının Görünümüne İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı.....	70
Tablo 8	Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	71
Tablo 9	Yöneticilerin Eğitim Durumları Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	75
Tablo 10	Yöneticilerin Kıdem Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	76
Tablo 11	Yöneticilerin Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi.....	77
Tablo 12	Yöneticilerin Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	78
Tablo 13	Yöneticilerin Okul Türü Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	80
Tablo 14	Yöneticilerin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi.....	80
Tablo 15	Yöneticilerin Okulun Bulunduğu Çevre Değişkenine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları.....	81
Tablo 16	Yöneticilerin Okulun Bulunduğu Çevre Değişkenine Göre Varyans Analizi.....	82
Tablo 17	Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları.....	83
Tablo 18	Öğretmenlerin Eğitim Durumları Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	86
Tablo 19	Öğretmenlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Varyans Analizi.....	87
Tablo 20	Öğretmenlerin Kıdem Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	88
Tablo 21	Öğretmenlerin Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi.....	89

Tablo 22 Ö retmenlerin Cinsiyet De i kenine Göre t Testi Sonuçları.....	90
Tablo 23 Ö retmenlerin Okul Türü De i kenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	92
Tablo 24 Ö retmenlerin Okul Türü De i kenine Göre Varyans Analizi.....	92
Tablo 25 Ö retmenlerin Okulun Bulundu u Çevre De i kenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları.....	94
Tablo 26 Ö retmenlerin Okulun Bulundu u Çevre De i kenine Göre Varyans Analizi.....	95
Tablo 27 “Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” nin Kar ıla tırılması.....	97

BÖLÜM I

G R

Bu bölümde; ara tırmaya ili kin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, sayılıtlar, sınırlamalar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

nsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana ya amın her alanında var olan iddetin, ya adı ımız yüzyılda, ülkemizde ve di er ülkelerde beklenenin aksine etkisini arttırarak devam etti i ileri sürülebilir. Ya anan iddet olaylarının toplumun her kesimini etkilemekte oldu u bilinse de, artan iddet olaylarına yönelik düzenlemelerin günümüzde etkili oldu unu söylemek olası de ildir.

Genel olarak güç ve baskı kullanarak ki i veya ki ilere iste i dı nda bir ey yapmak olarak tanımlanan iddet, günümüz toplumlarının temel sorunlarındanr. Hayatın farklı alanlarında ve farklı ekillerde ortaya çıkan iddet, sadece yakın çevrede bulunanları de il bütün toplumu ilgilendirdi inden toplumsal bir olgudur.

nsan sosyal bir varlıktır. Sosyalli in gere i olarak da hayatını devam ettirirken sürekli di er bireyler ile ileti im içerisinde olmak zorundadır. nsanın yeryüzündeki varlı mın ba langıcından bu yana ileti im gerekli olmu tur. Sosyalle menin getirdi i birlikte ya ama, ileti im kurma, etkile ime girme gibi durumlar her dönemde ya anmaktadır. Sanayi devrimi ardından ba layan hızlı teknolojik geli meler, ileti im ça ı da denilen günümüzde bu etkile imi daha da artırmı tır (Bacanlı, 1999:2).

Bireyler etkile imde bulundu u insan ya da insanlarla bazen çatı malar ya ayabilmekte, bazen de çatı malar iddete dönü mektedir. Bireyler di er insanlarla ya adıkları çatı malardan elbette ki olumsuz etkilenmektedirler. Bu olumsuz etkilenmeler günümüzde giderek daha yo un ve daha sık bir ekilde ya anmaktadır (Ünalrı , 2010: 18).

Günümüzde hemen her alanda ve farklı biçimlerde birçok insanın iddet gördü ü ya da iddetten etkilendi i gözlenmektedir. Aile içi iddet, medyada iddet,

trafikte iddet, sporda iddet bunlardan yalnızca bir kısmıdır. Bütün bunlar hayatı daha zorla tırmakta, ya amı stresli ve güç hale getirmektedir.

iddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal ö e ile birlikte karma ık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle iddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen iddet olgusu, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık kar ıla abilece imiz bir olgudur. Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma, ba kaldırı, her toplumda derece derece fakat sürekli bir biçimde günlük ya amda rastlanan iddet türleridir (Kocacık, 1996: 1).

Ülkemizde Ba bakanlık Aile Ara tırma kurumunun 1994 yılında yaptı ı “Aile içi Fiziksel iddet” ara tırmasında, aile içinde kadınların % 34’ü fiziksel, % 53’ ü sözel iddete u ramaktadırlar. Çocukların % 46’sının fiziksel iddete maruz kaldı ı saptanmı tır. iddet uygulanan yer “ev” dir, yani iddetin mekânı evdir. Saldırgan koca veya duygusal ili kide bulunan erkektir. Erkek kadına dayak atma hakkını kendide bulmaktadır. Kadına yönelik iddete daha çok tekme, tokat, ate li silahlar, kesici aletler kullanılmaktadır. Kadın Dayanı ma Vakfı (KDAV)’nın 1995 yılında yaptı ı bir ara tırmada, kadınların sadece % 3’ü e inden iddet görmediklerini söylemi lerdir. % 41’i de kocaları tarafından psikolojik baskı gördüklerini; hâkir, hor ve küçük görüldüklerini belirtmi lerdir. Geri kalan di er kadınlar ise kocaları tarafından iddete maruz kalmaktadırlar (Taktak, 2007: 4).

Günümüzde iddet kavramı ço u insanın alı tı ı, kanıksadı ı bir kavram olarak kar ımıza çıkmaktadır. Görsel ve yazılı medyada iddetin de i ik biçimlerinin göz önüne serilmesi, iddet uygulama biçimlerinin adeta ö retilmesi, kimi iddet davranı larının özendirilecek boyutlarda süslenerek sergilenmesi iddetin ya amımızdaki varlı mı sürdürmesine ve kalıcı bir yer edinmesine neden olabilmektedir. Kimi zaman insan do asının do umundan beri bir parçası olarak görülen, kimi zaman ise ö renilerek insanlı ın bir parçası haline geldi i dü ünülen iddet, insan geli iminin her döneminde yer bulmu ve incelenmi bir kavram olarak görülmektedir (Çetin, 2004: 3).

iddet kavramı üzerinde, kesin bir tanım yapmak güçtür. Farklı yaklaşımları göz önünde bulundurarak, iddeti şöyle ifade etmek mümkündür: Karılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri, bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne, ahlaki ya da manevi bütünlüğüne, mallarına veya simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranmasıdır (Balçıkoğlu, 2001: 5).

Dünya Sağlık Örgütü iddeti, “Kasıtlı olarak; tehdit veya fiilen kendine, diğer bireye veya bir grup ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanılması” olarak tanımlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü, iddet ve sağlık üzerine yayınladığı dünya raporunda, iddet davranışlarını 3 gruba ayırmaktadır (WHO, 2002):

- a. **Kendine Yöneltilmi iddet:** intihar davranışı ve kendine zarar verme olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır.
- b. **Kişiler Arası iddet:** iki kategoride incelenebilir. Birincisi aile ve yakın kişilerle ilgili ve genellikle evde olan iddettir. İkincisi ise toplumdan yönelen iddettir. Kişiler arası iddetin doğası fiziksel, cinsel ve psikolojik olabilir.
- c. **Kolektif iddet:** Sosyal, ekonomik ve politik olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Kolektif iddet, planlı ve belli bir sosyal amaç çerçevesinde uygulanmaktadır ve organize gruplar tarafından yapılan nefret suçları, terörist saldırıları, suç örgütlerince yapılan suçları içerir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılı için yaptığı açıklamaya göre her yıl dünya üzerinde yaklaşık 1,6 milyon insan iddet sonucunda hayatını kaybetmektedir. Bu 1,6 milyon ölümün yaklaşık yarısı intihar, üçte biri de cinayet sonucudur. İddet içeren davranışların kurbanları, yakınları veya tanıkları oldukları için sakatlanan, psikolojik problemler yaşıyan veya diğer sağlık sorunlarına maruz kalan insan sayısı ise ölüm sayısından çok daha fazladır. Dünya ve bölgelerin istatistiklerine göre iddet sonucu etkilenen dezavantajlı gruplar arasında özellikle gençler yer almaktadır. Gençlerin neden olduğu iddet, toplumda en çok göz önünde olan iddet biçimlerinden birisidir

(TBMM Ara tırma Raporu,2007:337). Bu ba lamda, ergenlerde görülen iddetin nedenlerinin incelenmesi ve buna yönelik çalı maların yapılması önem kazanmaktadır.

Yapılan ara tırmalara ve medyada yer alan haberlere bakıldı nda, Türkiye’de ve di er ülkelerde okul ça ındaki çocuk ve gençler arasında iddet olaylarının arttı ı görülmektedir. Toplumunu ilgilendiren olaylardan, aileden, arkada ortamından en çok etkilenen dönemi olu turan gençlik dönemi toplumun en dinamik ve çatı malı kesimini olu turmaktadır.

Gençlik dönemine ayrıcalı mı veren niteliklerin birincisi, hızlı bir fizyolojik ve psikolojik geli im, ikincisi ailenin etki alanından çıkıp ya ıtların etki alanına girmesidir ve bu önemli de i iklikler kaçınılmaz olarak sigara, alkol, cinsellik, ba ımsızlık gibi deneyimleri do urur. Bu deneyimler bir taraftan yeti kin hayatına ait özellikleri tanımak, di er taraftan da özellikle ebeveynlerin ve ya ıtlarının tepkisini ölçmek içindir. Bu dönem olumlu-olumsuz bütün dı etkilere açıktır (Balta , 1991: 300).

Ergenin ba vurdu u çe itli iddet biçimlerinin altında yatan dinamikleri anlayabilmek için, ergenlik döneminde gösterilen iddet davranı larını incelemek gerekir. iddet kavramı, birden bire ergenlik döneminde ortaya çıkan bir olgu olarak görülmemektedir. Çocukluk yıllarındaki ya antılar, arkada lar tarafından kabul görmeme gibi etkenler zaman içerisinde bir araya geldi inde, ergenlerin suça iten iddet davranı larının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Sosyal ö renme kuramına göre ergenler, özellikle ailelerindeki ve çevrelerindeki modellerden yararlanarak, sık sık ailelerindeki, okullarındaki ve ya adıkları toplumdaki saldırganlık biçimlerini ö renmektedirler (Çetin, 2004: 26).

Lise ö rencileri üzerinde yapılan ara tırmada, aile bireylerinin problem çözüme konusunda yetersiz kalmasının ergenin yıkıcı davranı lar sergilemesinde önemli oldu u saptanmı tır. Ayrıca aile içinde davranı kontrolünde ya anan problemlerin, ergenin saldırgan davranı lar göstermesinde ve sosyal sorunlar yasaması üzerinde açıklayıcı oldu u ve ailenin genel i levlerinde ya anan problemlerin ergenin suça yönelik davranı

problemlerinin yordanmasında önemli bir etkiye sahip oldu u bulunmu tur (Bahçıvan ve Gençöz, 2005: 72).

Ergenlerde iddet ile ilgili de i kenler incelendi inde, ara tırmalarda sıklıkla okulda ya anan iddetin konu edildi i görülmektedir. Türkiye’de, okullarda iddet davranı nı farklı boyutlarıyla inceleyen ara tırmalar söz konusudur. Karaman-Kepenekçi ve Çınkır’ın (2002) lise ö rencileri arasında yaptıkları çalı maya göre, ö rencilerin % 44’ünün sözel, yakla ık % 30’unun fiziksel, % 18’inin duygusal ve % 9’unun cinsel içerikli zorbalı a u radıkları ortaya çıkmı tır. Fiziksel zorbalı a u ramanın erkekler arasında daha yaygın oldu u görülmü tür.

Ülkemizde Mayıs 2006-Kasım 2007 tarihleri arasında yapılan basın taramasına göre, okullarda meydana gelen fiziksel olaylarda 15 ö renci öldürülmü , 104 ö renci ve 3 ö retmen de yaralanmı tır (Kılıç, 2007: 30). Türkiye’de son yıllarda 18 ya ve altı çocuklarda iddete dayalı suç oranlarında da artı oldu u gözlenmektedir. Emniyet Genel Müdürlü ü kayıtlarındaki çocukların mala ve ahsa kar ı i ledi i suçların 2002–2006 yılları arasındaki de i imi incelendi inde, üpheli ve ma dur sayısının giderek arttı ı, ayrıca yaralanmalı durumların ço aldı ı gözlenmi tir. Ayrıca iddete dayalı suçlarda niteliksel de i imler oldu u da gözlenmektedir. Örne in, çocuklar daha önceden kız arkada larına kötü gözle bakan birine bedensel iddet uygularken, son yıllarda böyle bir olayda, planlayarak ruhsatsız silah temin ederek birkaç ki inin ölümüne sebep olabildikleri vakalarla kar ıla ılabilmektedir (TBMM Ara tırma Raporu, 2007:343–356).

Türkiye’de 2006-2007 ö retim yılı ortaö retim kurumlarına devam eden ö rencilerin iddetle kar ıla ma durumu incelendi inde, ö rencilerin son üç ay içerisinde (MEB, 2008:14);

- % 22’sinin fiziksel iddet,
- % 53’ünün sözel iddet,
- % 36.3’ünün duygusal iddet,
- % 15.8’inin cinsel iddet ile kar ıla tı ı saptanmı tır.

Türkiye’de 2006-2007 ö retim yılı ortaö retim kurumlarına devam eden ö rencilerin iddet uygulaması incelendi inde, ö rencilerin son üç ay içerisinde (MEB, 2008:14);

- % 35.5’i fiziksel iddet,
- % 48.7’si sözel iddet,
- % 27.6’sı duygusal iddet,
- % 11.7’sinin cinsel iddet uyguladı ı saptanmı tır.

Günümüz okullarında, daha önceki yıllarda ya anan sorunlardan daha farklı sorunların ya andı ı bilinmektedir. Geçmi dönemlerde okullarda görülen ba lıca disiplin problemleri, koridorlarda ko mak, sakız çi nemek gibi davranı lar olurken; günümüzde fiziksel ve sözlü iddet, saldırı, cinayet ve uyu turucu kullanımı gibi suçların daha yo unla tı ı anla ılmaktadır.

Yapılan di er ara tırmalar, okul ça ındaki birçok çocuk ve ergenin ya anan iddet olaylarından ma dur oldu unu göstermektedir. Ö renciler, kendilerini iddet olaylarının içinde bulabilmekte veya iddetin uygulayıcısı konumunda olabilmektedir. A a ıda verilen örnekler, iddet olaylarının e itimsel boyutu açısından çarpıcıdır:

13.03.2006’da Diyarbakır Melik Ahmet Lisesi’nde arkada larının uzakla tırılmasına kızan grup okulu basıp, sekiz ö rencinin yaralanmasına sebep olmu tur. 04.04.2009’da, 15 ya ındaki bir ö renci, haraç alamadı ı için 13 ya ındaki bir ö renciyi okul bahçesinde ne terle öldürmü tür. Yine Diyarbakır’da, iki ilkö retim okulu ö rencisi evde, okulda gördükleri iddeti ö retmenlerine mektupla anlatmı lardır. Kimli i gizlenen ö rencilerden birinin ya adı ı iddeti kaleme aldı ı mektup ö yle;" Hocam ben sınıfımı de i tirmek istiyorum çünkü 7/C sınıfindan hep iddet görüyorum. Sabahları okula endi e içinde geliyorum. Kendi kendime dayak yiyecek miyim? Yemeyecek miyim? diye dü ünüyorum artık. Hocam ben evde yeterince iddet görüyorum bari okulda görmeyeyim. Artık ben de rahatça okula gelmek istiyorum. Ben birkaç gün 7/B sınıfını gözetledim. Birlikte sevincini, mutlulu unu, üzüntünü payla ıyorlar. Bende böyle bir sınıf hayal ediyordum. E er beni 7/B sınıfına gönderirseniz ben iddet görmeyece im okulda" (online). Diyarbakır’da okullarda

meydana gelen iddet olayları, durumun hangi boyutlara ula tı ının görülmesi açısından dikkat çekicidir.

Ya anılan her olay, okulların güvenli iyle ilgili olarak ailelerin ve toplumun endişe duymasına neden olmaktadır. Bu bağlamda Diyarbakır'da öğrenim gören öğrencilerde görülen iddetin nedenlerinin araştırılmasına gereksinim duyulmaktadır. Okuldaki iddetin araştırılması, iddet nedenlerinin incelenmesi ve bu doğrultuda iddetin önlenmesine yönelik ortaya konabilecek düzenlemeler; iddet eylemlerinin önüne geçmede önemli katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma farklılaşma maddeyi ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.2.Problem Cümlesi

Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir? Bu doğrultuda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Genel olarak “Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşleri” nelerdir?

2. Ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici görüşleri arasında;

- a. Eğitim durumu
- b. Kıdem
- c. Cinsiyet
- d. Görev yapılan okul türü
- e. Görev yapılan okulun bulunduğu çevre değişkenlerine göre anlamlı fark var mıdır?

3. Genel olarak “Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Ö retmen Görü leri” nelerdir?
4. Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü leri arasında;
 - a. E itim durumu
 - b. Kıdem
 - c. Cinsiyet
 - d. Görev yapılan okul türü
 - e. Görev yapılan okulun bulundu u çevre de i kenlerine göre anlamlı fark var mıdır?
5. Genel olarak “Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” arasında anlamlı fark var mıdır?

1.3. Sayıtlılar

1. Ara tırmaya katılan yönetici ve ö retmenler, ara tırmada kullanılan ölçek maddelerine samimi cevaplar vermi lerdir.
2. Anket uygulamalarına okul yöneticileri ve ö retmenler gönüllü olarak katılmı lardır.

1.5. Sınırlamalar

1. Bu ara tırma 2011–2012 e itim-ö retim yılında Diyarbakır il merkezindeki resmi ortaö retim okullarında görev yapan yönetici ve ö retmenlerle sınırlıdır.
2. Elde edilen bilgiler, geli tirilen veri toplama aracındaki sorularla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Saldırganlık: Öfke, dü manlık, rekabet, engellenme, korku gibi durumlardan kaynaklanan ve kar ısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen; fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranı (Budak, 2005: 648).

Okul Zorbaları: Ya ça daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir (Pekin, 2002, 534).

Mobbing (Psikolojik İddet): İş yerinde çalışanlara üstleri, astları veya epey yakın düzeydeki çalışanlar tarafından sistematik biçimde uygulanan her tür kötü muamele, tehdit, iddet, aşağılama gibi davranışlardır (Tınaz, 2006:8).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LG L ARA TIRMALAR

Bu bölümde ara tırmanın kuramsal çerçevesi ortaya konmu ve ilgili ara tırmalara yer verilmi tir.

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. iddet Kavramı

Günümüz toplumlarının temel sorunlarından olan iddet, kendine yöneltilmi iddetten, okulda veya i yerinde zor kullanmaya, aile içi iddetten, cinsel taciz, tecavüz ve intihara kadar de i en farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. iddetin bireysel ve toplumsal ya amda psikolojik, sosyal, siyasal ve ekonomik alanda oldukça kapsamlı bir olgu olması, iddetin geçmi ten günümüze her toplumda farklıla abilen çe itli tanımlamalarının yapılmasına neden olmu tur.

iddet, kısaca sertlik, sert ve katı davranı , kaba kuvvet kullanma biçiminde tanımlanabilmektedir. Genel olarak iddet bir ki iye güç veya baskı uygulayarak, iste i di nda bir ey yapmak ya da yaptırmak olarak tanımlanmı tur.

Etimolojik olarak ele alındı nda iddetin kökeni, dilimizde Arapça' ya, ngilizce' de ise Latince' ye dayanır. Arapça' da ' iddet' sözcü ü, 'sertlik, sert ve katı davranı , kaba kuvvet kullanma' anlamındayken, iddet kelimesinin ngilizcedeki kar ılı ı "violence" kelimesidir. Bu kelime, Latince anlamı ile "violentia" teriminden gelmektedir. Violentia; iddet, sert ya da acımasız ki ilik veya güç anlamındadır. Violare fiili ise; iddet kullanarak davranmak, de er bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamlarına gelmektedir (Michaud 2002:5).

Latince Violentia'dan gelen iddet terimi, eski ngilizce kullanımında birisine kar ı fiziksel güç kullanımını belirtiyordu. Bu, sonuçları bakımından belirli türden bir güç kullanımındır; fiziksel güç kullanımının sonucu, maruz kalanın rahatsız olması,

sertçe müdahaleye u raması, dokunulmazlı ının bozulması, onurunun kırılması a a ılanması ya da kirletilmesidir (Keane, 1998: 68).

iddet kavramının anlamının kökenine do ru gidildikçe, de er yargıları kaybolmakta ve yerini kontrol dı ı bir güce bırakmaktadır. Sözü edilen bu güç, belirli sınırları astı ı veya bir düzeni bozdu u zaman iddet olarak tanımlanmaktadır. Burada güç kavramı özellikle üzerinde durulması gereken önemli bir belirleyicidir. Bu tespitten yola çıkarak iddet dendi i zaman ilk önce akla gelen bir bedensel davranı lar ve eylemler dizisidir. iddet her eyden önce vurma ve/veya kötü davranma eylemidir. Bunun için her zaman iz bırakır (Michaud 2002:6). iddet, sözlükte bir hareketin, gücün derecesi, sertlik; kar ıt görü te olanlara, inandırma veya uzla tırma yerine kaba kuvvet kullanma; duygu ve davranı ta a ırılık anlamlarına gelmektedir. (TDK, 2005:1866).

iddet kavramının sözlüklerdeki tanımlamalarını incelersek; kaba kuvvetin uygulanması, arzulanmayan duygu ifadesi, zorbalık, kabalık, eylemsel baskı ve karşı konulmayan güç gibi ifadelerle karşıla ırız. iddete ili kin tanımlara bakıldı ı zaman, hemen hemen bulunan ortak noktanın fiziki güç kullanımı oldu u gözlenir. Ancak iddetin yalnız insan vücuduna ve mala zarar veren bir saldırı de il, aynı zamanda fert üzerinde psikolojik tahribat yapan bir yönünün de bulundu u gözden kaçmamalıdır (Hazır, 2001: 19).

iddet kelimesi genel olarak, a ırı duygu durumunu, bir olgunun yo unlu unu, sertli ini, kaba ve sert davranı ı ifade etmektedir. Kelimenin kökeni ise, saldırgan davranı ları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri ortaya koyar (Köknel, 1996: 20). iddet terimi bir yanda olgular ve eylemleri; di er yandan da gücün, duygunun veya bir do a unsurunun varolu üslubunu belirlemektedir. İlk anlamıyla iddet huzur kar ıtıdır. Onu bozar veya tartı maya açar. kinci anlamda söz konusu olan ise ölçüleri a an ve kuralları çi neyen kaba bir güçtür (Polat, 2001:4).

Michaud iddeti şöyle tanımlamaktadır: “Bir kar ılıklı ili kiler ortamında taraflardan biri veya bir kaçı do rudan veya dolaylı, toplu veya da ınık olarak,

di erlerinin bir veya bir kaçının bedensel bütünlü üne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlü üne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel de erlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek ekilde davranırsa, orada iddet vardır” (Michaud, 2002: 11).

iddet de i ik biçimlerde, fiziksel ya da psikolojik olarak ortaya çıkarak bireyde olumsuz izler bırakır. iddet, günümüzde sadece fiziksel boyutuyla de il; aynı zamanda sosyal, psikolojik açıdan da de erlendirilmektedir.

Günlük kullanıma baktı ımızda ise sözcü ün çok boyutlu oldu unu görürüz. Bu yüzden iddet dendi i zaman öncelikle anla ılan bir bedensel davranı lar ve eylemler dizisi olmaktadır. iddet her eyden önce vurma ve kötü davranma eylemidir. Bu yüzden iz bırakmaktadır. Aslında kaba kuvvetin güç olarak kullanılması iste i, iddetin ya anması bir güçsüzlük göstergesidir. Kendilerini ifade edemeyen, sözcüklerle anla amayan ki ilerinin iddete ba vurdu unu görmekteyiz. Günlük ya amda insanların en ufak bir olayda birbirleriyle kavga etmeye ba lamasının temelinde konu mayı becerememeleri bulunmaktadır. Çünkü iddetin, günlük ya amımızdaki yaygın kullanımını belki de temeli, ileti im kurma becerisinin sınırlılı ı ya da di er bir ifadeyle ileti imsizliktir (Polat, 2001:4,5).

Sonuç olarak iddeti; bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına neden olan hareketlerin tamamı olarak de erlendirmek olanaklıdır. Yapılan ara tırmalar incelendi inde iddet ve saldırganlık kavramlarının birbirleri ile yakından ilgili oldu u görülmektedir. Bazı ara tırmalarda iddet kavramı yerine saldırganlık kavramı kullanılmı tır. iddetin temelini olu turan saldırganlık kavramı, iddetin daha iyi anla ılması açısından önemli bir kavram olarak kar ımıza çıkmaktadır.

2.1.2. Saldırganlık Kavramı

Saldırganlık, bireyin ba ka bir bireye zarar verme amacıyla yaptı ı her türlü davranı tır. iddet, insanda var oldu u kabul edilen saldırganlık e iliminin, ba kalarına zarar verecek biçimde dı a yansıması olarak tanımlanır. iddetin temelinde saldırganlık vardır.

Türkçede saldırı; kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla, bir kimseye do rudan bir eylemde bulunma, hücum, taarruz, tecavüz; saldırganlık ise; saldırgan olma durumu,

saldırgan biçimde davranma, bireyin kendi dü ünce ve davranı larını dı taki direnmelere kar ı zorla benimsetme çabası ekinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005:1689).

Saldırganlık genel olarak ba ka insanlara zarar vermek, incitmek amacıyla bir ki i veya grup tarafından ortaya konan davranı lar olarak tanımlanmaktadır. Bir ba kasına vurma gibi fiziksel saldırganlık ve küfretme gibi sözel saldırganlık bu tanımın kapsamına girmektedir. Aynı zamanda pasif saldırganlık olarak nitelendirilen, herhangi bir eylem içermemesine kar ın zarar verme niyeti olan durumlar da bu tanım kapsamındadır. Örne in bir yöneticinin sevmedi i bir elemanın terfisini onaylamaması veya geciktirmesi pasif saldırganlık olarak nitelendirilmektedir (Nor enli, 2009: 16).

Saldırgan davranı lar ve iddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Di er yandan, saldırgan davranı lar ve iddet eylemleri söz konusu duygu durumlarına da yol açabilir. Bu duygular, insanın ruhsal ya antısında gerilemeler yapar, çocukluk ça ının ya da ilk ve ilkel insanın dü ünce sistemi, yapısı ortaya çıkar. Bu dü ünce sisteminin etkisi altında insan kendisinin iyi, güzel, do ru dü ündü üne, haklı oldu una, ba kalarının da hatalı, olumsuz, çirkin dü ündü üne ve yanlış yaptı na inanır. Kendisi gibi dü ünmeyenlere ho görü göstermez ve onlarla bir arada olmaya dayanamaz (Köknel, 1996: 27).

Dollerd vd. göre, saldırganlık kavramının tanımlanmasında niyet çok önemli bir belirleyicidir. Bir di hekiminin yapmı oldu u bir i ne bireyin canını yakıp incitmektedir. Ancak doktorun amacı bireye zarar vermek olmadı ı için bu davranı ı saldırganlık olarak nitelendiremeyiz (Bilgin, 1995: 80). Aynı ekilde kaza sonucu olu an zarar, kasıtlı olmadı ından, saldırganlık olarak de erlendirilmemektedir.

iddet ve saldırganlık kavramlarını ele aldı ımızda aralarındaki ili ki için “ iddet, bireyin içinde bulunan artmı saldırganlık dürtüleri sonucunda içsel kontrolü sa layamaması durumunda ortaya çıkan davranı lardır” denilebilir (Nor enli, 2009: 17).

iddet, daha çok davranı ın kendisini tanımlamak için kullanılmasına kar ılık,

saldırıcılık daha çok bir ruh halini ifade eder. Toplumsal ya da genelde genel olarak fiziksel boyutuyla ilgili bir algılamaya elverişli olmasına karşın, iddet ve saldırıcılık kavramları ile yapılan tanımlamalar incelendiğinde; niteliği, görünümü, nedenleri ve türleriyle çok boyutlu olduğu görülmektedir. İddet ve saldırıcılık türlerinin incelenmesi, iddetin nedenlerinin incelenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi bakımından önemlidir.

2.1.3. İDDET ve SALDIRGANLIK TÜRLERİ

2.1.3.1. İddet Türleri

Toplumda yaşanan iddet olayları, iddetin uygulandığı kişiye, yere ve saldırıcılık hareketinin niteliğine göre değerlendirilmektedir. Temel olarak ihtiyaçlarının karşılanmaması, aile içi olumsuzluklar, eşitimsizlik, kişisizlik, madde bağımlılığı gibi birçok neden sosyal ya da iddeti farklı şekillerde ortaya çıkarmaktadır. İddetin sonuç itibarıyla zarar verici bir niteliği olmasına rağmen, içinde bulunduğu toplumun özelliklerinden dolayı, iddetin nedenleri ve ortaya çıkış biçimleri farklılık göstermektedir. Çünkü iddet, her toplumda farklı nedenlerle ve biçimlerle ortaya çıkan bir olgudur.

İddet olgusu ve türleri incelenirken, iddetin tek bir boyutta ele alınamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla iddetin türleri incelenirken, iddetin biyolojik, psikolojik ve antropolojik bakımlarıyla çok boyutlu bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Toplumsal etkileşiminde özellikle insan doğasının iddetle ilişkisi burada temel faktör olarak rol oynamaktadır. İnsanın doğasında iddet dürtüsünün bulunması ve buna bağlı olarak iddet davranışının anlaşılabilmesi için nörofizyolojik boyut, psikolojik özelliklerin incelenmesi ve bunların içinde iddet türlerinin araştırılması da oldukça faydalı olacaktır. İddet türleri incelenirken bunların da gündeme alınması, konunun iyi anlaşılması açısından önemlidir (Avcı,2010: 78).

Sevginin ve iddetin Kaynağı adlı çalışmada, insan ilimlerinin en kötü ve en tehlikeli temelini oluşturan üç olgudan bahseden Fromm, bu olguların; ölüm sevgisi, hastalıklı narsisizm ve birlikte yaşayan insanlar arasındaki cinsel ilişki saplantısı olduğunu belirtir. Ona göre bu üç ilim birleşerek insanı yıkmak için yıkmaya, nefret

etmek için nefret etmeye götüren çürüme belirtisini oluşturunur. Bu e ilimler insanlar tarafından de i ik biçimlerde kullanılarak iddete dönü tür. Fromm, iddetin de i ik türleri arasındaki ayrımın, de i ik bilinçsiz dürtüler arasındaki ayırmadan do du unu; çünkü bir davranı ın kendisini, kökenini, izleyece i yolu ve yüklendi i enerjiyi ancak o davranı ın bilinçaltı dinamiklerinin açıklanmasıyla anla ılabilece ini savunur ve ortaya çıktı ı alanlar bakımından yedi çe it iddetten bahseder (Fromm 1994:26-39):

1- Oyunda Ortaya Çıkan iddet: iddetin en normal ve hastalısız biçimidir. Bu tür iddet yıkıcılık ya da nefretten do mayan, yıkım amacı ta ımayan hüner gösterilerinde ortaya çıkar. Oyunlu iddetin çe itli türleri ilkel kabilelerin sava oyunlarında da açıkça görülebilir. Bu oyunların hiç birinde amaç öldürmek de ildir; oyun ölümle sonuçlanırsa bu rakibin yanlı yerde durmasından kaynaklanır. Aslında insan, oyunda yürütülen bu açık mantı ın ardında gizlenmi bilinçsiz saldırganlı ı ve yıkıcılı ı görebilir. Bu tür iddette asıl amaç, yok etmek de il, beceri göstermektir.

2- Tepkisel iddet: Bu tür iddetten bir insanın kendisinin ya da ba kasının ya amını, özgürlü ünü, onurunu ve malını korumak için kullandı ı iddeti anlıyoruz. Korkudan do du u için en sık rastlanan iddet biçimidir. Bu korku, gerçeklikten ya da evhamdan do du u için, bilinçli ya da bilinçsiz bir korku olabilir. Bu tür iddet ölümün de il ya amın hizmetindedir; amacı da yıkım de il korumadır. Bu tür iddet akıld ı tutkularından de il, bir ölçüde akla uygun hesaplardan do ar; bu nedenle amaçla araç arasında belli bir dengeyi gösterir.

3- Engellemelerden Do an Gerginlikle Ortaya Çıkan iddet: Tepkisel iddetin bir türüdür. Herhangi bir istekleri ya da gereksinimleri engellendi i zaman hayvanlarda, çocuklarda ve erginlerde saldırgan davranı lar görülür. Bu türden saldırgan davranı lar engellenen amaca iddet kullanarak ula ma yolunda ço u kez bo a çıkan giri imlerdir.

4- Gıpta ve Kıskançlıktan Do an Dü manlık: Üçüncü saldırganlık tipine ba lı olarak ortaya çıkan bir tür iddet eylemidir. Hem gıpta hem de kıskançlık bir tür gerginlik yaratır. Bunun nedeni A'nın sahip oldu u bir nesneye B'nin sahip olması ya

da A'nın sevgisini özledi i bir ki inin B'yi sevmesidir. Kendisinin istedi i ama sahip olamadı ı eylere sahip olan B'ye kar ı A'da nefret ve dü manlık do ar.

5- *Öç Alıcı iddet*: Bu tür iddet hem bireysel, hem de toplumsal boyutta görülebilir. Öç alma dürtüsü bir toplulu un ya da bireyin güçlülü ü ve yaratıcılı ı ile ters orantılıdır. Güçsüzlerin, sakatların, zarar göyerek yıkılmı larsa, kendilerine saygılarını onarmak için ba vurabilecekleri bir tek yol vardır. "Göze göz di e di " kuralına göre öç almak. Ekonomik, kültürel ya da duygusal açıdan en geri topluluklarda öç alma duygusunun (geçmi teki bir yenilgiden dolayı) çok güçlü oldu unu görebiliriz.

6- *nancın Yıkılmasından Do an Yıkıcılık*: Öç alıcı iddetle yakından ili kili bir iddet biçimidir. Ki inin daha küçük ya larda annesine, babasına ya da di er aile üyelerine inancını yitirebilir. Yıkılan her zaman ya ama, ya amın güvenilir olmasına, onun verdi i güvenceye duyulan inançtır. Bu tür deneyimlere gösterilen tepkiler de iktir. Bazıları bu gibi durumlarda inancını yıkan ki iden ba ımsızla arak tepki verir. Böyle bir insan ya ama kar ı geli tirdi i umutsuzlu unu dünyasal amaçlar (para, güç ve ün) pe inde ko arak yenmeye çalı ır. Kısaca, yıkıcılık umutsuzluktan do ar ve bu da ya amdan nefret etmeye yol açar.

7- *Ödünleyici iddet*: nsan kendini yöneten do al ve toplumsal güçlerin nesnesi olsa da yalnızca bu ko ulların etkisinde de ildir. Elinde sınırlıda olsa dünyayı dönü türebilecek, de i tirebilecek istek, yetenek ve özgürlük vardır. Burada önemli olan iste in ve özgürlü ün çapı de ildir; insanın mutlak bir edilgenli e katlanamamasıdır. nsan, sadece kendini dönü türmek ve de i tirmekle yetinmez; dünyayı de i tirmek ve dönü türmek ister. nsanın kendi güçlerini bu yolda kullanabilme yetisi, güçlülüktür. Aksi takdirde, insan zayıflık, güçsüzlük ve yetersizlik durumlarında acı çeker. Bu gibi durumlarda yapılacak eylere biri güçlü bir ki iye ya da toplulu a boyun e mek ya da onunla özde le mektir.

Bireysel ve toplumsal ya amın her alanında kar ıla abilece imiz iddet, insan bedenine ve ruh salı na zarar veren fiziksel, sözel, psikolojik, cinsel ve ekonomik

nitelikte ortaya çıkıp ekillenmektedir. Günümüzde iddet türleri u ekilde incelenmektedir:

- **Fiziksel iddet**

iddet kavramı akla ilk olarak fiziksel iddeti getirmektir. Fiziksel iddet; bir kiinin ba ka bir ki iye kasıtlı olarak fiziksel zarar vermesidir. Toplumda fiziksel iddetin sıkça ya andı ı görülmektedir. Bireylerin kontrollerini kaybetmesi, öfke kırgınlık veya grup içinde kendini güçlü hissetme duygusu, fiziksel iddet eylemlerini ortaya çıkarmaktadır.

Fiziksel iddetin tanımına bakıldı nda, “Dar anlamıyla iddet tanımında, tartıılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel iddet tektir ve insanların bedensel bütünlü üne kar ı dı arıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir.” nstanların bedensel bütünlü üne yönelik sert ve acı verici edimler denildi inde ilk akla gelen fiziksel iddet eylemleri; tekmeleme, tokat atma, yumruk atma, sopa ile vurma, bıçaklama, silah kullanımı, yakma, i kence gibi insanlara acı veren, yaralayıcı veya ölümlle sonuçlanan eylemlerdir (Ünsal,1996: 31).

Fiziksel iddet, kadına yönelik iddet olarak aile içinde en çok görülen iddet tipi olarak kar ımıza çıkmakta. Bireye uygulanan fiziksel acı verici eylemlerden olu an bu iddet tipine örnek olarak; dayak, bir cisim ile vurma, kesici aletle tehdit ve kiinin üzerine yürüme gösterilebilir. Geli mi ülkelerde yapılan çalı malarda kadınların 1/3’ü ile 2/3’ünün e i tarafından iddete maruz kaldı ı saptanmı tır. Geli mekte olan ülkelerde ise bu oran daha yüksek olup %20–50 civarındadır (Güler vd. ,2005: 52).

- **Sözel iddet**

Bireylerin özgüvenini zedeleyen, dü ük benlik saygısı ve içe kapanma gibi olumsuz davranı ları olu turan sözel iddet, ma durları üzerinde kalıcı izler bırakabiliyor.

Sözel iddet; ba ırma, kötü konu ma, küfür, hakaret, azarlama, a a ılama ekinde uygulanan bir iddet türüdür. Sözel iddette, korku unsuru önemli bir olgu olarak dü ünülmektedir. Bu durumda uygulanan sözler ve hareketler korkutma,

sindirme, istedi ini yaptırma amacıyla kullanılmaktadır. Hakaret, küçük görme, a a ılama, a ır sözler, söyleme, güveni sarsarak psikolojik açıdan istismara yol açan uygulamalar, sözel iddet olarak algılanmaktadır. Toplumsal ya amda, terbiye ve disiplin amacıyla bir yöntem olarak kullanılan sözel iddet, bireylerde ruhsal zarara yol açmakta ve iddet davranı larına e ilimi artırmaktadır (Güz,2007: 90).

Sözel iddet ve psikolojik iddet birbirleriyle yakından ili kili kavramlardır. Sözel iddet davranı ları, psikolojik iddete neden olmakla birlikte ço u zaman fiziksel iddeti de uyarmaktadır.

- **Psikolojik (Duygusal) iddet**

iddet bireye, sadece fiziksel bakımdan zarar veren bir saldırı de ildir. Aynı zamanda bireye duygusal olarak da zarar verebilecek bir etki olarak de erlendirilmektedir.

Bireylerin psikolojik sa lık durumunu olumsuz etkileyen, üzen, inciten, sarsan, bireyin kendisini baskı ve tehdit altında hissetmesine neden olan her türlü tutum psikolojik iddet olarak de erlendirilmektedir. Duygusal iddet, kurbanın kendine yönelik de er duygusuna, benli ine, saygısına zarar vermeyi, korkutmayı, kendisini güçsüz ve aciz hissetmesine neden olan ve iddete ba vuran ki inin iddetin ma durunu kontrol altına aldı mını hissetmesini amaç edinmi iddet türüdür (Güz,2007: 89). Ayrımcılık yapmak, küçük dü ürmek, manevi baskıda bulunmak, görmezlikten gelmek, küsmek psikolojik (duygusal) iddet davranı larına örnek olarak sayılabilir (MEB,2007: 18). Psikolojik iddet do rudan fiziksel zarar yol açmamakla birlikte, insanların ruh sa lı ı üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmekte.

Herhangi bir ki iye yönelik sistemli bir biçimde yapılan, ki inin benli ini, ruhsal geli imini etkileyen psikolojik (duygusal) iddetin en önemli özelli i, sürekli olması ve tekrarlanmasıdır.

- **Cinsel iddet**

Cinsel amaçlı dokunma, cinsel içerikli sözlerle sarkıntılık yapma, cinsel konularda rahatsız edici konu malar yapma gibi örnekleri olan cinsel iddette, bir kiinin ba ka bir ki iyi cinsel istekleri için kullanımı söz konusudur.

Kiinin iste i gözetilmeksizin cinselli in bir zorlama ve kısıtlama aracı olarak kullanımımıdır. Evlilik içi tecavüz, kadının fiziksel veya duygusal zorlamayla cinselli e zorlanması, kadının cinsellikte tamamen bir obje olarak kullanılması, ensest ve cinsel taciz bu iddet türünün yansımalarıdır.(Mutlu,2006: 30).

Cinsel taciz; ço unlukla i yerlerinde görülen, sözle veya fiziksel hareketlerle kadının sırf kadın olması sebebiyle kurulmak istenen yakın ili ki, cinsellikle ilgili utandırıcı ve küçük dü ürücü konu malar biçiminde gerçekle en cinsel iddet türüdür. Ensest ise; aile içinde evlenmeleri kanunen yasaklanmı olan yakın akrabalık ili kisine sahip ki iler arasında görülen cinsellik biçimi olarak tanımlanabilir (Gülbahar, 2011:3,4).

- **Ekonomik iddet**

Maddi kazancın birey üzerinde yaptırım, kontrol etme aracı olarak kullanıldı ı ekonomik iddet, ki ilerın çalı ma ve gelir sa lama özgürlüklerinin ellerinden alınması, gelirlerine el konulması gibi eylemleri içeren ve insan ya amını önemli ölçüde etkileyen bir iddet türüdür.

Günümüzde daha çok aile içinde kadın üzerinde etkili olan ekonomik iddet; erke i kadının ekonomik gelirine el koymak, elde edilen gelirden az bir miktar verip kadının bununla yetinmesini beklemek yetinemedi inde iddet uygulamak, ortak kazanımlarla alınan ta inmaz mülkün tapusunu kendi üzerine yapmak gibi davranı lardır. Kadın Dayanı ma Vakfının 1998 yılında Ankara'nın gecekondü bölgelerinde yaptı ı ara tırmanın bulgularına göre kadınların %77'si kocasından çalı ma izni alamamakta, %21'i ise kocasından ev harcamaları için yeterli parayı alamamaktadır (Mutlu, 2006: 27). Kadınların para harcamalarına, çalı malarına, mal

sahibi olmalarına izin vermeme gibi olumsuz durumları içeren ekonomik iddet, kadınların fırsat e itli inden yararlanmasını ve olanaklara ulaşmasını engellemektedir.

2.1.3.2. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık, genel olarak zarar verici davranı lar olarak kabul görürken, farklı yer ve zamanlarda de i ik ekillerde gözlemlendi inden, ara tırmacılarca çe itli alt sınıflara ayrılarak incelenmiştir.

Saldırgan davranı larla ilgili literatüre en fazla katkı sa layan bilim adamları Baron ve Neuman'dır. Bu iki bilim adamı yaptıkları çe itli ara tırmalarda 40 farklı saldırgan davranı türüne ula mışlardır. Ula tıkları bu saldırgan davranı türlerini de yine üç grupta incelemi lerdir. Bu gruplar u ekillerde sıralanmaktadır (Özdevecio lu, 2003: 81):

- Birinci kategorideki saldırgan davranı lar, örgüt içinde ba kalarıyla ili kiyi kesme, söylenti ve dedikodu yayma, kötü sözler söyleme ekinde ortaya çıkmaktadır. Daha ziyade beden diliyle ve sözlü yapılan saldırılar bu kategoride de erlendirilir. Buradaki temel amaç dü manlık duygularını ifade etmektir. Bu tür saldırgan davranı lardan bazıları unlardır: Kızgın bakı lar, dü manca bakı lar, sessiz kalma, konu urken sözlerini kesme, sözlü cinsel taciz, hedef olan ki i geldi inde odayı terk etme, olumsuz performans raporu verme, üst kademelere yanlış bilgi verme veya bilgiyi saklama, hedef ki i hakkında söylenti çıkarma, dedikodu yapma.

- İkinci kategoride, birilerinin amaçlarına ulaşmasını engelleme ekinde ortaya çıkan saldırgan davranı lar bulunmaktadır. Bu tür davranı ların ço u pasif niteliklidir. Pasif, gizli, üstü kapalı saldırganlık davranı ları ile bireyler ba kalarına zarar vermeye çalışırken kendilerine gelecek zararlardan korunmayı hedeflerler.

- Üçüncü ve son kategoride açık saldırgan davranı lar bulunmaktadır. Burada dü manlık duygularını ifade etme ve engellemeden daha ziyade iddete yönelik davranı lar bulunmaktadır. Örgütlerde görülme sıklığı dü üktür ama daha tehlikelidir. Bunların ba lıca türleri ise unlardır: Silahlı saldırı, vurma, ısırma, itme, çekme,

düürme, hırsızlık, hedefi tehdit etme, sabotaj, makinelere zarar verme, postaları yırtma, mesajları yok etme, çalıma düzenini fiziki olarak bozma, daıtma gibi.

Saldırganlık türleri incelenirken dikkat çeken bir kavram daha vardır ki o da “öfke” dir. Öfke, güçlü bir enerji kaynaıdır; bu kaynak olanüstü baarıları gerçekle tirmek veya kötü olayları yapmak için kullanılabilir. Öfkenin gereksiz yere saldırgan eylemlere yönelmesi, psikolojik ve davranı bozukluklarının ço unda önemli bir rol oynamaktadır. Medya ve kamuoyunun dikkati, öfkeli ve anti sosyal ki ilerin yaptı ı bireysel ve toplumsal iddet olaylarının trajik sonuçlarına giderek daha çok yönelmi tir (Can, 2002: 54).

A ırı öfke ve saldırganlık, hem çocuk ve ergenlerde hem de yeti kinlerde sorun yaratan bir problemdir. Son yıllarda, Türkiye’de öfke yönetimi ile saldırgan davranı ların azaltılmasına ili kin çalı malar yapılmı tır. ahin (2006), yaptı ı ara tırmada 10-11 ya larında ilkö retim birinci kademeye devam eden ö rencilerin, saldırgan davranı larını azaltmaya yönelik öfke denetimi programının etkilili ini ortaya koyan bir çalı ma yapmı tır. Sütçü (2006) ise çalı masında, ergenlerde öfke ve saldırganlı ı azaltmada bili sel-davranı çı bir müdahale programının etkilili ini de erlendirmi tir.

2.1.4. DDET ve SALDIRGANLIK KURAMLARI

2.1.4.1. iddet Kuramları

iddetin kökeni üzerine çok sayıda ara tırma vardır. iddeti, do anın kendisinde var oldu u sekiyle bir çatı ma biçiminde ele alan, çevreden ö renilen ve ödül-ceza sistemiyle peki tirilen davranı lar olarak açıklayan farklı yakla ımlar bulunmaktadır.

Yapılan ara tırmalara bakıldı ında, iddet üzerine dört farklı kuramın ileri sürüldü ü görülmektedir. Bunlar uyarma kuramı, arınma kuramı, anomi kuramı ve kanıksama kuramı ekinde sıralanmaktadır (pek,2007:239):

1) Uyarma Kuramı: İddetin öğrenilir ve taklit edilir olduğu savunur. Bu kuram, Bandura ve arkadaşlarının yaptığı bir deneye dayandırılmaktadır. Deneyde 3-6 yaş arası 96 çocuk dört gruba bölünür. İlk gruba önce bir palyaçoya bir yetkin tarafından uygulanan iddet içeren hareketler seyrettirilir. İkinci gruba bu iddet hareketleri bir film halinde, üçüncü gruba ise aynı sahne çizgi film halinde seyrettirilir. Bundan sonra her çocuk önce palyaçoyla 20'er dakika baş başa bırakılır. İddet görüntülerini izleyen her çocuğun baş başa olarak palyaço oynarken vurdukları gözlenirken bu görüntüleri izlemeyen çocuklarda palyaçoya karşı hiçbir iddet eğilimi gözlenmez.

2) Arınma Kuramı: Arınma Kuramı, uyarma kuramının aksine medyadaki iddetin seyredenlere saldırganlık eğilimlerini azalttığını ileri sürer. Bu kurama göre, iddet görüntülerinin izlenmesi ki ide anti-sosyal davranışlara yol açmaz. Arınma kuramında, saldırganlığın hayal düzeyinde yaşanmasının agresif eylem güdülerinin zayıflamasına yol açtığını ileri sürülmektedir.

3) Anomi Kuramı: Anomi kuramı, iktidar, öhret gibi toplumun oluşturduğu ve insanları kendilerine ulaşmaya tahrik ettiği hedeflerin çok olduğunu; bu hedeflere ulaşma yollarla ulaşabilmenin ise sınırlı ve zor olduğunu ileri sürer. Bu kurama göre insanlar, sözü edilen hedeflere ulaşmak için gayri meşru yollara da başvurabilmekte yani bu hedeflere ulaşmak için suç ve iddete yönelebilmektedir.

4) Kanıksama Kuramı: Kanıksama kuramına göre ise iddet içerikli yayınlar, kişiler üzerinde duygu körlüğü oluşturur. Birey sürekli izlediği iddet içerikli yayınları kanıksayarak bunlara duyarsız kalmaya başlar. Örneğin, televizyonlarda sık sık kişiler arası silahlı çatışmalara ve bu çatışmalarda ölen insanlara tanık olunması, seyredenlerin gerçek dünyada bu tür olaylara duyarsız kalmasına yol açmaktadır.

2.1.4.2. Saldırganlık Kuramları

İnsanın saldırgan davranışını, deşikel bakış açılarıyla açıklayan kuramlar ve bu kuramlar arasında bir takım benzerlikler ve farklılıklar vardır. Saldırganlığın kaynağına yönelik farklı bakış açıları, kuramlar arasındaki farklılıkların temelini oluşturmaktadır.

Saldırgan davranı ların analizi, birçok sosyal ve biyolojik ara tırmaların ilgi oda ı olmu tur. Psikoloji, psikanaliz ekolünün ölüm-saldırganlık içgüdüsünden engelleme-saldırganlık teorilerine kadar onların fenomenolojilerini açıklamak için birçok teori geli tirmeye gayret etmi tir (Koç,2009: 33). A a ıda bazı saldırganlık kuramları ele alınmı tır.

1) içgüdü Kuramı: Freud, McDougall ve Lorenz gibi bilim adamları daha do u tan insanlarda saldırganlık dürtü ya da içgüdülerinin bulundu unu ileri sürmü tür. İnsanlar kendilerini aç susuz ya da cinsel olarak uyarılmı hissedebildikleri gibi saldırgan da hissedebilmektedir. Ba ka dürtülerle oldu u kadar saldırganlık duyguları ile de ba lantısı kurulabilecek ve bilinen hiçbir mekanizmanın bulunmamasına kar ın, saldırganlık temel dürtülerden biri olarak dü ünülmektedir. Freud'a göre saldırganlık dürtüsü organizmada do u tan vardır ve cinsel istek kadar temel bir insan davranı ıdır. Lorenz ise saldırganlık eylemini, bireyin di er insanlarla mücadele içgüdüsünden kaynaklandı mı söylemektedir (Sprinthall R. C., Sprinthall N. A. 1977; M. T. Mcguire, T. Troisi 1989, Rafael Moses 1996; Akt: Avcı, 2010: 85-87).

2) Biyolojik Kuram: Saldırganlıkla ilgili yapılan biyolojik ve genetik çalı malar genellikle de i ik yakla ımlar içermektedir. Biyolojik yakla ımlar, psikolojik fonksiyonlardan daha çok insanın biyolojik yapısıyla ilgili olarak varsayımlar ileri sürmektedir (Koç,2009: 46). Biyolojik temelli kurama göre, hayvanlar ve insanlar üzerinde yapılan merkezi sinir sistemiyle ilgili ara tırmalar sonucunda, merkezi sinir sisteminin, özellikle beynin belirli bölgelerinin uyarılmasıyla ya da tahrip edilmesiyle saldırgan davranı ların görüldü ü saptanmı tır (Köknel, 1996: 32,33).

3) Engellenme-Saldırganlık (Dürtü) Kuramı: Belirli bir amaca yönelen bireyin amacının engellenmesi onda bir engelleme olu turur ve bu durum saldırganca davranı lara neden olmaktadır (Koç,2009: 48). Benli i içten ya da dı tan etkileyen nedenlerle, engellemeye dayanma gücü dü ük olan insanlar davranı larını doyum sa layacak nesneye yönelmezler. Böylece davranı amacına ula amaz ve engelleme durumu ortaya çıkar. Neticede birey bu engeli kaldırmak için bir takım iddet ve saldırı içerikli davranı larda bulunur (Köknel, 1996: 38).

4) Davranışçı Kuram: Göka ve Türkçapar'a göre davranışçı Kuram, saldırganlığı, baskıların inciten ya da incitebilecek her türlü davranış biçiminde tanımlamaktadır. Davranışçı Kurama göre, saldırgan davranışın cinsi, şiddeti ve tekrarı ile davranışın türü, kuvveti ve frekansı arasındaki ilişki önemlidir. Geen ve O'Neal, davranışçı kuramın, saldırganlığı etkileyen faktörleri, gürültü, sıcaklık, hava kirliliği, kitle iletişim araçları, alkol ve uyuşturucu gibi fiziksel stres yaratan uyaranlar olarak ortaya koyduğunu açıklamışlardır (İker,2011: 11).

5) Sosyal Öğrenme Kuramı: Saldırganlığın nedenleri ve ortaya çıkışı ile ilgili olarak dış koşulların etkilerine odaklanan Sosyal Öğrenme Kuramı'nın en önemli temsilcilerinden Bandura'ya göre, bir çocuk ne zaman, nasıl ve kimle karşı saldırgan bir şekilde davranacağını ana-babalarından, arkadaş gruplarından ve kitle iletişim araçlarından öğrenir. Bireyin yaşamının ilk yıllarında, temel modeller olarak ebeveynlerini almaktadır. Bu nedenle çocuğun saldırgan davranışlar geliştirmemesinde ana baba tutumları, saldırganlığa prim verip vermemesi, çocuklarına uyguladıkları disiplin oldukça önemli olabilmektedir. (Sprinthall R.C., Sprinthall N.A. 1977; Akt: Avcı, 2010: 90,91).

Genel olarak ele alınan saldırganlık teorileri, şiddet davranışının bireysel ve toplumsal hayatta yaşanan ve gözlemlenen türlerini açıklamada kullanılan başlıca teorilerdir.

2.1.5. İDDET VE SALDIRGANLIĞIN NEDENLERİ

İddet günümüzde genel olarak aile, çevre ve medya etmenleri ile açıklanmaktadır ancak yapılan tanımlamalar ve sınıflandırmalar incelendiğinde iddetin çok yönlü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda iddet ve saldırganlık nedenleri, tüm boyutları göz önünde bulundurularak incelenmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu güne dek öfke, saldırganlık ve iddet, sosyal psikoloji, toplumbilim ve siyaset bilim gibi pek çok bilim dalının ara tırma konularından biri aslında. Diğer tüm insan davranışlarında olduğu gibi, insanlardaki saldırganlık ve bunun iddete dönüşmesi de biliminin psikolojik ve toplumsal gelişiminin, nörolojik ve hormonal yapısının

etkile imiyle ortaya çıkıyor. Psikologlar, uzun yıllar boyunca insanlardaki saldırganlık e ilimlerinin kökenini bulmaya çalı mı lar (Bakı ,2006:1,2).

iddetin ve saldırganlı ın biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nedenleri vardır. iddet uygulayanların genelde genç erkekler olması ve artan ya la birlikte saldırganlı ın azalması, iddetin hormon yapısı ve ya ın getirdi i biyolojik de i melerle ilgisi oldu u dü ünmesini desteklemektedir. iddete psikolojik yakla ım, iddetin taklit ya da ödül-ceza yoluyla ö renildi ini ve çocu un yeti tirilme ko ullarının, anne-baba ilgisi ve disiplin anlayı ı, iddet üzerinde etkili oldu u kabul edilmektedir (Üstün,2007:110).

iddete ili kin sosyolojik yakla ım ise sosyokültürel, sosyoekonomik nedenleri oldu unu savunur. Bu yakla ımda iddet, gerçek hayatta daha çok birbirini tanıyan, birbiriyle ili kili olan birey ya da gruplar arasında gerçekleşmekte oldu u görü ünden hareketle, özellikle toplumsal ili kilerin dinamikleri içerisinde ele alınır (pek, 2007:237)

Bireysel ve toplumsal iddetin do al, bedensel, ruhsal, toplumsal birçok nedeni ve bu nedenler arasında sınırsız bir etkile im vardır. Ancak insanlık tarihi boyunca insanlar her yerde ve her zaman, ruhsal ya antıda yer alan de i ik savunma düzenleriyle kendilerinden kaynaklanan saldırgan davranı ları do ru ve haklı görmü , göstermek istemi tir. Bu dü ünçe sisteminin altında insan kendisinin do ru, güzel, iyi, olumlu dü ündü üne, haklı oldu una; ba kalarının hatalı, çirkin, kötü, olumsuz dü ündü üne, haksız oldu una inanır. Kendisi gibi dü ünmeyenlere ho görü gösteremez, onlarla bir arada bulunmaya dayanamaz (Köknel,1996: 15).

iddet bireysel faktörlerden, aileden, okuldan, akran grubundan kısaca ya anılan çevreden etkilenen toplumsal bir olgu oldu undan, iddet davranı ı farklı nedenlerden ortaya çıkmaktadır. Yapılan ara tırmalardan elde edilen bulgular incelendi inde, iddet nedenlerinin kısaca öyle sıralandı ı gözlenmektedir:

- 1- Anne babaların çocuklarına yeterince ilgi göstermemeleri, anne- baba arasında ya anan çatı malar.

- 2- Bo anmı aileler.
- 3- Ekonomik sıkıntılar, i sizlik.
- 4- Problemlerin çözümünde yetersiz kalma ve iddeti çözüm yolu olarak seçme.
- 5- Çocuklarda ve gençlerde akran grubu etkisiyle suçta karı ma.
- 6- Ö rencinin okula devamsızlı ı, derslerde görülen ba arısızlık.
- 7- Yazılı ve görsel medyada iddet içerikli ö elerin sıklıkla yer alması.

Genel olarak ise uzmanlar iddetin kayna ının üç farklı yerde aranması gerekti ini ileri sürmektedirler. Bunlardan birincisi ailedir. Genelde iddet davranı ı sergileyen çocukların ebeveynlerinden de benzer davranı lar gözlenmektedir. iddetin ikinci kayna ı çevredir. Yasaların ihlalinin ya am biçimi haline gelmi oldu u bir çevrede yeti en çocu un yasalara uygun davranı larından çok iddet içeren davranı lar göstermesi olasıdır. iddetin üçüncü kayna ını ise medyadan etkilenen kamuoyu olu turur. Yasaları ihlal edenlerin kahraman ilan edildi i, yapanın yanına kar kaldı ı televizyon programları ve filmler bireyin bu tür davranı ları benimseyip ö renmesine neden olmaktadır(pek, 2007:378).

I. A ama: Ebeveynlerin (anne-baba) ihmali ve ilk dönemlerde çocu un ev ya amından kopması: Ebeveynlerin bo anması, çocu un anne veya babadan sadece her hangi birinin yanında yeti mesi, ya amın ilk döneminde çocu un babasız yeti mesi, ebeveynlerin sık sık kavga etmeleri, çocu un fiziksel olarak engellenmesi, yeti me ortamında sert ve acımasız tutumların varlı ı ve çocu un sevgiden yoksun bir biçimde büyümesi, sıkıntı ve hiperaktifli in e ilimli inin geli iminde etkili olan unsurlardır.

II. A ama: Çocu un, aidiyet arayı ı ve bir çeteye aitlik duymaya ba laması: Bu a ama, çocu un davranı ının bozulmaya ba ladı ı bir dönemi tanımlamaktadır. Çocu un bu dönemde, ba ka çocukları sömürmekle tatmin oldu u ve annesine vurmaya ba ladı ı görülmektedir. Ayrıca, çocu un okulda, görevliler tarafından idare edilmesi güçle mekte ve çocuk, normal çocuklar tarafından okulda dı lanmaktadır. Dı lanan çocuk kendisi gibi agresif veya iddet davranı ını sergileyen bireylerle tanı arak, onlarla ili ki kurmaya ba lamaktadır. Zayıf denetimin, evde de devam etmesi, agresif akran

grubu ile olan birlikteli in devamı ve eve yönelik dü manca tutumların geli mesi gibi süreçler sonuçta, bireyin bir suçlu çeteye katılması ile sonuçlanmaktadır.

III. a ama: Çocu un, suçlu çeteye katılması ve çetenin birlik ça rısına uyması: Çocuk 11 ya ına geldi inde, kötü alı kanlıkları ve tutumları iyice belirginle meye ba lamaktadır. Çocuk özellikle, 15 ya ına geldi inde ise, suç i lemeye kalkı maktadır. Bireyin kendisini akran grubuna ait olarak hissetmesi veya arkada grubunu temel referans olarak almaya ba laması, onun iddet ve suç yönündeki ki ilik durumunu peki tirici bir etki yapmaktadır.

IV. a ama: Bireyin iddet suçlarını veya davranı larını i lemeye ba laması veya kriminal bir çeteyi olu turabilecek düzeye gelmesi. Bu a ama, silahlanma a aması olarak görülebilir. Çünkü çocuk bu a amada, silah ta ımaya ba lamaktadır. Çocu un, silaha sahip olması ilk ba larda daha çok kendini koruma amaçlıdır. Ayrıca, çocuk ve suç i leyen arkada ları bu dönemde, ba kalarını sömürmek için iddet kullanmaya ba larlar.

V. a ama: Yeni bir çocu un ve suçlunun do du u son a ama. Bu a ama, suçlulukta uzmanla manın ve suç kariyerinin üst noktasını olu turmaktadır. Gelecekteki iddet suçlarının ortaya çıkı mını formüle eden bu be a amalı model, iddet olgusunu; ebeveynlerin çocuklarına kar ı ilgisizli i, sevgisizli i ve ilgisizli i üzerine temellendirilmi tir.

iddet olgusu, tekil veya homojen bir nitelik sergilemenin ötesinde çok boyutlu bir görünüm sergilemektedir. Bu nedenle, iddet ile ilgili olan çok sayıda risk faktörünün oldu u söylenebilir. Söz konusu faktörler u ekilde belirtilebilir:

a) Bireysel Faktörler

Bireyin ya amda kar ıla tı ı problemler ve bunlarla ba edememesi, ileti im kurmaktaki yetersizli i ve kendini rahat ifade edememesi, kötü çocukluk ya antıları ve beklentilerin kar ılanmaması gibi pek çok sebep insan ya amı üzerinde oldukça etkidir.

Birey, genel olarak insanların çekici ve arzu edilir buldu u nesnelere sahip de ilse “yoksun” olarak tanımlanır. Bu nesnelere beklenen türde zevk alması engellenirse de bu beklentiyi gerçeğe tiremez ve o zaman “engellenmi ” olarak tanımlanır. Bireyin kar ıla tı ı toplumsal ve bireysel engellemeler, bu engellemelerle ba edememe; bireyin ya adı ı yoksunluk ve engellenmi lik duygusu iddetin önemli bir nedeni olarak dü ünülmektedir (Gözütok, Karacao lu ve Er, 2007: 135).

iddet davranı ıyla ilgili olarak, bireysel faktörler ba lı ı altında ele alınabilecek de i kenler u ekilde belirtilebilir (Buka ve Earls,1993:46-48):

- 1) Anti-sosyal davranı ın varlı ı,
- 2) Dü ük zekaya sahip olma (özellikle sözel yetene in dü üklü ü),
- 3) Dikkat bozuklu u/hiperaktivlik,
- 4) Ö renme güçlülü ü,
- 5) Motor-beceri geli iminin yetersiz olması,
- 6) Do um öncesi ve sonrası komplikasyonlar,
- 7) Küçük düzeyde bazı anormallikler

Gençlik döneminde ortaya çıkan iddetin bireysel düzlemdeki en güçlü göstergelerinden birinin, çocukluk döneminde sergilenen davranı biçimi oldu u ileri sürülmektedir. Bu konuda ilk ara tırma yapanlardan biri olan Robins, özellikle, çocuklu un erken dönemlerinde (8 ya ından önce) ba layan saldırganlık ile ergenlik ve yeti kinlik döneminde ortaya çıkan anti sosyal davranı biçiminin iddeti arasında bir ili kinin varlı ını saptamı tır (Buka ve Earls,1993:46- 48).

iddete neden olan bireysel faktörleri incelerken; bireyin tutum ve davranı ında, hayata bakı ında ve dünya görü ünde önemli bir yere sahip olan aileye ili kin etkenlerin bilinmesi, konunun daha iyi anla ılması bakımından gerekli bir durumdur.

b) Aileye li kin Faktörler

Aile, bireyin beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal ve psikolojik geli im, e itim, kültürel de erleri kazandı ı, ihtiyaçlarının kar ılandı ı ve bireyin ya amında çok önemli bir yer tutan toplumun en temel ö esidir. Aile ortamında aileyi olu turan

bireyler birbirlerinden etkilenirler. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, bireyin kendine özgüven kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma uyumunu gerçekleştirmektedir.

İddet eylemlerinin anlaşılmasında bakılması gereken önemli faktörlerden biri, aile yapılarıdır. Çünkü kişilik oluşumları, ilk çocukluk dönemindeki sosyalleşme süreci ile alakalıdır. Çocuğun okul öncesi dönemde, aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, iddet veya suçluluk açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Çocuğun aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan sorunların önemli bir oranı; ebeveynlerin sosyo-ekonomik yetersizliklerinden ve kendi aralarında yaşadıkları bazı sorunlardan kaynaklandığı söylenebilir (Kızmaz, 2006: 53).

İddet davranışının ailesel kaynaklarından biri de, çocuğun öğrenme süreci ile ilgili olanıdır. Çocuk, aile içerisinde ebeveynlerin sorun çözme biçimlerinde son derece etkilenmektedir. Çocuklar, ebeveynlerinin yaşadıkları bazı sorunların veya engellemelerin üstesinden nasıl geldiklerini aile veya ev ortamı içerisinde gözleme ve öğrenme imkânına sahip olmaktadır. Çocuklar burada, sorunlarını iddet kullanarak çözmeye çalışırken ebeveynlerinin sorun çözme tekniklerinden etkilenebilmektedirler (Buka ve Earls, 1993: 50).

Ayan (2007) tarafından aile içinde iddete maruz kalan çocukların saldırganlık eylemlerini ölçmek amacıyla Sivas'ta ilköğretim öğrencileri üzerine yapılan çalışmada, anneleri tarafından iddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı %54, babaları tarafından iddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı %46 olarak saptanmıştır; iddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık eylemlerinin fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ülkemiz açısından öne çıkan temel ailesel risk faktörleri olarak; ebeveyn denetiminin ve disiplinin yetersizliği, ebeveynler arasındaki iddet pratiklerinin varlığı, dilama, dövme, korkutma, baskılama gibi çocuklara yönelik ortaya çıkan kötü muamele, ebeveynlerin çocuklarına yeterli düzeyde zaman ayıramamaları ve dolayısıyla onları ihmal etmeleri gibi etkenler sayılabilir (Kızmaz, 2006: 55).

Her çocu un ve ergenin kendisine yol gösterildi i ve kendisiyle ilgilenildi i bir aileyle ihtiyacı vardır. Çocu un ve ergenin hayatında önemli ki iler olan anne ve babanın kar ıla ılan problemlerle ba a çıkmada gösterdikleri tutum ve davranı lar çocuk tarafından model alındı ı için sa lıklı bir aile ortamı olu turmak oldukça önemlidir.

c) Toplumsal Faktörler

Farklı toplumlarda saldırgan davranı ların ve iddet olaylarının de i en nitelikte olması, iddet ve saldırganlı ın bireysel ve aileye ili kin faktörlerin ötesinde, toplumsal bazı sebepleri oldu unu ve bu toplumsal etkenlerin saldırganlı ı etkiledi i dü üncesini ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal faktörler ba lı ı altında ele alınması gereken faktörler u ekilde belirtilebilir (Kızmaz, 2006: 55):

- 1) Silahların varlı ı veya silahlara kolay bir biçimde sahip olunabilme,
- 2) Uyu turucuyu elde edebilme ve kullanma,
- 3) iddetin yaygınlı ı,
- 4) Suçlu arkada grubunun varlı ı/çete olu umları,
- 5) Kitle ileti im araçlarının etkisi,
- 6) Artan nüfus ve ekonomik yoksunluk.

7) iddet davranı nı sıradan ve normal olarak görülmesini sa layan bir kültürel yapının varlı ı.

Toplumsal de erlerin farklılı ı, toplumdaki bireylerin iddete bakı açısını da de i tirmektedir. Örne in iddet bir toplumda çocukları terbiye aracı olarak kullanılıyorsa, bu durum gelecek nesillerin de çocuklarını benzer ekilde e itebilecekleri anlamına gelebilmektedir. Bir anlamda, iddet olaylarının yaygın olarak i lendi i toplumlarda iddet, normal bir davranı biçimi olarak algılanmaktadır.

iddet hangi nedenlerle ortaya çıkarsa çıksın insanların sa lı nı fiziksel, duygusal ve sosyal yönden olumsuz etkileyerek insan ya amında birçok olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

2.1.6. Ergenlik Dönemi ve İddet

Bedensel büyüme ve gelişimin yeniden hızlandığı bir dönem olan ergenlikte gençler, bedendeki hızlı fizyolojik gelişmelere karşı derin tepkiler gösterirler. Ergenlik dönemine geçiş, oldukça güç ve çata malı olup, çocukluk ya antıları bitmekte ve kişiler yeni beklentiler, roller, görevler ve sorumluluklar içinde olmaktadır. Bedendeki değişim ve gelişimleri kabul etmek, toplumdaki rolünü belirlemek ve duygu durumundaki değişimlerini dengeye oturtmak; çocukluktan yetişkinliğe uzanan ergenlik döneminin başlıca yükümlülükleridir.

Ergenlik, çocukluk döneminde göreceli olarak yavaşlayan bedensel büyüme ve gelişimin yeniden hızlandığı ve özellikle cinsel nitelikteki fiziksel özelliklerin olgunlaşmasıyla amaçtır. Ortalama olarak kızların erkeklere oranla iki yıl kadar önce olgunlaşmaları sebebiyle, gençlik dönemindeki yaş sınırlarında, cinsler arasında belirgin bir farklılık görülür. UNESCO, ergenlik dönemini, 15–25 yaş dilimleri arasında göstermektedir. Bu dönem, ülkemizde, kızlarda ortalama 10–12, erkeklerde 12–14 yaşları arasında başlar (Yavuzer, 2002: 266).

Bilişsel olgunlaşmayla birlikte, ergenlerin derin kişilerin düşüncelerini kabullenme ve problem çözme yetileri de gelişir. 13-19'lu yaşlara özgü olan ve hakkında uzun araştırmalar yapılan bir olgu da ergenlik bencilliğidir. Ergenlikte benmerkezci olmak genellikle iki olguyla ilgilidir: (1) artan içine kapanıklık duygusu (hayali kişiler varmış gibi düşünme) ve (2) tahrip edilemezlik ve eşsizlik hissi, “bana bir şey olmaz” inancı (kişisel söylem). Hayali izleyiciler bazı ergenlerin ne giyecekleriyle ilgili saatlerce endişelenmesini açıklamaya yardım eder (Flannery, 2006: 105).

Bu dönemde ergenler ya adıkları fiziksel ve bilişsel değişimlerle nasıl mücadele edebilecekleri hakkında pek fazla bir fikirleri yoktur, çünkü hayatlarında ilk defa başlarına gelen bu değişimlerle mücadele edebilecek yeterli tecrübeye sahip değildirler. Normların kendilerini kısıtlayan birer engel olduğu algısıyla norm dışı davranışlara girerek bir bakıma kendilerinin rüchtlerini ispat etme gayretinde bulunurlar veya kendilerinin özgürlük alanlarını genişlettiklerine inanırlar (Gül ve Güneş, 2009: 86,87). Ergenlik döneminde, bedende yaşanan hızlı değişime zihinsel değişimler aynı hızda

e lik etmez. Bedensel gelişimle zihinsel gelişimin eş zamanlı olmaması, di er gelişim süreçleriyle(psiko-sosyal, cinsel) beraber ergendeki dengesizliğe neden olur.

Ailesinden ayrı olarak bir birey olma yolunda olan ergen, genellikle kar ıla tı ı bu yeni durumu algılamakta yetersiz kalmaktadır. Aynı zamanda sorunlar kar ısında mücadele edebilecek yeterli tecrübeye de sahip olmayan ergen, ailesi tarafından kendisine sa lanamayan deste i dı arıda arkada gruplarında aramaktadır (Gül ve Güne ,2009: 99). Ergenlik dönemi sırasında gençlerin, anne babaları veya ailenin di er üyelerinden çok arkada larıyla vakit geçirdikleri bilinmektedir. Pek çok ergen, aileleri yerine arkada larıyla vakit geçirmeyi tercih eder (Demir, 2005: 84).

Tütün, alkol veya di er uyu turucu maddelerin kullanılmasını içeren olumsuz davranı larda bulunma ihtimali, arkada çevresinden gelen baskıyla ergenlik döneminde oldukça yüksek bir seviyeye çıkar. Arkada gruplarının okulda ba arısız olan ö rencilerden, okuldan atılmı olanlardan veya sürekli olarak suç te kil eden davranı larda bulunan ö rencilerden oluşması durumunda arkada çevresinin etkisi gençler için oldukça ciddi bir problemdir (Flannery, 2006: 110).

Gençlerin iddete yönelmelerinde içinde buldukları psiko-sosyal ve fiziksel gelişimlerinin etkisi büyüktür. Kar ıla tıkları problemlerle ba etmede güçlük yaayan, çatı ma yöntemini bilmeyen birçok genç, arkada ları arasında saygı görme ve statü kazanmanın en etkili yolu olarak iddeti görebilmektedir.

iddete yönelen gençlerin empatiden yoksun bir karaktere sahip olmaları, gelece ile ilgili ümitsizlik hissine kapılmı ve kendilerine ne olacağını bilmediklerinden kontrol hissinden yoksun olmaları ve ço u zaman anti sosyal davranı lar içinde olmaları, iddetin ürperten yönüdür (Esen, 2003: 84). Ani duygu de i imlerinin ya andı ı ergenlik ça ında, iç denetimlerini sa lamada güçlük çeken gençler aynı zamanda iddet davranı ları sergileyerek sosyal ortamın uza ında kalmaktadır.

Acı çekme, ne e, kaçı , saldırganlık gibi a ırılıklar dönemi olan bu ça , ana babalar oldu u kadar çocuklar için de ya anması zor bir dönem olarak kabul ediliyor. Kendini bir sosyal gruba ait hissetme iste inin, herkesten farklı olma iste iyle çakı ması, ergenlik ça ındaki gençleri tereddüde itiyor ve ili kilerinde de i ken bir yapıya sokuyor (Tok, 2005: 35).

Ergenin bu dönemde, davranı larına rehberlik edecek ve sosyal olarak uygunla masına imkân verecek önemli bir deste e ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı kar ılamakla yükümlü olan ve ergenin ya amında etkili olan toplumsal kurum ailedir. Ailenin görevi, bu zorlu dönemde ergene yol göstermek, ergenin kendini rahatlıkla ifade edebilece i ortamı yaratmak, sevgi ve güven dolu bir aile ortamında hissetmesini sa layarak gelece e umutla bakmasını sa lamaktır. Aile içi ili kilerinin sa lıklı oldu u aile ortamında yeti en genç sa lıklı olmaktadır.

Yapılan çalı malar ailesel faktörlerinin iddet davranı nın geli imiyle yakından ili kili oldu unu ve ergende görülen iddet davranı nın aile i levleri kapsamında incelenmesi gerekti ini göstermektedir. Aynı zamanda bu faktörler, sonraki dönemde saldırganlık ve suç i leme davranı larının neden devam etti inin ve bazı gençler için iddetin neden büyük bir risk faktörü oldu unu anlamının anahtarı olarak tanımlanmı tır. Ara tırmalar ergenlerin iddet davranı ı göstermesinde etkili olan ailesel faktörleri u ekilde betimlemektedirler (Avcı, 2006:4) :

- 1) Çocuk ve ebeveynler arasında sıcak ili kinin olmaması.
- 2) Ana babaya ait problem davranı lar (cinayet ya da alkol ve uyu turucu kullanımı) ya da ana babanın çocuk yeti tirme uygulamaları (çocu un disiplini ve denetimi konusunda tutarsızlık).
- 3) Yetersiz aile i levleri (ileti im, uyum ve aile üyelerinin çatı ması ya da iddet).

Anne-baba arasındaki uyum, aile i levseli i üzerinde etkilidir. Buna ba lı olarak çocu un duygusal açıdan iyilik hali, olumlu benlik kavramı, sosyal ve bili sel yeterlili inin geli mesi kolayla tırılmı olur (Bahçıvan Saydam ve Gençöz,2005: 62). Yılmaz (2001), yaptı ı çalı mada, e ler arasında uyum arttıkça, çocuklara gösterilen

ilginin arttığını, uyumlu anne-baba ili kisine sahip ergenlerin kendileriyle daha barışık, hayatta kendileri için çizdikleri yoldan daha hoşnut ve ilişkilerinden daha memnun oldukları sonucunu bulmuştur.

Aile içinde gördükleri ilgi, destek ve olumlu tutum, gençlerin ergenlik süreçlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayıp, ayakları üzerinde durabilen bireyler olabilmelerinde, başarısız bir ilişki gelişmelerinde oldukça önemli olmakla birlikte gençlerin bundan sonraki yaşantılarında daha başarılı ve uyumlu tutumlar sergilemelerine olasıdır.

2.1.7. Ailede içi iddet

Farklı ortamlarda yeti erek bir araya gelen kadın ve erkeğin beraber kurdukları ailenin, sağlıklı ve mutlu şekilde devam etmesi herkesin istediği bir durum olmasına rağmen, yaşanan çatışma ve anlaşmazlıklar ailede içi iddet ortamının oluşmasına neden olabilmektedir. Aile, içi iddetin oluşmasında veya engellenmesinde belirleyici bir role sahiptir.

İnsanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan aile, bazen içi iddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan olmaktadır. İddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır. Aile içi iddet ise, bu davranış ve eylemlerin aile içinde gerçekleşmesidir (Akta, 2006: 13).

Toplumun oluşturan en küçük birimde yani ailede insan, kendini en rahat ve huzurlu hissettiği ortamda yaşamaktadır. Bu ortamda yaşanan içi iddet diğer ortamlarda yaşanan iddete göre çok daha derin izler bırakmaktadır. Aile içinde güçlünün güçsüze yönelik saldırganlığının özellikle fiziksel olarak cezalandırılması olarak yaşanan iddete maruz kalan bula üç grubun olduğu görülmektedir. Bunlar çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Bu üç grubun içinde de çocukların en çok yaralanan ve ızdıran grup oldukları dikkati çekmektedir (Polat,2001: 3). Çünkü aile içinde çocuğa yönelik

uygulanan iddet çocu a fiziksel zarar vermekle birlikte, duygusal ve sosyal yönden de çocu a tesir etmektedir.

Aile içi iddet en çok kadınlara kar ı kullanılır. Kadının koca tarafından herhangi bir zamanda, ciddi, tekrarlanan, kasıtlı ve en az morarma ile sonuçlanan, gözle görülen yaralanması, o kadının dövülen kadın olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Ailede kadına yönelik iddet, kocasının karısı üzerinde bilinçli olarak fiziksel zarar verme eylemi olarak da tanımlanmaktadır (Sümer,1998: 131).

Aile içi iddet konusunda, Ba bakanlık Aile Ara tırma Kurumu'nun yaptırdı ı ara tırma sonuçlarında, 1994'te be bölgede 4287 hanede (3112 kadın ve 1318 erkek ile) kurumun yapımı oldu u "Aile içi iddetin Sebep ve Sonuçları" konulu ara tırmaya göre, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile aile içi iddet arası ili ki bulunmu tur. Kavga ve gerginlikler sonucunda e lerin kendilerine a ır söz kullandı ını belirten kadınların oranı %52.47'dir. Erkeklerin %34.04'ü kavgalar sırasında e lerini dövdüklerini ifade ederken, kadınların %29.59'u bu olayı ya adıklarını belirtmi lerdir. Ara tırmaya göre iddet, kentte ve kırdada tüm sosyo-ekonomik gruplarda görülmektedir (Ba bakanlık Aile Ara tırma Kurumu,1995:135-192).

Ba bakanlık Aile Ara tırma Kurumu Ba kanlı ının Türkiye genelinde yaptırdı ı di er bir ara tırmaya göre Türkiye'de her 3 kadından biri kocasından dayak yemektedir. Kadınların % 53,6'sı sürekli olarak kötü söz ve hakarete maruz kalmaktadır. Dayak olaylarının % 46,9'unda fiziksel zarar ortaya çıkmaktadır. Kadınların % 57,1'i bu durumu sessizce kabullenmektedir. Erkeklerin %35'i e lerine iddet uyguladı ını belirtmektedirler. Üniversite e itimli kadınların %23'ü fiziksel ve sözel iddete, %71'i de ekonomik ve cinsel iddete maruz kalmaktadır. Türkiye'de kadınların % 90'i psikolojik, % 40'i fiziksel, %15'i kocalarının uyguladı ı cinsel iddete u ramaktadır (Kocacık,2009: 27).

Güler ve arkadaşlarının (2005) Sivas'ta ya ayan 15-49 ya arası 162 evli kadınla yaptıkları ara tırmada kadınların % 40.7'sinin aile içi iddete maruz kaldı ı, bunların % 91'inin kadının e i, % 22.7'sinin e inin yakınları, % 19.7'sinin ise kendi yakınları

tarafından gerçekleştirildiği bulunmuştur. Bu kadınlar iddetin en çok kadınlara ve çocuklara uygulandığını belirtmiş, iddeti tanımlamaları istendiğinde ise yarısından çoğu iddeti fiziksel olarak tanımlamıştır. Kadınların % 47.4'ü iddeti sözel, % 21.4'ü ise duygusal iddet olarak tanımlamıştır.

Yapılan araştırmalar, aile içinde iddete maruz kalan kadının, çocuklarına iddet uygulama olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Erkek göre daha zayıf ve mağdur durumdaki kadın, kocasının iddetiyle baş edemediğinde, çocuklukla daha zayıf ve mağdur durumdaki çocuklarına iddet uygulamaktadır. Bununla birlikte ekinde karşı da saldırganıdır. Buna ek olarak, çocukluklarında kendi anne-babaları tarafından iddete maruz kalan anne-babalar da kendi çocuklarına iddet uygulamaktadırlar (Akta, 2006: 150).

Aile içinde öğrenilen tutum ve davranışlar, sonraki ilikiler için belirleyici olup; yaşanan olumsuz tecrübeler çocuğun toplumsal yaşamda, yanlış ve tehlikeli roller edinmesine yol açmaktadır. Çocukluk döneminde aile içi iddete maruz kalınması, ergenlik ve yetişkinlik döneminde iddet eylemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

iddet davranışını gösteren ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada, iddete başvurmanın riskinin aile içi iddet biçimlerinden (çocuğa kötü davranışlar, ekinler arası iddet ve fiziksel kavga ve dümanlıın bulunduğu aile ortamı) birine maruz kalan gençler için % 60, aile içi iddetin iki türüne maruz kalan gençler için %73 ve aile içi iddetin üç türüne maruz kalan gençler için %78 oranında arttığını belirlenmiştir (Dahlenberg,1998; Akt: Avcı, 2006: 5).

Çocuklar davranışlarının çoğunu model alma yoluyla çevresindekilerden öğrenir. Zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişmemiştir, toplumsal rol ve görevlerini öğrenmekte olan, doğal dürtüleri ile çelişen kurallara neden uyulacağını yeterince anlamayan ve henüz asosyal olan küçük, gelişim süreci içerisinde toplumsallaşır ve çevreye uyum sağlar (Ersanlı,2007: 324). Bu noktada ailelere eğitim sağlanmalı ve ebeveynlerin eğitiminde çocuklarını etkili olarak nasıl disipline

edecekleri, gözlemleyecekleri ve denetleyecekleri ö retilmelidir. Bu tip programlar aile içi ili kileri düzenlemeye, ileti imi geli tirmeye ve problemleri çözmeye de yardımcı olmaktadır (Odacı,2007: 59).

Aile içi iddetin önlenmesinde, yasal düzenlemelerin yapılması ve alınan tedbirlerin sadece hukukla sınırlı kalması, elbette yeterli de ildir. Bu konuda toplumsal bir duyarlılı ın olu masında görsel ve yazılı medyadan sivil toplum örgütlerine; emniyet te kilatından yargı mekanizmasına kadar herkese görev dü mektedir. Bireylerin, ailelerin ve genel olarak tüm toplumun e itim yoluyla bilgilendirip bilinçlendirilmesi ve kamuoyunda farkındalı ın yaratılması gerekmektedir. Aile içi iddet olaylarının, aile meselesi olarak veya ola an bir durum olarak görölmekten vazgeçilmesi, aile içi iddetin önlenmesinde atılacak en büyük adımdır.

2.1.8. Medya ve iddet

Geçmi ten günümüze hiç olmadı ı kadar hayatımızın etki alanına giren medyada iddetin yer alması ve iddet içerikli yayınların birey ve toplumu do rudan etkilemesi, medyadaki iddeti önemli ve incelenmesi gereken bir sorun haline getirmi tir. Yediden yetmi e her ya tan ve her kesimden insanın yazılı ve görsel olarak medyayı takip etti i dü ünüldü ünde, medyanın etki alanı ortaya çıkmaktadır. Medyayı ifade eden televizyon, internet, yazılı basın; insanların ya amlarında önemli ölçüde yer alan ve insanların tutumlarına, dü ünçe ve davranı larına yön veren önemli bir konuma sahiptir.

Kitle ileti im araçlarının toplumsal hayatı ekillendirici ve belli ölçüde yönlendirici etkisi vardır. leti im araçlarının rol ve etkinlikleri, ortaya çıktıkları süreçten günümüze de in sürekli büyüyen bir sarmal halinde geni lemi tir. Kitle ileti im araçları toplumun adeta gören gözü, i iten kula ı ve konu an dilidir. Yine bireyin sosyalle mesinde de önemli rol oynayan bu araçların faaliyet gösterece i genel çerçevenin de çizilmesi birçok önemli bir gerekliliktir. Bir programın çok izlenmesini sa layan unsurlardan biri de iddet olarak göze çarpmaktadır (Ulusoy,2008: 7).

Medyadaki iddet bazı bilim adamları tarafından “Simgesel iddet” olarak nitelendirilmektedir. Fiziksel ve psikolojik anlamda iddet ö elerinin açıkça sergilendi i

ileti im ürünlerinin yanı sıra, “Mutlu iddet” olarak tanımlanan ve herkesin birbirine mermi sıktı ı, bombaların havaya uçu tu u, buna karsın kimsenin ölmedi i, hiçbir trajik sonucun olmadı ı bir iddet türü özellikle televizyon dizilerinde sıklıkla görülmektedir (Uluç, 2002, 35–41).

Televizyon yayınlarında iddet içeri inin yo un olarak kullanılmasının en önemli sonuçlarından biri, iddet görüntülerinin ola anla ması ve kanıksanması sonucunda, gerçek de illermi gibi algılanmasıdır. Bir katliam yerinin foto rafı, parçalanmı insanların cesetleri, duvarlara sıçramı kan lekelerinin mide bulandırıcılı ı bütün çarpıcılı ıyla gerekti i gibi yansıtılamaz ve büyük ölçüde ola anla tırılmı ve yumu atılmı olarak sunulur. zleyici üzerinde iddete bir tül perde ardından bakılıyormu izlenimi uyanır (Michaud, 2002: 46).

Medyada gösterilen yo un iddet ve felaket haberleri, olumsuz olaylar; izleyici üzerinde umutsuz ve kötü bir dünya algısı olu turmakta. iddet görüntüleri, dünyanın acımasız ve tehlikeli bir yer oldu unu, toplumda var olan iddeti ve uygulayanları oldu undan fazla göstermektedir.

Spor olayları, çizgi filmler, bilgisayar oyunları, filmler, diziler ile i lenen konular, televizyon kanalları ve medyanın iddeti tanımlama biçimlerinin tümü, iddetin etkileri konusunda toplumun duyarsızla masına ve izleyicilerde güç kullananın, güçlü olanın ödüllendirilmesi ve onlara göz yumulması ile ilgili bir dü üncenin olu masına katkıda bulunurlar. Yazılı ve görsel basında iddetin de i ik biçimlerinin genelde özen gösterilmeden sıklıkla i lendi i bir gerçektir (çli, 2007: 348).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından (2009), 2570 ki iden olu an örneklem üzerinde yapılan ara tırmaya göre “Yayınlarda ne tür görüntülerden rahatsız oluyorsunuz?” sorusuna yönelik iddet içeri i ile ilgili cevapların oranları u ekildedir: “ iddet görüntülerinden” %69,3, “Aile kavgaları ile ilgili görüntülerden” %54.3, “Cinayet görüntülerinden” %49.7, “Trafik kazası görüntülerinden” %26.7 oranındadır. Televizyon izleme alı kanlı ı nedeniyle olu tu u dü ünülen davranı lara ili kin olarak,

“Toplumda iddeti arttırıyor” ifadesine katılım oranının % 79.6 oldu u görölmektedir (RTÜK, 2009:131- 135).

Televizyonda iddet içerikli yayınların etkilerine maruz kalmanın risklerini arttıran veya azaltan unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar kısaca u ekilde açıklanabilir (National Television Violence Study, 1998; Akt: ıker,2011: 70):

- *iddet Uygulayan Karakterin Niteli i:* Çalı malar, izleyicilerin ilgi çekici kahramanlar ve iyiler tarafından uygulanan iddeti ö renme olasılı mının ve bu karakterlere özenme olasılı mının kötü karakterlerin iddet uygulaması durumuna göre daha yüksek oldu unu göstermektedir.
- *iddetin Ma duru (Kurbanı):* zleyici daha çok iyi karakterlerle empati kurdu undan, iyi karakterlerin iddetin kurbanı olması korku düzeyini yükseltmektedir.
- *Haklıla tırılmı iddet:* Haklıla tırılmı ve kabul edilebilir iddetin izleyicinin iddeti ö renmesine ve me rula tırmasına yol açtı nı göstermektedir.
- *Silahlar:* Tabanca, bıçak gibi klasik silahlar insanların hafızalarındaki iddet olayları ve davranı larını tetikledi i için izleyicinin saldırganlı nı artırmaktadır.
- *Yo un ve Açık iddet:* Yo un, açık ve tekrarlanan iddetin saldırganlı nı ö renilmesini ve korkuyu artırdı nı göstermektedir.
- *Gerçekçi iddet:* iddetin gerçekçi olarak tasvir edilmesi veya gerçek iddet izleyicileri gerçek olmayan iddet görüntülerine göre saldırganlı ı daha çok te vik etmektedir.
- *Ödüllendirme ve Cezalandırma:* iddetin ödüllendirilmesi veya a ır ekilde cezalandırılmaması saldırgan davranı ların ve tutumların ö renilmesini te vik etmektedir.
- *Acının/Zararın Gösterilmesi:* Ara tırmalar, iddetin yol açtı ı acı ve zararlara ili kin sonuçlar gösterildi inde izleyicilerin saldırgan davranı ı ö renmesi ve taklidinin te vik edilmedi ini ortaya koymu tur.
- *Mizah Unsuru Olması:* iddetin mizah unsuru olarak kullanılması, iddeti daha zararsız olarak gösterilmesi saldırganlı nın ö renilmesine ve duyarsızla mayaya yol açar.”

Medyadaki iddetin yarattığı iddete karşı duyarsızlaşma olgusuyla ilgili sonuçlara göre, çocuklar iddet içeren filmler izledikçe gerçek dünyadaki iddete daha az tepki vermekte, bakalarının yaşadığı acı ve sorunlara karşı ilgisiz kalmakta, empati kurmamakta ve toplumda giderek artan iddet olaylarına daha fazla hoşgörü göstermektedir(RTÜK, 2006:31).

Günümüzde çocukların küçük yaşlardan başlayarak çizgi film izledikleri, yeti kinler için hazırlanan televizyon programlarını da ayrıca seyrettikleri düşünülmektedir; yayınlardaki iddetin etkisini en çok çocuklar ve gençler üzerinde olmaktadır. Yayınlanan iddet olayları, çocukların oyunlarına, hareketlerine ve sözlerine yansımaktadır. Araştırmalar, çocuğun saldırgan davranışları taklit ettiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Amerika’da 8 yaşındaki bir çocuk, ailesinin yaşadığı karavanı yakarak kız kardeşinin ölmesine sebep olmuş ve sonrasında çocuğun kibritle oynayarak ateş yakma düğmesini televizyondan öğrendiği anlaşılmıştır. 1993 yılında İngiltere’de 10 yaşında iki çocuk, izledikleri filmin etkisinde kalarak iki yaşında bir çocuğu öldürmüştür. “Testere” filminden etkilenen 19 yaşındaki gencin 16 yaşındaki sevgilisini öldürmesi ise ülkemizden verilebilecek bir örnektir (Avcı,2006:137).

Medyada sürekli olarak iddet, saldırganlık gibi görüntülere maruz kalan çocuklar, izledikleri görüntülerin etkisinde daha kolay kalmaları ve izlediklerini yeti kinler gibi sorgulayamadıklarından, bu tarz davranışların doğalarıyla ilgili öğrenme ve zamanla bu durumu çevrelerine yansıtmaktadırlar.

Medyadaki iddetin en yaygın öğrenilme aracı olarak televizyon yayınlarındaki iddet örnekleridir. Bu bağlamda yayın denetiminin, çocukların ve gençlerin ruh sağlığını olumsuz etkilerden koruyacak şekilde olması gerekmektedir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kurulu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un, televizyon yayınlarında iddetin denetiminde doğrudan veya dolaylı olarak

yararlanılabilecek ilkeler belirlenmiştir. Buna göre televizyon yayınları (İker,2011:111);

- İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, ki i ya da kurulu ları ele tiri sınırları ötesinde küçük dü ürücü, a a ılayıcı veya iftira niteli inde ifadeler içeremez.
- Terörü övemez ve te vik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve ma durlarını terörün amaçlarına hizmet eder ekilde sunamaz.
- Suç i lemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini ö retici nitelikte olamaz.
- Çocuklara, güçsüzlere ve özürllülere kar ı istismar içeremez ve iddeti te vik edemez.
- Genel sa lı a, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranı ları te vik edemez.
- Toplumsal cinsiyet e itli ine ters dü en, kadınlara yönelik baskıları te vik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.
- iddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

Milli E itim Bakanlığı, medyada yer alan iddet içerikli yayınların çocuklar ve gençler tarafından do ru yorumlanıp, ele tirel bir bakı açısı ile de erlendirilmesi ve toplumda genel bir bilinçlenmenin sa lanmasına katkı sa laması açısından; okullara seçmeli ders olarak medya okuryazarlı ı dersini eklemi tir. Medya okuryazarlı ı, medyadaki yayınların do ru bir ekilde algılanması bakımından önemli bir uygulamadır.

Günümüzde ya amın ayrılmaz bir parçası olan ve aynı zamanda toplumu etkileme ve yönlendirme gücüne sahip olan medyanın, topluma kar ı birtakım sorumlulukları vardır. Yayınlarında iddetin te vik edilmemesi, iddet uygulayan bireylerin ödüllendirilmemesi ve iddetin haklı gösterilmemesi; iddet içerikli

yayınlarnın zararlarını önlenmesinde ve medyanın üzerine dü en sorumlulu u yerine getirmesinde yardımcı olacaktır.

2.1.9. Okulda iddet

iddet, kısaca kaba güç kullanımı olarak tanımlanırken; insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan hareketlerin tümü olarak de erlendirilir. Nedenleri, türleri ve görüldü ü ortamla çok yönlü bir olgu olan ve birçok kavramla ili kili olan iddet, hayatın her alanında kendini göstermektedir.

iddet özellikle son yıllarda gündemde en sık yer alan konulardan biri olarak tüm dünyada dikkati çekmektedir. Dünyada ve ülkemizde giderek artı gösteren iddet olayları, e itim kurumlarımızı ciddi boyutlarda tehdit eder hale gelmi tir. Türkiye’de e itimde iddet konusunun son zamanlarda e itim gündeminin üst sıralarına tırmanmasının nedeni daha çok ö renciden ö renciye yönelik olan iddettir (Çınar, 2007:2). Okullarda ya anan iddet olayları, okul yöneticileri ve ö retmenlerin son yıllarda ya adıkları en önemli sorunlardan birini olu turmaktadır. Okul yöneticileri ve ö retmenleri iddeti önlemek için yo un çaba göstermektedirler.

Probleme genel olarak baktı ımızda, okullar toplumdaki çok önemli sosyal kurumlardandır. Bu kurumlar çocukların ve ergenlerin fiziksel ve psikososyal açıdan iyi olmalarına katkı sa layan yerler olmalıdır. Okul atmosferi ve politikaları okuldaki ö renci ya antılarında ö retmen ve ö renci ili kilerinde oldukça önemlidir. Ö rencilerin ya amlarına anlam katan kendileri için amaç olu turan ve kendilerini güvende hissettikleri okullara ihtiyaç vardır (Odacı,2007: 55).

Günümüzde devlet okulları da özel okullar da ciddi disiplin sorunlarıyla bo u maktadır ve e itimle ilgili disiplin sorunları giderek daha karma ık hale gelmekte aynı zamanda iddet içeren bir görüntü sergilemektedir. Önceden bu tür sorunlar akla gelince derste konu mak, sakız çi nemek, sırası gelmeden konu mak, ödevini yapmamak ve koridorlarda ko mak gibi davranı lardı. Oysa günümüzde okullarda kabalık, küfürle me, hırsızlık, bıçaklama, taciz, ilaç kullanımı ve hatta cinayet rastlanılan davranı lardan olmu tur (Bilgin, 2008: 44).

McCann, okulda görülen iddet türlerini öyle özetlemektedir (Koç,2009: 126):

1) *Sözel iddet*: Küfür ya da kötü söz, hakaret, lakap takma ve tahrik, (do rudan kurbanı ya da dolaylı olarak üçüncü bir şahsa), intihar tehditleri ya da yorumları yazılı mesajlar, tehditler.

2) *Kendisine Karşı Fiziksel iddet*: intihar ya da intihara teşebbüs etmek, kendisini sakatlamak (kesmek, zarar vermek) ya da kasıtlı olarak zarar vermek, kendini yaralamayla sonuçlanan risk davranışlarında bulunmak.

3) *Eş ya da Nesnelere Karşı Fiziksel iddet*: Mobilya ya da eşyaları kırmak, yangın çıkarmak, eşyaları hızla çarpmak, binalarına ait bir eşyayı tahrip etmek.

4) *Başkalarına Karşı Fiziksel iddet*: Vurmak, itmek ya da fiziksel saldırı, diğer kişilerin yaralanmasına neden olmak.

Ülkemizde okuldaki iddet türlerine daha yakından baktığımızda karşılaştığımız tablo çıkmaktadır: Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hacettepe Üniversitesinin işbirliği ile gerçekleştirilen araştırmada, 26 000 öğrenciden elde edilen verilere göre ülkemizde 9-12 yaş arasındaki ilköğretim öğrencilerinin % 5.9'u ateşli silah, %9.2'si kesici alet kullanmaktadır. Öğrencilerin % 7.7'si çete üyesidir. Öğrencilerin % 53'ü sözel iddet, % 36.3 duygusal iddet, % 15.8'i cinsel iddet ve % 22'si fiziksel iddet ile karşılaşmışlardır (Avcı,2010: 129).

Ögel, Yılmazçetin-Eke ve Tarı (2006) tarafından, İstanbul'da 2004 yılında okullarda gözlenen suç ve iddetin yaygınlığı araştırılmıştır. Araştırmada 43 okulda, 3483 lise II. sınıf öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, son bir yıl içinde en az bir kez fiziksel kavgada bulunanlar grubun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Fiziksel kavga sonucunda yaralandığını belirtenlerin oranının %15.4 olduğu görülmüştür. Hayatı boyunca en az bir kez bir başkasını yaralayanların oranı %26.3 olarak bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre, ergen ve çocuklarda görülen iddet 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeye ulaşmakta ve risk faktörü olmaktadır.

Özcebe, Üner ve Çetik (2006) tarafından, Ankara ilinde üç liseye devam eden birinci sınıf öğrencilerinden 400'ünün son üç ay içerisindeki iddet davranışlarını tespit

etme kapsamında gerçekleştirdikleri bir ara tırmada, öğrencilerin % 16.1'i iddete maruz kaldığını, % 8.8'i iddet uyguladı, % 20.6'sı hem iddete maruz kaldığını hem de iddet uyguladıını belirtmiştir. Son üç ay içerisinde herhangi bir nedenden dolayı öğrencilerin iddet olayı ile karşılaşma oranı, % 45.5 olarak tespit edilmiştir. iddet olaylarının önemli bir oranını okulda gerçekleştiren görülmüştür. iddete maruz kaldıklarını belirtenlerin ve iddet uygulayan öğrencilerin, % 49.2'si ve iddet uygulayan öğrencilerin % 42.0'si iddet olayının gerçekleşme yeri olarak okulu göstermiştir.

Ülkemizde, liselerde meydana gelen ve 2ubat- 22 Mart 2006 tarihleri arasında basına yansıyan iddet olaylarına baktığımızda şu verilere ulaşılmaktadır (Bakı, 2006: 3,4):

4ubat: zmir Bornova'da biri kız üç öğrenci, Mustafa Kemal Lisesi'ni bastı. Müdür yardımcısı ile üç öğrenciyi bıçakladı.

13ubat: Bursa'da 17 yaşındaki A.K. tartıştığı M.D.'yi bıçakla gösünden yaralandı.

20ubat: Mersin'de internet kafede çıkan kavga sonucu 14 ve 15 yaşlarında iki öğrenci karınlarından bıçaklandı.

20ubat: Üsküdar'da Siteler İlköğretim Okulu'nda okul bahçesinde çıkan kavgayı izleyen 11 yaşındaki öğrenci, bıçakla yaralandı.

22ubat: Bursa Orhaneli'nde 16 yaşındaki liseli de pansiyonda tartıştığı sınıf arkadaşını ustura ile gösünden yaraladı.

22ubat: Manisa Osmanlı Çok Programlı Lisesi'nde öğrenci gören bir öğrenci kavga ettiğini arkadaşını 10 yerinden bıçakladı.

23ubat: Adana'da lise öğrencisi A.K. bir grubun bıçaklı saldırısına uğradı.

25ubat: Trabzon'da liseli M.K. okul önünde silahlı saldırıda yaralandı.

9 Mart: Konya'da bir ilkö retim okulunun bahçesinde iki ö renci bıçakla yaralandı.

22 Mart: Adana'da Meslek Lisesi ö rencileri Y.K. okul arkada ı E.U.'yu bıçakladı.

22 Mart: stanbul Levent'te 14 ya ındaki C.B., 17 ya ındaki sınıf arkada ı F.C.'yi çantasındaki bıçakla, kalbinden bıçakladı.

Medyada yer alan haberler ve yapılan ara tırmalar, okullarda ya anan iddet olayların son yıllarda artı gösterdi i yönündedir. Okullar, çocukların güvende oldu u ve e itim alarak geli tikleri yerler olarak kabul edilirler. Bu nedenle güvenli oldu u kabul edilen okullarda meydana gelen iddet olayları, çocukların güvenli iyle ilgili gerek ailelerin gerekse toplumun endi e duymasına neden olmaktadır.

Gelece in iddetten uzak bir toplum olması için okulların, farklı bireylere bir arada barı içinde ya amayı ö reten kurumlar olması gerekmektedir Okullardaki iddet olaylarını önlenmesi için sorunun kayna ına inip, okulda iddetin görülme nedenlerinin bilinmesi gerekmektedir.

2.1.9.1. Okulda iddetin Nedenleri

Ö rencilerin ö renme süreçlerine zarar veren, onların geli imlerini engelleyen, saldırgan davranı ları içeren, okul veya çevresinde görülen okul iddeti konusunda, yurt içi ve yurt dı ında yapılan çalı maların sayısında son dönemlerde bir artı oldu u gözlenmekte. Ara tırma bulguları, okulda ya anan iddetin tek bir nedenle açıklanamayacak kadar toplumsal bir sorun oldu unu kar ımıza çıkarmaktadır. Okullarda meydana gelen iddet olaylarına çözüm bulabilmek için öncelikle iddet davranı ının nedenlerinin tespit edilmesi gerekmektedir çünkü sorunun çözümü, iddet davranı ının altında yatan nedenlerin tespit edilmesi ile mümkün olacaktır.

Okulda iddetin birçok nedeni bulunmaktadır. Ailesel etmenler, genelde kentli, dü ük sosyo-ekonomik düzeyden gelme, parçalanmı aile çocuklarında davranı bozuklu u artar. Aile üyelerinin çocu a kar ı gösterdi i tutarsız ilgi ve ho görü de

davranı bozuklu una yol açmaktadır. Hiçbir biçimde sınır konmamaı çocuklar gerekli kuralları, dürtü ve duygularını denetlemeyi ö renmede yetersiz kalmaktadırlar. Sosyo-kültürel yoksunluk, çocukların toplumda me ru yollardan gereksinimlerini kar ılayamamaları ve statü elde edememelerine, böylece onları toplumun onaylamadı ı yollardan amaçlarına ula malarına sevk etmesidir (Canat, 1999:161).

Okulların ve sınıfların a ırı derecede kalabalık olması, ö rencilerin derslere kar ı ilgisizli i ve buna ba lı olarak ö renci ders ba arısının dü üklü ü, okullardaki sosyal faaliyetlerin yetersizli i, okuldaki çetelerin varlı ı, okulda güvenlik önlemlerinin yetersizli i (okul güvenlik elemanı, güvenlik kamerası) gibi olumsuz artlar, okulda iddet içeren olayların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

iddet davranı ının aile veya ekonomik nedenlerden mi, yoksa okul ba arısızlı ı veya zayıf bir ileti imden mi kaynaklandı ı hususu ortaya konulmalı ve do rudan sorunla ilintili olarak çözüm olanaklarının geli tirilmesine çalı lmalıdır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus, anti sosyal yapının veya iddet davranı ının her ne kadar çocuklu un erken dönemlerine uzanan nedenleri söz konusu olsa bile, bireyin iddet davranı ını sergileyip sergilememesinde içinde bulundu u toplumsal ortam veya ko ullar son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple okul ortamı, bireylerin iddete olan e ilimlerinin anla ılmasında merkezi bir konuma sahiptir (Kızmaz,2006: 61,62).

Sınıf ve okuldaki olumlu ö renme ortamı, çocukların ilerdeki davranı larını da olumlu yönde etkilemektedir. Bu ba lamda iddet nedenlerinin ara tırılması, çözüm yollarının bulunup iddetin önlenmesi; ba ta ö renciler olmak üzere bütün toplumun gelece i açısından oldukça önemlidir.

2.1.9.2. Okulda iddetin Önlenmesi

Çocukların ve gençlerin ailesinden sonra, zamanının önemli bir bölümünü geçirdi i yer olan okulların, her eyden önce ö rencilerin kendilerini güvende hissedecekleri bir yer olması gerekmektedir. Okullarda e itim-ö retimin ortamının sa lıklı bir e kilde var olması için güvenli ö renme ortamının sa lanması ve okulda görülen iddetin önlenmesi gerekmektedir.

Okullarda suç ve iddeti önlemede kullanabilecek stratejileri şu şekilde özetlenebilir (Karaman Kepenekçi ve Özcan, 2001: 153–156):

1. Okul binalarının güvenli inin sağlanması.
2. Okula alkol, uyu turucu ve silah giri inin önlenmesi.
3. Okul ve sınıf havasının demokratik olması.
4. Okulda uyulması gereken davranış kalıplarının ya da disiplin kurallarının tüm öğrenciler tarafından bilinir hale getirilmesi ve herkese aynı şekilde uygulanması.
5. Disiplin sisteminde ödül ve ceza dengesinin kurulması, verilen cezaların iddete başvurmadan kendilerini nasıl koruyabileceklerinin gösterilmesi, stres ve öfke yönetiminin öğretilmesi.
6. Öğrencileri takım çalışması yapmaya özendirilmesi.
7. Okulda psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi.
8. Ders dışındaki kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yer verilmesi

Okul programlarında çocuğun fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal açıdan gelişimine olanak sağlayan sosyal aktivitelerin olması, işbirlikçi ve takım çalışması becerilerini geliştiren, çocuğun iddet içerikli davranışlara girmeden kendini daha rahat ifade etmesine yardımcı olarak, okuldaki iddet olaylarının azalmasına katkı sağlamaktadır.

Okulların, insan haklarına ve onuruna saygı ilkesini benimseyerek hayata geçirmeleri, ev, okul ve toplum arasındaki iletişimi güçlendirmeleri, öğrenciler ve personel için katılımcı yollarla davranış kuralları belirlemeleri ve bireyin gelişim dönemlerini dikkate alan bir yaklaşım sergilemeleri önemlidir. Öğrencilerin güvenli inin sağlanacak tedbirleri alınması, iddet olaylarına karşı net ve tutarlı bir tavır sergilenmesi ve bunları görmezlikten gelinmemesi, çocukların karar verme süreçlerine aktif katılmalarını sağlanması, sağlıklı bir eğitim ortamı için gereklidir (Çeli, 2007:350).

Okullarda gerçekleşen iddet olaylarından sonra tüm dünyada güvenli okul kavramı gelişmeye başlamıştır. Dünyanın farklı ülkelerinde geliştirilen, suç ve iddetle

mücadelede olumlu özelliklere sahip, güvenli okulların özellikleri u ekilde sıralanabilir (Ögel vd.,2006: 18-21):

1. İletim, insanlar arası ilişkilerde en önemli anahtardır. Güvenli okullarda öğrenciler, öğretmenler, okul çalışanları, okul idaresi arasında güvenli bir iletişim vardır.

2. Güvenli okulların tutumu çocukların akademik başarılarını ve davranışlarını geliştirmek üzerine kuruludur fakat sadece akademik başarıya odaklanmamaktadırlar. Öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaya önem verirler.

3. Güvenli okullar pozitif kişisel rol modelleri sunarak öğrencilere örnek olur. Özellikle ergenlik çaığında bulunan gençlerin özdegi kuracakları rol modellerine ihtiyaçları vardır.

4. Güvenli okullarda öğrencilere insanlar arasında farklılıklar olabileceği, bunlara saygı duyulması gerektiği, herkesin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri anlatılır. İnsanların birbirlerini dinlemelerinin önemi vurgulanmaktadır. Fiziksel ya da zihinsel zorlukları olan bireylerin de toplumun birer parçası olduğu bilinir ve özel ihtiyaçlara da özel önem verilir.

5. Güvenli okullarda bütün çocuklara adaletli ve hakkaniyetli davranılır. Benzer ve gelişim düzeylerine uygun sorumluluklar verilir.

6. Öğrencilere karşı ilgili bir tutum sergilenir. Öğrencilerin kendi aralarındaki iletişimin düzenli bir şekilde gözlemlenmesi gerekir. Bu sayede herhangi bir risk durumu olduğu anda zamanında müdahale yapabilmek ve olayın büyümesini önlemek mümkün hale gelir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, güvenli okullar oluşturmak için programlarının etkin uygulamasını sağlaması, öğrencilerin problem çözme, çatışma yönetimi gibi temel becerileri kazanması ve sorunlarını daha rahat çözebilecekleri ortamların varlığının sağlanması, ders dışı etkinlikleri geliştirmesi, şiddet ve önlenmesine yönelik

ö retmenlere, okul idarecilerine ve ebeveynlere yönelik programları olu turması bakımından oldukça önemlidir.

Ö retmenler, ö renciler arasında ya anan iddet olaylarının önlenmesinde önemli rol oynarlar. Ancak ö retmenlerin bu sorunla etkili bir biçimde ba edebilmeleri için, iddet gösteren ö rencileri nasıl önleyeceklerini bilmeleri ve bunu uygulayabilmeleri gerekir. A a ıda ö retmenlerin bu konuda yapabilecekleri maddeler halinde sıralanmı tır (Tübitak,2011: 17- 22):

1. Okul Yönetimini Bilgilendirin

Okula bazı ö rencilerin ate li veya kesici aletlerle geldiklerine ili kin bir duyum aldı ınızda veya iddete davetiye çıkaracak tehlikeli bir durum sezdi inizde bu durumu mümkün olan en kısa zamanda okul yönetimine bildirin.

2. iddete Sıfır Tolerans Tanıyın

Türü ve gerekçesi ne olursa olsun hiçbir ekilde iddete tolerans göstermemek.

3. Ö rencilerinizle Birlikte Uyulması Gereken Kuralları Belirleyin

iddetle mücadeleyi kolayla tırmak için iddete asla izin vermeyen sınıf kurallarını belirleyin. stenen ve istenmeyen davranı ların net bir biçimde konulması önemlidir.

4. Ö rencilerinizin Size Olan Güvenlerini Koruyun

Ö renciler iddete u radıklarında ya da iddete tanıklık ettiklerinde, bu durumu ö retmenlerine anlatabilmeleri için ö retmenlerine güvenmeleri gerekir.

5. Model Olun

Ö renciler ö retmenleri model alırlar. Kendisi zaman zaman da olsa iddete ba vuran, gücünü ve otoritesini kötü kullanan bir ö retmen, iddetin kabul edilebilir bir olgu oldu u mesajını verir.

6. Akademik Ba arıyı Arttırın

Ara tırmalar iddet ve zorbalık yapan ö rencilerin genellikle okul ba arısı dü ük ö renciler arasında daha yaygın oldu unu ortaya koymaktadır. Bu nedenle ö retmenler

zorbalık yapan ve iddet uygulayan öğrencilerine özel akademik ilgi göstererek başarılarını arttırmalıdır.

7. Öğrencileri İddet Konusunda Bilgilendirin

Öğrencilerinize, iddet ve iddetin nasıl önlenebileceğine ilişkin önerilerini sorun bildiklerini anlatmaları için onları cesaretlendirin. İddete uğrayan ve zarar gören öğrencilerinizi dikkatle dinleyin.

8. Velilerle Çocukları Hakkında Görüşün

Velileri okula davet ederek çocuklarının gelişimi veya varsa çocuklarına ilişkin kaygıları hakkında görüşün. İddete karşı çocukların ailelerini mutlaka bilgilendirin ve sorunu çözmek için onları da sürecin içine katın.

Çocuk ve gençlerin, okul dışındaki zamanının önemli bir kısmını aile ortamında geçirdiği düşünüldüğünde, anne ve babanın çocuklarına yönelik tutumlarının oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Okulda saldırgan davranışlarda bulunan, iddet uygulayan öğrencilerin iddet davranışının önlemesine yönelik tüm çalışmaların, ailelerle birlikte yürütülmesi, gerekmektedir.

Okullarda iddet olaylarının en sık yaşandığı ülkelerden biri olan Amerika Birleşik Devletlerinde Ulusal Suç Önleme Konseyi (National Crime Prevention Council / NCPC), okulda iddet içeren davranışları önlemek için anne babalara şu önerilerde bulunmaktadır (TÜB TAK, 2011: 8-11):

1. Çocu uzun süre itimine aktif olarak katılın. Araştırmalara göre ana baba katılımı öğrencilerin akademik başarılarını artırmaktadır. Siz de çocuğun öğretmenleriyle konularak okulun faaliyetlerinde gönüllü olarak görev alabilir, okulun veya öğretmenin düzenleyeceği ders dışı etkinliklerde öğrenci velisi olarak katkıda bulunabilirsiniz. Anne baba olarak çocuğun eğitimine katıldığını görmek çocuğa “eğitimin önemli ve değerli olduğu” mesajını verecektir.

2. Çocu unuza örnek olun. Kendi sorunlarınızı iddete ba vurmadan ve barı çı yollarla çözü n. Öfkenize yenik dü meyin, öfkenizi kontrol edin ve yönetin.

3. Çocu unuza mutlaka zaman ayırarak onu dinleyin ve onunla konu un. Çocu unuzun aklınıza gelebilecek her konuda ne dü ündü ünü ö renmeye çalı n. Bunun için uygun fırsatlar yaratın ve çocu unuzla açık ileti im kurun. Çocu unuzla yapaca nız bu tür görü melerde bazı konularda siz onu ikna edebilirsiniz ama bazı konularda da onun sizi ikna edebilece ini aklınızda bulundurun ve bundan çekinmeyin.

4. iddet konusunda çocu unuzla konu maktan çekinmeyin, hatta açık açık konu un. iddet içeren davranı ları kesinlikle kabul edemeyece inizi ve tolerans göstermeyece inizi söyleyin. Çocu unuzla neyin iddet oldu unu veya neyin iddet olmadı nı tartı n.

5. Çocukların kar ıla acakları sorunları nasıl incelemeleri gerekti ini ve nasıl çözebileceklerini ö renmelerine yardım edin. Sorunlara nasıl yakla maları ve onu nasıl çözeceklerini bilen çocuklar di erlerine göre daha az öfke, daha az engellenmi lik veya saldırganlık hissedecektir.

6. Çocuklarınızın kimlerle birlikte oldu unu, nerelere gitti ini ve ne tür etkinliklere katıldı nı bilmek sizin hakkınızdır; bu konuda ısrarcı olun. Evde yapaca nız bazı düzenlemelerle evinizi çocu unuz ve arkada ları için cazip bir yer haline getirebilirsiniz.

iddeti önlemek için anne babalara, ö retmenlere, okul yöneticilerine, ö rencilere, güvenlik görevlilerine, medyada görev yapanlara, çocukla ili kili olan herkese önemli görev ve sorumluluklar dü mektedir. Yarının iddetten uzak bir toplum olmasını istiyorsak, herkes üzerine dü en sorumlulu u yerine getirmelidir.

2.1.10. Okulun levleri

Her toplum, inançlarını, örf ve adetlerini, tutum ve de erlerini kısaca geçmi ya antularından biriktirdi i kültürünü gelecek nesillere aktararak, varlı nı

sürdürebilmek ve geli tirmek ister. Toplumun süreklili i ve geli mesi ise toplumdaki bireylerin e itilmesiyle mümkündür. E itim yoluyla bireylerin yeti mesi, bireysel ve toplumsal boyutta olmak üzere iki yönlü kar ımıza çıkmaktadır.

E itimin bireysel boyutunda, bireyin özel ve mesleki ya amında ba arılı ve mutlu olmasını sa lamak amacıyla, ona gerekli bilgilerin, becerilerin, iyi alı kanlıkların, duygu ve dü üncelerin kazandırılması söz konusudur. Bu, aynı zamanda bir ki ilik ve karakter geli imini de içerir. Bu açıdan e itim, bireyin geli imine yardım etme etkinli i; kısaca, bireyin ba arı ve mutlulu unu gerçeğe tirmektir (Kaya,2006:101).

Sosyolojinin kurucularından E. Durkheim'e göre, e itimin asli görevlerinden biri toplumun kültürel varlı mın yeni ku aklara aktarılması, bilinçli neslin yeti mesi, iddetin ve saldırganlı ın önlenmesidir. E itim, olgun nesiller tarafından henüz yeti memi nesillere yapılan etkidir. E itimin konusu, çocukta genel olarak toplumun, özel olarak girece i çevrenin kendisinden istedi i ve bekledi i fikri, ahlaki ve bedeni gereklilikleri a ılamaktır. Toplumun kültürel mirasının aktarılmasıyla e itim, toplumdaki düzeni, istikrarı ve uyumu sa lar(Saldırım, 2007: 77).

E itim örgütlerinden okul, her eyden önce ki ili in biçimlendi i, ö renmenin gerçeğe ti i, e itim hizmetinin üretildi i ve sunuldu u bir yerdir. Okullar, dünyanın her ülkesinde, birbirine benzer ya da birbirinden örgütlenmi olup, bazı amaç ve i levlere sahiptir. Okullardan beklenen, amaç ve i levlerini en üst düzeyde gerçeğe tirmektir. Okullar belirledikleri bu amaçlara ve i levlerine ula mak için çaba sarf ederler (Do an, 2006: 19). Okul aracılı ıyla, toplumu olu turan bireylerin ortak bir birikime ve ara tıran, sorgulayan, problem çözebilen, ö renmeyi ö renen, bilgiyi üretebilen, yaratıcı, teknolojiyi kullanabilen, dü ündüklerini kolayca ifade edebilen, takım çalı ması yapabilen vb. özelliklere sahip olmaları amaçlanmaktadır.

Okul bir yandan, ö rencilere kazandırdı ı mesleki beceri ve sosyal de er sayesinde, onların yasallık düzleminde davranı geli tirmelerini sa larken, öte yanda da gelece e ili kin bir perspektif kazandırmak suretiyle illegal yönelimlerinin önünü kesmeyi hedeflemektedir. Çocuklar veya bireyler, gündelik ve aynı ekilde genel

ya amlarının önemli bir kısmını okullarda geçirmektedirler. Bu sebeple, okul bireyin ya amında ve sosyalle me sürecinde merkezi düzeyde bir öneme sahiptir (Kızmaz, 2006: 50).

Okul dönemlerinde veya öğrenim sürecinde, bireylere ya ama ilkin sorumluluk duygusu ve anlayışının kazandırılması, bireylerin sosyokültürel değerler ve okulun öngörülere etrafında sosyalleştirilmelerinin sağlanması gibi çabalar, bireylerin okulun i levleri etrafında bir ya am biçimini deneyimlemesine neden olacaktır. Bu ya am biçimi de, hiç kuşkusuz bireyin, iddette olan eğitim riskini azaltacaktır. Konumuz açısından, okulun önde gelen i levleri genel olarak üç ana grupta ele alınabilir (Kızmaz, 2006: 50,51) :

1. Bir Sosyal Denetim unsuru Olarak Okul: Okul kurumu, bireyde bir sosyal denetim duygusu yaratmaktadır. Bu çerçevede, okula devam eden ve okula ilgili olan bireyler arasında, hukuk dışı eylemlere yönelme eğiliminin oldukça düşük olduğu söylenebilir. Aynı şekilde okula sıklıkla gitmeyen veya okuldan kaçan bireylerin de - bir anlamda okuldaki denetimden kaçınılmalara nedeniyle - iddet ve suç davranışlarına yönelme olasılıklarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

2. Bir Kültürlenme Mekânı Olarak Okul: Okul, aile kurumundan sonra bireylerin sosyalle me süreçlerinde öne çıkan temel bir kurum i levine sahiptir. Okulların da kendilerine özgü kültürel yapılaraya sahip olmaları gerektiği ve bireylerin bu kültür yapılarının öngördüğü biçimde sosyalleştirilmeleri gerektiği bilinen bir gerçektir.

3. Geleceğe Yönelik Olarak Bireylere Misyon ve Meslek Kazandırma Açısından Okul: Okulun temel i levlerinden biri de, mesleklere ilkin bilgi, beceri ve ilgi yaratmaktır. Aynı şekilde, okula devam eden bireyler de, gelecekte bir meslek sahibi olmak arzusunu taşırlar ve bu nedenle okulda sergileyecekleri başarı performansıyla bu amacı gerçekleştirebileceklerini tahmin ederler. Okul, bu açıdan bireyleri geleceğe hazırlayan ve onlara mesleksel beceri ve misyon kazandıran bir i levine yerine getirmektedir.

Okulların önemli sorumluluğu yerine getirebilmesi için eğitim ve öğretim faaliyetlerini verimli şekilde gerçekleştirebilmesi adına sağlıklı bir eğitim-öğretim atmosferine sahip olması gerekmektedir (Uzba, 2009: 90). Okulda geçirilen olumlu ya da olumsuz anılar, çocuk ve gençlerin sosyalleşmesinde, fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesinde, özgüveni yüksek, iletişim becerisi gelişmiş, kendi ayakları üzerinde durabilen birer yetkin olmaları açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

2.2. LİSSEL ARA TIRMALAR

2.2.1. Yurt içinde Yapılan Ara tirmalar

Baran (2008) tarafından yapılan “ Öğretmenlerin ve Öğrencilerin Görüşlerine Dayalı Olarak Okullarda İddet ve Okul Güvenliğinin İncelenmesi: Keçiören Örneği” adlı ara tirmada, genel liselerde öğrencilerin, iddet davranışına olan eğilimlerinin, maruz kaldıkları ve uyguladıkları iddet davranış çeşitlerinin belirlenmesi, öğrenci ve öğretmenlerin okul kurallarını bilme ve uygulama durumu, okul güvenliği hakkındaki görüşlerinin ve okullarda iddet ve suç durumunun varlığına yönelik görüşleri saptanmıştır. Betimsel nitelikte olan bu ara tirmada, yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ara tirmada öğretmenlerin okul güvenliği konusundaki fikirleri ‘güvenli’ ve ‘ne güvenli ne güvensiz’ olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin iddetten korunmada iddet uygulama durumu; ‘bir dereceye kadar etkili’ ve ‘etkili değil’ olarak saptanmıştır. Okuldaki yetkinlerin kendilerine karşı saygısız davranması konusundaki fikirleri ‘kararsızım’ olarak saptanmıştır.

Göktaş (2010) “Özel ve Devlet Liselerinde İddete Eğilim Nedenleri ve İddet Etkenlerinin Karşılaştırılması” konulu ara tirmada, iddet türlerine yönelik tetikleyen etkenlerin tespit edilmesi ve bu etkenlerin özel ve devlet okullarında farklılık gösterip göstermediği ortaya çıkarılmıştır. Betimsel nitelikte olan bu ara tirmada, genel tarama modeli kullanılmıştır. Ara tirma sonucunda, her iki okul türünde iddete eğilim nedeni okul ortamına ait özellikler, ailevi özellikler ve kişilik özellikleri olarak belirlenmiştir. Devlet okulunda görülen bedensel ve ruhsal iddet türlerinin en belirgin nedeni, okul ortamı özelliklerine ait olan öğretmen etkisi olurken; özel okul grubunda görülen

bedensel iddet türünün temel nedeni ise okul ortamı özelliklerine ait olan okul sosyal olanaklarının az olmasıdır.

Avcı (2010) tarafından yapılan “ E itimde iddet Olgusu Lise Ö rencilerinde iddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum li kisi” adlı ara tırmada, e itimde iddet olgusu incelenmiştir. Betimsel bir ara tırma olan bu çalı madan elde edilen ara tırma bulgularına göre, sa lıklı bir aile ortamında ya ayan, kötü çevre ve arkada ların olumsuz etkilerinden uzak, kendisiyle barı ık ve ahlaki de erleri özümsemi ö rencilerin iddet ve saldırganlık düzeylerinin dü ük oldu u; silah veya kesici bir alet ta ıyan, çete içerisinde bulunan, aile içinde iddet gören, kötü çevre ve arkada ların olumsuz etkilerine maruz kalan, ahlaki tutum düzeyleri dü ük olan ö rencilerin ise iddet ve saldırganlık düzeylerinin yüksek oldu u tespit edilmiştir.

MEB (2007) tarafından yapılan “ Ortaö retim Okullarında Görevli Yöneticilerin iddet Konusundaki Bilgi ve Becerilerine li kin Mevcut Durum Analizi” adlı ara tırmada, ortaö retim kurumlarında görev yapmakta olan okul yöneticilerinin iddet konusundaki bilgilerini, gözlemlerini, de erlendirmelerini ve iddeti önlemek için gerekli gördükleri öneriler saptanmıştır. Tarama modelinde yapılan ara tırmada, okul yöneticilerinin görevlerinin bir kısmını iddetle mücadele için harcadıkları, iddet önlemek için ba ta psikolojik danı ma ve rehberlik servisi çalı maları olmak üzere birtakım çalı malar yaptıkları, iddetin önlenmesinde ailelere önemli görevler dü tü üne inandıkları, iddeti toplumsal bir sorun olarak algıladıkları sonuçlarına ula ılmıştır.

Gemici (2008) “ İkö retim Kurumlarında Görülen iddetin Nedenleri ve Önlenmesine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” konulu ara tırmasında ilkö retim kurumlarında görev yapan yönetici ve ö retmenlerin bu kurumlarda görülen iddetin nedenleri ve önlenmesine ili kin görü lerinin belirlenmesi ve bu do rultuda öneriler geli tirilmeyi amaçlamıştır. Betimsel bir ara tırma olan bu çalı mada, E itim Fakültesi mezunu olan ve yöneticilik yapmı ö retmenler, okul yönetimini iddetin nedeni olarak gördü ü, meslekte yeni olan ö retmenlerin daha kıdemli ö retmenlere göre, okul aile ili kisini iddetin önlenmesi için daha önemli buldu u sonuçlarına ula ılmıştır.

Ö retmenlerin çalı tıkları kademeye göre iddetin nedenlerine ili kin algılarında hiçbir boyutta fark anlamlı bulunmamı tır.

Bozkurt (2010) “ İlkö retim II. Kademe Ö rencilerinin iddete Yönelik Tutumlarının Bazı De i kenler Açısından ncelenmesi” konulu çalı masında, ilkö retim 6.7.8. sınıf ö rencilerinin iddete yönelik tutumlarının ya , cinsiyet, okula ait olma duygusu, akademik ba arı ve anne-baba e itim düzeyi de i kenleri açısından incelemi tir. Ara tırma betimsel bir çalı ma olup, ara tırma sonucunda, İlkö retim ikinci kademedeki erkek ö rencilerin kız ö rencilere göre, 14–15 ya grubundaki ö rencilerin 12–13 ya grubundakilere göre iddete yönelik daha destekleyici tutumlara sahip oldukları; aynı ekilde akademik ba arısı, okula ait olma duygusu ve baba e itim düzeyi dü ük olan ö rencilerin de iddete yönelik daha destekleyici tutumlara sahip oldukları görülmü tür.

Ünalrı (2010) tarafından yapılan “ Lise 1. Sınıf Ö rencilerinin Zorba/Kurban davranı ları ile Sosyal Beceri ve iddete Yönelik Tutumları” adlı ara tırmada, ö rencilerin zorba, kurban davranı ları ile iddete yönelik tutumları ve sosyal beceri düzeylerini, cinsiyete ve daha önce iddete u rayıp u ramama durumu de i kenleri açısından kar ıla tırarak açıklanmı tır. Betimsel nitelikte olan bu ara tırmada, genel tarama modeli kullanılmı tır. Ara tırmada erkek ö rencilerin iddete yönelik tutumlarının kız ö rencilere göre daha olumlu oldu unu, erkek ö rencilerin kız ö rencilere göre daha çok zorba ve daha çok kurban oldukları, kız ö rencilerin erkek ö rencilere göre toplam sosyal beceri düzeyinde ve bazı alt boyutlarında (duyu sal duyarlık, sosyal duyarlık, sosyal kontrol) anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmü tür.

Akman (2010) “ İlkö retim kinci Kademe Ö rencilerinin iddet ve Okul klimi Algılarındaki li ki” konulu ara tırmada, 6., 7. ve 8. sınıf ö rencilerinin iddet ve okul iklimi algılarını cinsiyet, sınıf düzeyi, alınan ba arı belgesi, aile birey sayısı, aile gelir düzeyi, annenin ve babanın e itim düzeyi de i kenleri açısından incelemi ve aralarındaki ili kiyi tespit etmi tir. Ara tırma tarama modelinin kullanıldı ı betimsel bir çalı madır. Ara tırma sonucunda, ilkö retimdeki okul ikliminin ö retmen-ö renci

ili kisi boyutu ile iddet ölçe inin fiziksel iddet ve öfke boyutları arasında anlamlı; idare boyutunun, fiziksel iddet ve sözel iddet ile anlamlı bir ili kisi bulunmaktadır. Ayrıca, okul-aile ili kilerinin ö retmen veli ileti imi boyutu ile de okul ikliminin samimilik boyutu arasında anlamlı bir ili ki bulunmaktadır. Ö rencilerin davranı sal de erleri ile fiziksel iddet ve öfke boyutları arasında anlamlı bir ili ki söz konusudur.

Karakaya (2008) “ Endüstri meslek Lisesi Ö rencilerinin, iddet E ilimlerinin Çok Yönlü Olarak De erlendirilmesi” konulu çalı masında, Endüstri Meslek liselerine devam eden ö rencilerin iddet e ilimleri çok yönlü olarak incelemi ve de erlendirmi tir. Ara tırma tarama modelinde yapılmı olup, ö rencilere ara tırmacı tarafından olu turulan anket uygulanmı tir. Ara tırmada sonucunda, erkek ve kızların iddet boyutunu anlamlı olarak farklı algıladıkları ve kızların erkeklere göre iddeti daha az benimsedikleri; daha çok aksiyon tipi film izleyen ö rencilerin, komedi/çizgi film ve sosyal içerikli film izleyen ö rencilere göre iddet boyutunu daha fazla benimsedikleri görülmü tür. Okulda kendisine zarar verilmeye çalı ılmı olan ö rencilerin, di er ö rencilere göre iddet boyutunu daha çok benimsedikleri anla ılmaktadır.

Taktak (2007) tarafından yapılan “ İkö retim Kurumlarında iddet (6. , 7. ve 8. Sınıf Ö rencileri Üzerine Bir Ara tırma)” adlı çalı manın amacı okuldaki iddet ve taciz kavramlarıyla ilgili ö renci hassasiyetini tespit etmektir. Ara tırma tarama modelinin kullanıldı ı betimsel bir çalı madır. Ara tırma sonucunda, ö rencilerin problemlerini kim ya da kimlerle payla tı ı konusunda, %41,4’ünün okul arkada ı, %10,3’ünün mahalle arkada ı, %42,0’sinin ailesiyle payla ım içinde oldukları ö renilmi tir. Ö rencilerin, %24,7’si okul rehber ö retmenleriyle sorunlarını payla makta, %75,3’ü okul rehber ö retmenleriyle sorunlarını payla mamaktadır. Ö renciler %87,9’u iste i dı ında dokunulmasından rahatsız olduklarını, %12,i iste i dı ında dokunulmasından rahatsız olmadıklarını belirtmi lerdir.

Hüsman’ın (2007)’de yaptı ı “ Lise kinci Sınıf Ö rencilerinin iddet Deneyimlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Tetkiki” adlı ara tırmada, lise ikinci sınıf ö rencilerinde aile içi çocuk istismarı ile saldırganlık arasındaki ili kiyi

de erlendirilmi tir. Ara tırma sonucunda, aile içi istismar ile saldırganlık arasında anlamlı ili ki bulundu u; çocu un geli imini destekleme davranı ı ile saldırganlık ve dü manlık alt boyutu arasında negatif bir ili ki oldu u saptanmı tir.

Can (2007) tarafından yapılan “ İlkö retim Okullarında iddet (Ö renci, Ö retmen ve Yönetici Yakla ımları)” adlı ara tırma, ilkö retim okullarında iddet ile ö renci, ö retmen ve yönetici yakla ımlarını incelemek amacıyla gerçekte tirilmi tir. Betimsel nitelikte olan bu ara tırmada, genel tarama modeli kullanılmı tir.

Ara tırma sonuçları, yönetici ve ö retmenlerin, iddet uygulayan ö renci, ö retmen ve yöneticiyi uyardıklarını göstermektedir. Ara tırmada, erkek ö retmenlerin bayan ö retmenlere göre daha iddet uyguladı ı tespit edilmi tir. iddet olaylarının görülme sıklı ı, ö rencinin ya ına ve sınıfına göre de i mektedir. Ö renciler, üst sınıflardan iddet gördüklerini belirtmi lerdir. Bu durum, ilkö retim okullarında 1. sınıftan, 5. sınıfa kadar olan ö rencilerin, 6., 7. ve 8. sınıflardan fiziksel ve sözel iddet ba ta olmak üzere iddet gördükleri ekinde gözlemlenmi tir. Kendini okul ortamında güvende hissedemeyen ö renci, aile içi iddet olaylarını idareye ve ö retmenlere bildirmektedir.

Bakı (2006) “Görsel Medya Ekseninde Ortaö retim Ça ı Gençli inin iddet E ilimlerinin ncelenmesi” konulu çalı masında, 15–18 ya ça ı gençli inde iddet e ilimlerinin ve iddet kültürünün ö renilmesinde bir etken olarak görsel medyanın etkileri ortaya konulmu tur. Ara tırma sonucunda, görsel medyanın iddet içerikli yayınların gençlere ta ınmasında ve ö retilmesinde bir i lev üstlendi i tespit edilmi tir.

Kanal (2008) tarafından yapılan “ mam Hatip Lisesi Ö rencilerinin iddet E ilimlerinin Çok Yönlü Olarak ncelenmesi” adlı ara tırmanın amacı, okullarda artan iddet olaylarının nedenlerini mam Hatip Lisesi ö rencilerinin görü leriyle tespit etmek ve bu do rultuda çözüm önerileri getirmektir. Ara tırma tarama modelinin kullanıldı ı betimsel bir çalı madır. Ara tırma sonucunda; ö renciler okullarda görülebilen bazı olayların görülme sıklıklarına ili kin olarak belirgin bir ekinde bazen birbirlerine küfrettiklerini, kavga ettiklerini, okuldan kaçma, sigara kullanma/bulundurma ve

ö retmene kar ı saygısızlık oldu unu belirtmi lerdir. Ö renci ailelerinin ortalama aylık gelirinin, ö rencilerin iddeti algılama açısından anlamlı bir farklıla maya neden olmadı ı anla ılmı tır.

Çetin (2004) “ Ö renci Ergenlerin iddete Yönelik Tutumları: Ya ve Cinsiyete Göre Bir nceleme” konulu çalı masında, okuyan ergenlerin iddete yönelik tutumlarının ya , cinsiyet, ya ve cinsiyetin ortak etkilerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermedi ini incelemi tir. Ara tırmada tarama modeli kullanılmı tır. Ara tırma sonucunda, iddete yönelik tutumların cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdi i ve erkek ergenlerin kız ergenlere göre iddeti daha çok onayladıkları bulunmu tur. Ergenlerin iddete yönelik tutumlarının 14–17 ve 18–21 ya gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterdi i bulunmu tur.

MEB (2008) tarafından yapılan “Ö rencilerin iddet Algısı” adlı ara tırmada, ilk ve ortaö retim kurumlarında ö renimini sürdüren ö rencilerin iddet kavramını nasıl algıladıkları ve kendilerini iddete yönelten etmenlerin neler oldu unun belirlenmesi amaçlanmı tır. Betimsel nitelikte olan bu ara tırmada, genel tarama modeli kullanılmı tır. Ara tırma sonucunda, ö rencilerin, iddet kavramını bu literatürdeki anlamıyla algılayamadıkları; sözel iddeti di er iddet türlerinden daha fazla ya adıkları ortaya çıkmı tır. Ayrıca iddetin yaygınla masında medyanın, arkada çevresinin ve çevrenin rolü oldu u görülmü ; ailelerin iddet konusunda e itilmesi gerekti i sonucuna varılmı tır.

2.2.2. Yurt Dı nda Yapılan Ara tırmalar

Knoester ve Haynie (2005) çalı malarında ergenlerde görülen iddet davranı ı üzerinde aile yapısı ile ya anılan bölge ve aile bütünle mesi arasındaki ili kiyi ara tırmı lardır. Ara tırma sonucunda, tek ebeveynli ailelerin az oldu u bölgede ya ayan ve aile bütünle mesinin yüksek düzeyde oldu u bildirilen ergenlerin, daha az iddete ba vurdu u bulunmu tur. Ayrıca daha yüksek riskli bölgelerde (genellikle tek ebeveynli aileleri daha fazla içerir) aile bütünle mesi, risk düzeyi az olan bölgelere göre ergenlerdeki iddeti engellemede ço unlukla daha az etkilidir.

Gorman-Smith, Henry ve Tolan (1996) toplum iddetine maruz kalma riski ile iddet içeren suç i leme davranı ı arasındaki ili kiyi ve aile i levlerinin iddet içeren suç i leme davranı larındaki rolünü incelemi lerdir. Çalı ma sonucunda tutarlı ekilde dü ük düzeyde çocuk yeti tirme becerilerine ve dü ük düzeyde duygusal ba lılı a sahip olan ailelerde yeti en çocukların daha çok toplum iddetine maruz kaldı ı ortaya konmu tur. Ayrıca iddete maruz kalma ile sonraki iddet içeren suç i leme davranı ı arasında bir ili ki oldu u gözlenmi tir.

Corvo ve Williams (2000) okulda silah ta ıyan ö renciler üzerinde uyu turucu kullanımı, saldırganlık ve ailenin çocuk yeti tirme biçimlerinin ili kisini incelemi lerdir. Ara tırmanın sonucunda bu ailelerde fiziksel cezanın yaygın olarak kullanılmadı ı ve çok fazla çatı manın ya anmadı ı belirtilmi tir. Di er taraftan bu ö rencilerin evlerinde uyu turucu madde kullanımının yaygın oldu u gözlenmi tir. Ebeveynlerin uyu turucu kullanmasının, çocuklarında uyu turucu kullanmasıyla ili kili oldu u görülmü tür. Ayrıca bu ö rencilerin ebeveynlerinin 1/4'ünden fazlasının, en az bir kez hapse girdi i saptanmı tir. Bu ebeveynlerin çocuk yeti tirme yöntemlerinin de yetersiz oldu u gözlenmi tir.

Coles, Greene ve Braithwaite (2002) iddet için risk grubunda yer alan ergenlerin ki ilik özelliklerini, duygularını ve aileyi içeren üç faktörü incelemi lerdir. Ara tırma sonucunda ergenlerin iddet davranı ı göstermesinde öfke ifade tarzının, sürekli öfkenin ve sürekli kaygının açıklayıcı oldu u bulunmu tur. Ancak erkek ergende görülen iddet davranı nda aile kontrolünün ayırt edici olmadı ı belirtilmi tir.

Tolan, David ve Gorman-Smith (2001) tarafından yapılan çalı mada ergenlerin iddet içeren ve içermeyen suç i leme davranı ı üzerinde ebeveyn özellikleri ve aile ili kileri ara tırılmı tir. Ergenin iddet içeren ve içermeyen suç i leme davranı ı üzerinde ebeveynin denetiminin ve aile özelliklerinin açıklayıcı oldu u bulunmu tur. Ayrıca yetersiz ebeveyn becerileri, dü ük düzeyde duygusal yakınlı ın olması ve irrasyonel inançların yüksek düzeyde olmasıyla ekillenen aile özelliklerinin, iki yıl sonra ergende görülen iddet davranı nın seviyesini arttırdı ı belirlenmi tir. Son olarak da ebeveyn becerilerinin yetersiz olması ve aile özelliklerindeki bozulmanın, ergenin

akran gruplarına katılması ve akran gruplarından etkilenerek suç i lemesinde anlamlı etkileri oldu u bulunmu tur.

Donna, Sheila, Xiaoming ve Weihua (1999) ergenlerde iddet davranı na öncülük eden ebeveyn-ergen uyumunu ve ergenin psikososyal becerilerini incelemi lerdir. Katılımcılar iddeti önleme programına devam edenler arasından tesadüfî yolla seçilmi tir. Ara tırmanın sonucunda ebeveynlerin, çocukların iddete tanık olmasından veya kurban olmasından dolayı sıkıntı çekti inin farkında olmadı ı bulunmu tur. Ayrıca ebeveyn-ergen uyum düzeyinin dü ük olması, ergenin problem çözme becerilerini ve benlik saygısını azalttı ı ve ergenin sıkıntı çekmesi ve iddete karı masıyla da ili kili oldu u görülmü tür. Ergen ile ebeveyn arasında uyumun yüksek olan aileler, güçlü aile i levlerine sahip oldu u ve ergenlerde psikososyal uyum becerilerinin de yüksek oldu u bulunmu tur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; ara tırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geli tirilmesi, veri toplama aracının uygulanması ve toplanması ile verilerin analizine ili kin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Ara tırmanın Modeli

Ara tırmada genel tarama modeli kullanılmı ve elde edilen bulgular raporla tırılmı tır. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan olu an bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2008:79). Bu yönteme dayanan ara tırmalarda durum nedir, neredeyiz, ne yapmak istiyoruz, nereye hangi yöne gitmeliyiz, oraya nasıl gideriz gibi sorulara mevcut zaman kesiti içinde oldu u dü ünülen verilere dayanılarak cevap bulmak istenir (Kaptan, 1998: 59).

3.2. Evren ve Örneklem

Ara tırmanın evrenini 2011-2012 e itim-ö retim yılında Diyarbakır il merkezinde resmi ortaö retim okullarında görev yapan yönetici ve ö retmenler olu turmaktadır. Diyarbakır il merkezindeki ortaö retim sayısı 48'dir. Bu okullarda görevli toplam yönetici sayısı 251, ö retmen sayısı ise 2194'tür. Okulların seçimi küme eleman örneklem yöntemine göre belirlenmi tir. Örnekleme farklı okul türlerinde (Genel Liseler, Meslek Liseleri ve Anadolu Liseleri) toplam 17 okul seçilmi ve bu okullarda görevli 63 yönetici, 549 ö retmenden veri toplanmı tır. Bu durumda yönetici ve ö retmenler için örneklemin evreni temsil etme oranı %25' tir.

Ara tırmanın evrenini olu turan ortaö retim okulları tablo 1'de, ara tırmanın örneklemini olu turan ortaö retim okulları ise Tablo 2'de verilmi tir.

Tablo 1
Ara tırmanın Evreni

	İçe	Okul Adı	Sıra	İçe	Okul Adı
1	Ba lar	Güler evki Özbek Anadolu Lisesi	25	Yeni ehir	Rekabet Kurumu Fen Lisesi
2	Ba lar	Atatürk Lisesi	26	Yeni ehir	Diyarbakır Anadolu Lisesi
3	Ba lar	Süleyman Demirel Lisesi	27	Yeni ehir	Gaffar Okkan Anadolu Lisesi
4	Ba lar	Namık Kemal Lisesi	28	Yeni ehir	Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi
5	Ba lar	Fatih Lisesi	29	Yeni ehir	Sezai Karakoç Anadolu Lisesi
6	Ba lar	Birlik Lisesi	30	Yeni ehir	80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
7	Ba lar	Ba lar stanbul Büyük ehir Belediyesi Kipta Lisesi	31	Yeni ehir	Rekabet Kurumu Cumhuriyet Fen Lisesi
8	Ba lar	Diyarbakır MKB Anadolu Ö retmen Lisesi	32	Yeni ehir	Ziya Gökalp Lisesi
9	Ba lar	Burhanettin Yıldız teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	33	Yeni ehir	Yeni Diyarbakır Lisesi
10	Kayapınar	500 Evler Lisesi	34	Yeni ehir	Toplukonut Lisesi
11	Kayapınar	MKB Kayapınar Lisesi	35	Yeni ehir	ehitlik Lisesi
12	Kayapınar	Nafiye-Ömer evki Cizrelio lu Lisesi	36	Yeni ehir	Ziya Gökalp Sosyal Bilimler Lisesi
13	Kayapınar	ehmus Sultan Tatlıcı Lisesi	37	Yeni ehir	Diyarbakır Anadolu mam Hatip Lisesi
14	Kayapınar	Kayapınar Yunus Emre Anadolu mam Hatip Lisesi	38	Yeni ehir	Farabi Anadolu mam Hatip Lisesi
15	Kayapınar	Türk Telekom Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	39	Yeni ehir	Diyarbakır Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
16	Kayapınar	Vali Gökhan Aydın Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	40	Yeni ehir	bn-i Sina Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
17	Kayapınar	ehmus Sultan Tatlıcı Anadolu Sa lık Meslek Lisesi	41	Yeni ehir	Muazzez Sümer Kız Teknik ve Meslek Lisesi
18	Sur	Alparslan Anadolu Lisesi	42	Yeni ehir	Dicle Kız Teknik ve Meslek Lisesi
19	Sur	Vali Aydın Arslan Fen Lisesi	43	Yeni ehir	Yeni ehir Kız Teknik ve Meslek Lisesi
20	Sur	Ba ıvar Lisesi	44	Yeni ehir	Diyarbakır Anadolu Sa lık Meslek Lisesi
21	Sur	Melik Ahmet Lisesi	45	Yeni ehir	70. Yıl Anadolu Sa lık Meslek Lisesi
22	Yeni ehir	Diyarbakır Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	46	Yeni ehir	Diyarbakır Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
23	Yeni ehir	Selahaddini Eyyübi Anadolu Lisesi	47	Yeni ehir	Merkez Ticaret Meslek Lisesi
24	Yeni ehir	85. Yıl Millî Egemenlik Anadolu Lisesi	48	Yeni ehir	Kız Teknik Ö retim Olgunla ma Enstitüsü

Tablo 2
Ara tırmanın Örnekleme

Sıra	İçe	Okul Adı
1	Ba lar	Fatih Lisesi
2	Ba lar	Atatürk Lisesi
3	Ba lar	Burhanettin Yıldız teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
4	Ba lar	Diyarbakır MKB Anadolu Ö retmen Lisesi
5	Kayapınar	MKB Kayapınar Lisesi
6	Kayapınar	Kayapınar Yunus Emre Anadolu mam Hatip Lisesi
7	Kayapınar	Türk Telekom Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
8	Sur	Melik Ahmet Lisesi
9	Yeni ehir	Yeni Diyarbakır Lisesi
10	Yeni ehir	ehitlik Lisesi
11	Yeni ehir	Diyarbakır Anadolu Lisesi
12	Yeni ehir	Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi
13	Yeni ehir	Farabi Anadolu mam Hatip Lisesi
14	Yeni ehir	Muazzez Sümer Kız Teknik ve Meslek Lisesi
15	Yeni ehir	Merkez Ticaret Meslek Lisesi
16	Yeni ehir	70. Yıl Anadolu Sa lık Meslek Lisesi
17	Yeni ehir	Sezai Karakoç Anadolu Lisesi

3.3. Veri Toplama Aracının Geli tirilmesi

Ara tırmada verilerin toplanmasına yönelik olarak öncelikle “Ki isel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Ki isel bilgi formunda eğitim durumu, kıdem, cinsiyet, okulda bulunulan görev, okul türü ve okulun bulunduğu çevre ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin görüşlerinin tespiti için, Gemici (2008) tarafından geliştirilen “İkötretim Kurumlarında Görülen İddetin Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” anketi için ara tırmacıdan izin alınmıştır ve ara tırmada iddetin nedenleri ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 34 Maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir.

Ölçek, “Okul ve Öğrencili kisi” “Okul Dışı Etkenler” ve “Okul Yönetimi” olmak üzere üç alt boyuta ayrılmıştır. Ölçekteki 9,15,24,26,27,28,29,30,31,32,33,34 numaralı maddeler “Okul ve Öğrencili kisi” boyutunda; 1,2,3,4,5,6,7,8,10,10,12,13 numaralı maddeler “Okul Dışı Etkenler” boyutunda; 14,16,17,18,19,20,21,22,23,25

numaralı maddeler ise “Okul Yönetimi” boyutunda yer alan maddelerdir. Ölçekte bireylerden, her bir ifade için kendilerini 1 (Kesinlikle Katılmıyorum) ile 5 (Tamamen Katılıyorum) aralığında derecelendirmeleri istenmektedir.

Bu ara tırma için, Diyarbakır il merkezinde altı lisede görev yapan 150 katılımcıya (120 öğretmen ve 30 yönetici olmak üzere) ön uygulama yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda ön uygulamada Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .91, asıl uygulamada ise .93 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin istenen bir değer olduğu söylenebilir.

3.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması ve Toplanması

Anketin uygulanabilmesi için Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla Diyarbakır İl Mili Eğitim Müdürlüğü'ne izin yazısı gönderilmiştir. Müdürlükten uygulama izni alındıktan sonra örneklem alınan okullara gidilerek ara tırma tarafından 01.05.2012 – 28.05.2012 tarihleri arasında uygulama yapılmıştır. Uygulama öncesi okul yöneticilerine kısaca bilgi verilmiştir. Uygulama sırasında ölçme aracı ve ara tırma hakkında ön bilgi verilmiştir. Uygulanan anketler daha sonra toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplanan anketlerin önce açıklamalara uygun ve tam olarak yanıtlanıp yanıtlanmadığı kontrol edilmiş, açıklamalara uygun yanıtlandırılmayan veya eksik yanıtlandırılan anketler de değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu şekilde toplanan anket verileri bilgisayarda SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu ara tırmada, problem cümlesi doğrultusunda alt problemlere yönelik verilerin çözümlenmesinde istatistiksel ölçümler olarak, frekans dağılımları (f), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}), standart sapma (SS) gibi temel betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Ara tırmada toplanan verilerin analiz edilmesinde kullanılacak istatistiksel yöntemleri belirlemek amacıyla normal dağılım analizi ve homojenlik testleri uygulanmıştır. Bu testlerin sonuçlarına göre veriler homojen ve normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Verilerin analizinde ve yorumunda t- testi, varyans analizi

(Anova) ve varyansın kaynağını açıklamaya yönelik olarak scheffe anlamlılık testinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Verilerin yorumlanmasında, veri toplama aracındaki her boyuta ve maddeye ilişkin verilen değerler, o boyutun ve maddenin gerçekleşme düzeyi olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde verilerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Belirli yerlerde bulgular tablo halinde sunulmuştur. Bulgular ve yorumlar, ara tırma alt probleminin verili indeki sıraya uyularak düzenlenmiştir. Alt probleme geçilmeden önce, kişisel bilgiler alt başlık altında, veri toplama aracına yanıt veren yönetici ve öğretmenlerin eğitim durumu, buldukları kıdem, okuldaki görevleri, cinsiyet, okulun bulunduğu çevre ve okul türüne göre durumları değerlendirilmiştir.

4.1. Kişisel Bilgiler

Bu bölümde yönetici ve öğretmenlerin eğitim durumu, buldukları kıdem, okuldaki görevleri, cinsiyet, okulun bulunduğu çevre ve okul türüne göre durumları, tablolar halinde verilmiştir.

4.1.1. Yönetici ve Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Örneklemin oluşturulan yönetici ve öğretmenlerin eğitim durumuna göre dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3
Yönetici ve Öğretmenlerin Eğitim Durumuna
Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Yönetici		Öğretmen	
	N	%	N	%
1. Ön lisans	-	-	8	1,5
2. Lisans	63	100	489	89,0
3. Yüksek lisans	-	-	52	9,5
Toplam	63	100	549	100

Ara tırmaya katılan ortaöğretim yönetici ve öğretmenlerin eğitim durumuna göre dağılımında, tüm yöneticilerin lisans mezunu olduğu; öğretmenlerin ise %89,0'unun lisans mezunu olduğu gözlenmektedir.

4.1.2. Yönetici ve Ö retmenlerin Kıdeme Göre Da ılımı

Örneklemi olu turan yönetici ve ö retmenlerin kıdeme göre da ılımları Tablo 4'te verilmi tir.

Tablo 4
Yönetici ve Ö retmenlerin Kıdeme Göre Da ılımı

Kıdem	Yönetici		Ö retmen	
	N	%	N	%
1. 1-5 yıl	-	-	114	20,7
2. 6-10 yıl	13	20,6	106	19,5
3. 11-15 yıl	20	31,7	170	30,9
4. 16 ve üzeri yıl	30	47,6	159	28,9
<i>toplam</i>	63	100	549	100

Ara tırmaya katılan ortaö retim yöneticilerinin kıdeme göre da ılımında, en büyük oranı 16 ve üzeri yıl kıdem aralı ı olu tururken (% 47,6); ö retmenlerinin kıdeme göre da ılımında, en büyük oranı 11–15 yıl kıdem aralı ı olu turmaktadır (% 30,9).

4.1.3. Yönetici ve Ö retmenlerin Cinsiyete Göre Da ılımı

Örneklemi olu turan yönetici ve ö retmenlerin cinsiyete göre da ılımları Tablo 5'te verilmi tir.

Tablo 5
Yönetici ve Ö retmenlerin Cinsiyete Göre Da ılımı

Cinsiyet	Yönetici		Ö retmen	
	N	%	N	%
1. Erkek	56	88,9	200	36,4
2. Kadın	7	11,1	349	63,6
Toplam	63	100	549	100

Ara tırmaya katılan ortaö retim yöneticilerinin cinsiyete göre da ılımında, en büyük oranı %88,9 ile erkek yöneticiler olu tururken; ö retmenlerinin cinsiyete göre da ılımında, en büyük oranı %63,6 ile kadın ö retmenler olu turmaktadır.

4.1.4. Yönetici ve Ö retmenlerin Okul Türüne Göre Da ılımı

Örneklemi olu turan yönetici ve ö retmenlerin okul türüne göre da ılımları Tablo 6’da verilmi tir

Tablo 6
Yönetici ve Ö retmenlerin Görev Yapılan Okul Türüne Göre Da ılımı

Okul türü	Yönetici		Ö retmen	
	N	%	N	%
1. Genel lise	23	36,5	215	39,2
2. Anadolu Lisesi	19	30,1	102	18,5
3. Meslek Lisesi	21	33,3	232	42,3
<i>toplam</i>	63	100	549	100

Ara tırmaya katılan ortaö retim yöneticilerinin görev yapılan okul türüne göre da ılımında, en büyük oranı %36,5 ile genel lise; ö retmenlerinin görev yapılan okul türüne göre da ılımında ise en büyük oranı %42,2 ile meslek lisesi olu turmaktadır.

4.1.5. Okulun Bulundu u Çevrede Ya anan İddet Olaylarının Görünümüne li kin Yönetici ve Ö retmen Görü lerinin Da ılımı

Örneklemi olu turan yönetici ve ö retmenlerin okulun bulundu u çevreye göre da ılımları Tablo 7’de verilmi tir.

Tablo 7
Okulun Bulundu u Çevrede Ya anan iddet Olaylarının
Görünümüne li kin Yönetici ve Ö retmen Görü lerinin Da ılımı

Çevre	Yönetici		Ö retmen	
	N	%	N	%
1. Yüksek oranda iddet	15	23,8	104	18,9
2. Orta oranda iddet	13	20,6	191	34,8
3. Dü ük oranda iddet	28	44,4	202	36,8
4. Fikrim yok	7	11,1	52	9,5
<i>toplam</i>	63	100	549	100

Ara tırmaya katılan ortaö retim yöneticilerinin, okulun bulundu u çevrede ya anan iddet olaylarının görünümüne ili kin görü lerinin da ılımında, en büyük oranı %44,4 ile dü ük oranda iddet, en küçük oranı ise % 11,1 ile fikrim yok görü ü olu turmaktadır.

Ara tırmaya katılan ortaö retim ö retmenlerinin okulun bulundu u çevrede ya anan iddet olaylarının görünümüne ili kin görü lerinin da ılımında, en büyük oranı %36,7 ile dü ük oranda iddet, en küçük oranı ise % 9,4 ile fikrim yok görü ü olu turmaktadır.

4.2. Alt Problemlere li kin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde sırasıyla alt problemler, bu problemlere ili kin bulgular ve yorum yer almaktadır.

4.2.1. Birinci Alt Probleme li kin Bulgular ve Yorum

“Genel olarak ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü leri nelerdir?” biçiminde ifade edilen birinci alt probleme ili kin ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 8’de verilmi tir.

Tablo 8
Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin
Yönetici Görü lerinin Ortalama ve Standart Sapmalar

Boyut	Madde No	Ölçek Maddeleri	Yönetici	
			\bar{X}	SS
Okul ve Ö renci İlişki Boyutu	9	Çocu un kalabalık aile ortamında ya aması	3,63	1,02
	15	Okulda güvenlik önlemlerinin yetersizli i(okul güvenlik elemanı, güvenlik kamerası)	3,30	1,05
	24	Ö retmenlerin sık de i mesi	2,87	1,03
	26	Okul disiplin kurallarının do ru i lememesi	3,17	1,25
	27	Ö rencinin okul ba arısının dü ük olması	3,41	,94
	28	Derslerin bo geçmesi	2,60	1,02
	29	Sınıfta kayna tırma programı uygulanan ö rencilerin çoklu u	2,00	,91
	30	Ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyi i	3,90	1,02
	31	Ö rencilerin çatı ma yönetimini bilmeyi leri	3,92	1,08
	32	Ekonomik güçlükler	3,53	1,08
	33	Arkada İlişilerinde lider olma iste i	3,44	,91
	34	Ailelerin gelir düzeyindeki farklılıklar	3,25	1,10
Toplam			3,25	0,52
Okul Dı İ Etkenler Boyutu	1	Televizyon yayınlarındaki İddet unsurları	4,14	,80
	2	Televizyonda bulunan İddet unsurlu yayınların toplumun büyük kesimince yüceltilmesi	3,92	,93
	3	Tv izleme alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesi	4,01	,87
	4	Bilgisayar kullanma alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesi	3,90	,99
	5	Bilgisayar oyunlarındaki İddet	3,92	1,02
	6	Çocu un aile içi İddete tanık olması	4,17	,81
	7	Çocu un aile içi İddete maruz kalması	4,06	,89
	8	Ailede alkol kullanılması	3,19	1,07
	9	Çocu un kalabalık aile ortamında ya aması	3,63	1,02
	10	Tekrarlanan İddet davranı ının çocuk için normalle mesi	4,12	,81
	11	Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi	4,33	,64
	12	Çocu un İddet davranı ının aile tarafından desteklenmesi (o sana vurunca sen de ona vur)	3,84	,93
	13	Çocu un ileti im becerisinin geli memi	4,04	,88

		olması		
Toplam			3,66	0,41
	14	Okullardaki sosyal faaliyetlerin yetersizli i	3,80	,91

Okul Yönetimi Boyutu	16	Okul yönetiminin ö rencilerin sorunlarına yeterince önem vermemesi	2,85	1,04
	17	Okul yönetiminin iddet olaylarına zamanında müdahale edememesi	2,71	,94
	18	Okullardaki rehberlik faaliyetlerine gereken önemin verilmemesi	3,15	1,08
	19	Rehber ö retmenlerin görevlerini özenle uygulamamaları	2,93	,96
	20	Ö retmenlerin ö rencilere kar ı iddet uygulaması	2,34	,90
	21	Yöneticilerin ö rencilere kar ı iddet uygulaması	2,25	,94
	22	Sınıfların kalabalık olması nedeniyle ö retmenlerin ö rencileri yeterince tanıyamayı ı	3,38	1,23
	23	Ö rencilerin enerjilerini bo altabilecekleri alanların bulunmayı ı	4,04	1,03
	24	Ö retmenlerin sık sık de i mesi	2,87	1,03
	25	Sorunlu ö rencilerin okul faaliyetlerinden dı lanması	2,55	,94
Toplam			2,73	0,58

“Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici Görü leri” nde tüm maddeler arasında en yüksek ortalamaya sahip olan madde (X=4,33), “Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi” maddesidir (Madde 11). Aile ortamındaki ilginin, aile içi ileti imin ö renci davranı ı üzerinde etkili oldu u konusunda, okul yöneticilerinin aynı görü te oldu u görülmektedir. Yöneticilerin, her ergenin kendini rahatlıkla ifade edebildi i, kendisine de er verildi ini hissetti i ve problemlerinin çözümünde yol gösterildi i bir aileye ihtiyacı oldu unu dü ünmeleri bu kanıya varmalarına neden olabilir. Çünkü aile içi ili kilerde anne ve babanın tutumu ergen davranı ı üzerinde belirleyici olmaktadır.

Anne ve babasından destek gören, problemlerle ba edebilme konusunda kendisine yardımcı olunan ve açık bir ileti imin oldu u aile ortamında yeti en bir ergen,

çatı maya ili kin sorunlarını daha uygun bir ekilde çözümler ve bunu ya antısında uygular. Bahçivan ve Gençöz'ün (2005) “Aile li kileri” üzerine yaptıkları çalı mada, ergenin ailesinde anne-baba tutumunu yeterince etkili bulmaması ve bu tutumu ilgisizlik, kendi haline bırakılma olarak de erlendirmesini, ergenin çevresine kar ı daha saldırgan bir tutum sergilemesinde rol oynayabilece i sonucuna varmı lardır. Bahçivan ve Gençöz tarafından yapılan ara tırma, elde etti imiz bulguları destekler niteliktedir.

Yönetici görü lerinde “Çocu un aile içi iddete tanık olması”(X=4,17) ve “Televizyon yayınlarındaki iddet unsurları” (X=4,14) maddeleri yüksek ortalamaya sahip olan di er maddelerdir. Televizyon yayınlarında, sesin ve görüntünün uyumlu bir ekilde sergilenmesi ve izleyicilere çekici bir hale getirilmesi günümüzde televizyonu yeti kinler ve çocuklar tarafından merakla ve dikkatle izlenen bir konuma getirmi tir. Mete'nin (1999) “Televizyon Yayınlarının Türk Toplumunu Üzerindeki Etkisi” konulu çalı masında, çocukların %77,3'ünün ders ve ödev yapmanın dı ındaki zamanlarının büyük ço unlu unu televizyon izlemeye, %11'inin oyun oynamaya ayırdıkları ve televizyon izleme sıklıklarının ise %98,9 oldu u bulunmu tur. Yine bu çalı mada, anne babaların %70'inin çocuklarının iddet içeren programları izlemelerini kontrol edemedikleri, televizyon programlarında yer alan a ır ı iddet görüntülerinin ise gençlerin büyük bir bölümü tarafından izlendi i belirlenmi tir.

Televizyon kar ısında geçirilen uzun zaman dü ünüldü ünde, yayınların içeri i ön plana çıkmaktadır. Televizyondaki iddet görüntüleri çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etki olu turmaktadır. Tokdemir vd. (2009) “ İlkö retim Ö rencilerinin Fiziksel iddete Ba vurma ve Fiziksel iddete Yakla ımlarında Televizyon Programlarının Etkisi” konulu çalı mada, iddet içeri i yo un olan programları izleyen ö rencilerin daha yüksek oranda fiziksel iddete ba vurdukları ve fiziksel iddeti yüksek oranda çözüm olarak gördükleri sonucuna varmı lardır.

Yönetici görü lerinde “Çocu un aile içi iddete tanık olması” maddesinin yüksek ortalamaya sahip olması yöneticilerin, aile içinde çocu un rol model davranı nda anne ve babasını örnek almasını, çocu un ebeveynleriyle özde im kurmasını dü ünmelerinden kaynaklanmı olabilir. Anne ve baba birbirlerine kar ı

iddet içeren davranı larda bulunuyor ve çocuklar çevrelerindeki sorunların bu eklede çözümlendi ini görüyorlarsa; iddeti sorun çözücü bir davranı olarak örenebilir ve bunu kendi yaamlarında da uygulayabilirler. Babasının saldırganlı ıyla özde im kuran bir çocuk, okulda saldırgan davranı larda bulunup, iddete ba vurabilir. Anne ve babanın, çocu a model oldukları bilinciyle hareket etmeleri gerekmektedir.

“Ortaöretim Örencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşleri” nde tüm maddeler arasında “Sınıfta kayna tırma programı uygulanan öğrencilerin çokluğu” en düşük ortalamaya ($X=2,00$) sahip maddedir. Bu bulgu, sınıfta kayna tırma programı uygulanan öğrencilerin, ortaöretim öğrencilerinde görülen iddet davranı na doğrudan ya da dolaylı bir etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci alt problem, Ortaöretim Örencilerinde Görülen İddet Davranısının Nedenlerine İlişkin Yönetici Görüşleri;

- f. Eğitim durumu
- g. Kıdem
- h. Cinsiyet
- i. Görev yapılan okul türü
- j. Görev yapılan okulun bulunduğu çevre

değişkenlerine göre anlamlı fark oluşturmaktadır mı? biçiminde düzenlenmiş ve yukarıdaki bağımsız değişkenlere ilişkin bulgular sırasıyla aşağıda incelenmiştir.

4.2.2.1. Yöneticilerin Eğitim Durumları Değişkenine Göre Görüşleri

Ortaöretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici görüşlerinin, eğitim durumları değişkenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9
Yöneticilerin E itim Durumları De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	E itim Durumu	N	\bar{X}	SS
Okul Dı ı Etkenler	Lisans	63	47,6	5,35
	Yüksek Lisans	-	-	-
Okul ve Ö renci li kişi	Lisans	63	39,0	6,31
	Yüksek Lisans	-	-	-
Okul Yönetimi	Lisans	63	30,0	6,47
	Yüksek Lisans	-	-	-

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü lerinin e itim durumları de i keninde, en yüksek ortalamanın “Okul Dı ı Etkenler” boyutunda ($X=47,6$); en dü ük ortalamanın ise “Okul Yönetimi” boyutunda ($X=30,0$) oldu u görülmektedir. Bu bulgu yöneticilerin okuldaki iddet olaylarında, okul dı ı etkenlerin etkisini daha yüksek düzeyde kabul ettikleri ekinde yorumlanabilir. Ortalama puanlarının yüksek olu u, uygulanan ölçme aracının alt boyutlarını içeren maddeler incelendi inde yöneticilerin, anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesini, çocu un aile içinde iddet maruz kalmasını, çocu un iddet davranı mının ailesi tarafından desteklenmesini dü ünmelerinden kaynaklanmı olabilir.

Aile içi iddet, bireylerde gören saldırgan davranı ların görünümün arttıran önemli bir etkidir. iddet eylemlerini gerçekte tiren bireylerin, iddet davranı ı sergilemeyen bireylere göre daha çok aile içi iddete maruz kaldıkları söylenebilir. Ayan (2007) “Aile çinde Çocu a Yönelik iddet” konulu çalı masında, aile içinde iddete u radı ı tespit edilen ö rencilerin saldırganlık e ilimlerinin fazla oldu u, anne babayı çocu a kar ı saldırgan olmaya ve iddet uygulamaya yönelten durumların aynı zamanda çocuk üzerinde olumsuz etkiler yaratarak onu daha fazla saldırgan olmaya iten davranı lara yol açtı ı sonucunu bulmu tur. Bu sonuç, ara tırmamızdaki bulguları destekler niteliktedir.

Aile içinde küçük ya larda ö renilen iddet, sonraki yıllarda kendini savunma adı altında yine aile tarafından desteklenebilmektedir. Nitekim aile içinde sıkça kullanılan ‘O sana vurunca sen de vur!’ cümlesiyle çocuklar iddet davranı ı göstermesi konusunda artlandı ı olgusunu ortaya koymaktadır. Bu bakı açısının çocu a sunululu u, çocu un olumlu bir eilde kendini geli tirmesine ve kendini do ru bir eilde ifade etmesine engel te kil edebilmektedir.

4.2.2.2. Yöneticilerin Kıdem De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü lerinin, kıdem de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 10’da verilmi tir.

Tablo 10
Yöneticilerin Kıdem De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Kıdem	N	\bar{X}	SS
Okul Dı ı Etkenler	1- 5 yıl	-	-	-
	6-10 yıl	13	47,7	4,62
	11- 15 yıl	20	48,1	4,55
	16 ve üzeri yıl	30	47,3	6,21
	Toplam	63	47,6	5,35
Okul ve Ö renci li kisi	1- 5 yıl	-	-	-
	6-10 yıl	13	40,4	5,72
	11- 15 yıl	20	38,5	6,96
	16 ve üzeri yıl	30	38,8	6,22
	Toplam	63	39,0	6,31
Okul Yönetimi	1- 5 yıl	-	-	-
	6-10 yıl	13	28,6	5,60
	11- 15 yıl	20	29,4	6,13
	16 ve üzeri yıl	30	31,1	7,05
	Toplam	63	30,0	6,47

Yöneticilerin kıdem de i kenine göre görü lerinin ortalama puanlarının 28,6 ile 48,1 arasında de i ti i görülmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 11’de verilmi tir.

Tablo 11
Yöneticilerin Kıdem De i kenine Göre
Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.
Okul Dı ı Etkenler	Gruplar arası	6,5	2	3,2	,111	,895
	Grup içi	1771,0	60	29,5		
	Toplam	1777,6	62			
Okul ve Ö renci li kisi	Gruplar arası	33,349	2	16,6	,411	,665
	Grup içi	2436,3	60	40,6		
	Toplam	2469,7	62			
Okul Yönetimi	Gruplar arası	65,4	2	32,7	,775	,465
	Grup içi	2534,2	60	42,2		
	Toplam	2599,7	62			
Toplam	Gruplar arası	20,4	2	10,2	,047	,954
	Grup içi	12975,2	60	216,2		
	Toplam	12995,7	62			

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü lerinin, kıdem de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarında “Okul Dı ı Etkenler, “Okul ve Ö renci li kisi” “Okul Yönetimi” boyutlarında anlamlı bir fark görülmemi tir ($p > 0.05$). Bu ba lamda yöneticilerin, kıdem de i kenine göre, ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin birbirine yakın ve benzer oldu u söylenebilir.

4.2.2.3. Yöneticilerin Cinsiyet De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü lerinin, cinsiyet de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan ba ımsız t testi sonuçları Tablo 12’de verilmi tir.

Tablo 12
Yöneticilerin Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	T	sd	p.
Okul Dışı Etkenler	Kadın	7	47,3	5,43	-1,452	61	,152
	Erkek	56	50,4	3,95	-1,860	9,1	,095
Okul ve Öğrencili kisi	Kadın	7	38,4	6,16	-2,410	61	,019
	Erkek	56	44,2	5,18	-2,762	8,2	,024
Okul Yönetimi	Kadın	7	29,2	6,30	-2,921	61	,005
	Erkek	56	36,4	3,95	-4,175	10,3	,002
Toplam	Kadın	7	1,15	13,97	-2,945	61	,005
	Erkek	56	1,31	10,31	-3,729	9,0	,005

Ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici görüşlerinin, cinsiyet değişkenine göre farklılık farklılık maddeine yönelik yapılan t testi sonuçlarında, “Okul Dışı Etkenler” boyutunda anlamlı bir fark görülmezken; “Okul ve Öğrencili kisi”, “Okul Yönetimi” boyutlarında fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). “Okul ve Öğrencili kisi” boyutunda erkek yöneticilerin ($X = 44,2$), bayan yöneticilere göre ($X = 38,4$) ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin görüşlerinin ortalama puanları daha yüksektir. Bu bulgu, erkek yöneticilerin okuldaki iddet olaylarında okul- öğrencili kisi etkisini, bayan yöneticilere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Okulda yaşanan iddet olaylarında genelde erkek yöneticilerin müdahale etmeleri, bu şekilde dü ünmelerine neden olabilir.

“Okul Yönetimi” boyutunda erkek yöneticilerin ($X = 36,4$), bayan yöneticilere göre ($X = 29,2$) ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin görüşlerinin ortalama puanları daha yüksektir. Bu bulgu, erkek yöneticilerin okuldaki iddet olaylarında okul yönetiminin etkisini, bayan yöneticilere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Nor enli (2009) “Ortaö retim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Ya anan iddetin, Ya anma Sıklığı ve Nedenleri” konulu çalışmasında erkek katılımcıların, okul/sınıf ortamından kaynaklanan etkenlerin

iddete neden olma düzeyini, kadın katılımcılardan daha yüksek düzeyde kabul ettikleri sonucuna varmış tır. Nor enli'nin varmış oldu u bu sonuç, ara tırma sonucunu destekler niteliktedir.

Okul yönetiminin ö rencilerin sorunlarına yeterince önem verme, okuldaki rehberlik faaliyetlerinin takibi, sosyal faaliyetleri ö rencilerin enerjilerini bo altabilecekleri biçimde düzenleme ve sorunlu ö rencilerle yeterince ilgilenme gibi birçok sorumlulu u oldu u söylenebilir. Bunun yanı sıra okul yönetiminin, okulda iddetin önlenmesine yönelik yapabilece i birçok çalı ma vardır. Okul-aile i birli inin artırılması, ö rencileri tanıma etkinliklerinin yapılması, ö rencilerin kendilerini ifade edebilece i etkinliklerin düzenlenmesi, okul kurallarının ö rencilerle birlikte belirlenmesi bu çalı malar arasında sayılabilir.

Okulda iddetin önlenmesinde, rehberlik servisindeki psikolojik danı manların önemli bir rolü vardır. MEB (2007) yaptı ı ara tırmada, okulda iddet olayı gerçekte ti inde yöneticilerin, %94,2'lik bir oranla ö rencileri Okul Rehberlik ve Psikolojik Danı ma servisine gönderdikleri sonucuna varmış tır. Uzba (2007) “Okul Psikolojik Danı manlarının Okulda Saldırıcılık ve iddete Yönelik Görü lerinin De erlendirilmesi” konulu çalı masında psikolojik danı manların, ö renciler arasındaki saldırganlık ve iddeti önlemeye yönelik sundukları hizmetler arasında, ilk sırayı velilere yönelik e itimler (% 47.5), ikinci sırayı ise ö rencilere yönelik bireysel psikolojik danı manlık hizmetlerinin (% 42.5) aldı ı sonucuna varmış tır. MEB (2008) “Ö rencilerin iddet Algısı” üzerine yaptı ı çalı mada ise, ö rencilerin “ iddeti önlemek için yapılabilecekler nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların da ılımında, aile e itiminin %56,3 oranında ilk sırayı aldı ı sonucunu elde etmiş tır.

4.2.2.4. Yöneticilerin Okul Türü De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin yönetici görü lerinin, okul türü de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 13'te verilmiş tır.

Tablo 13
Yöneticilerin Okul Türü Değişkenine Göre Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Okul Türü	N	\bar{X}	SS
Okul Dışı Etkenler	Genel Lise	23	46,8	4,77
	Anadolu Lisesi	19	46,7	4,82
	Meslek Lisesi	21	48,4	6,45
	Toplam	63	47,6	5,35
Okul ve Öğrencili kisi	Genel Lise	23	40,0	6,49
	Anadolu Lisesi	19	37,7	7,81
	Meslek Lisesi	21	39,0	4,18
	Toplam	63	39,0	6,31
Okul Yönetimi	Genel Lise	23	30,7	6,53
	Anadolu Lisesi	19	29,1	4,93
	Meslek Lisesi	21	30,7	4,47
	Toplam	63	30,0	6,47

Yöneticilerin okul türü değişkenine göre görüşlerinin ortalama puanlarının 29,1 ile 48,4 arasında değişmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14
Yöneticilerin Okul Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.
Okul Dışı Etkenler	Gruplar arası	52,4	2	26,2	,911	,408
	Grup içi	1725,2	60	28,7		
	Toplam	1777,6	62			
Okul ve Öğrencili kisi	Gruplar arası	104,7	2	52,3	1,328	,273
	Grup içi	2365,0	60	39,4		
	Toplam	2469,7	62			
Okul Yönetimi	Gruplar arası	245,8	2	122,9	3,133	,051
	Grup içi	2353,9	60	39,2		
	Toplam	2599,7	62			
Toplam	Gruplar arası	865,2	2	432,6	2,140	,127
	Grup içi	12130,5	60	202,1		
	Toplam	12995,7	62			

Yapılan tek yönlü varyans analizi(Anova) sonuçlarında yönetici görüşlerinin “Okul Dışı Etkenler”, “Okul ve Öğrenci” ve “Okul Yönetimi” boyutlarında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p > 0.05$). Bu bağlamda yöneticilerin, okul türü de ikenine göre, ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin görüşlerinin birbirine yakın ve benzer olduğu söylenebilir.

4.2.2.5. Yöneticilerin Okulun Bulunduğu Çevre De ikenine Göre Görüşleri

Ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici görüşlerinin, okulun bulunduğu çevre de ikenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15
Yöneticilerin Okulun Bulunduğu Çevre De ikenine
İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Okulun Bulunduğu Çevre	N	\bar{X}	SS
Okul Dışı Etkenler	Yüksek derecede iddet ya anan yer	15	48,7	4,62
	Orta derecede iddet ya anan yer	13	46,0	5,74
	Düşük derecede iddet ya anan yer	28	47,5	5,60
	Fikrim yok	7	49,0	5,32
	Toplam	63	47,6	5,35
Okul ve Öğrenci	Yüksek derecede iddet ya anan yer	15	41,0	6,12
	Orta derecede iddet ya anan yer	13	37,8	5,82
	Düşük derecede iddet ya anan yer	28	37,7	6,44
	Fikrim yok	7	42,1	6,09
	Toplam	63	39,0	6,31
Okul Yönetimi	Yüksek derecede iddet ya anan yer	15	31,4	7,43
	Orta derecede iddet ya anan yer	13	29,5	6,23
	Düşük derecede iddet ya anan yer	28	29,7	6,23
	Fikrim yok	7	29,1	6,66
	Toplam	63	30,0	6,47

Yöneticilerin okulun bulunduğu çevre de ikenine göre görüşlerinin ortalama puanlarının 29,1 ile 49,0 arasında de i ti i görülmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16
Yöneticilerin Okulun Bulundu u Çevre De ikenine
Göre Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.
Okul Dışı Etkenler	Gruplar arası	65,8	3	21,9	,757	,523
	Grup içi	1711,7	59	29,0		
	Toplam	1777,6	62			
Okul ve Öğrencili kisi	Gruplar arası	191,5	3	63,8	1,654	,187
	Grup içi	2278,1	59	38,6		
	Toplam	2469,7	62			
Okul Yönetimi	Gruplar arası	41,2	3	13,7	,317	,813
	Grup içi	2558,5	59	43,3		
	Toplam	2599,7	62			
Toplam	Gruplar arası	612,8	3	204,2	,973	,411
	Grup içi	12382,8	59	209,8		
	Toplam	12995,7	62			

Ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin yönetici görüşlerinin, okulun bulunduğu çevre de ikenine göre farklılık gösteren farklı maddeye yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarında “Okul Dışı Etkenler”, “Okul ve Öğrencili kisi” ve “Okul Yönetimi” boyutlarında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p > 0.05$). Bu bağlamda yöneticilerin, okulun bulunduğu çevre de ikenine göre, ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin görüşlerinin birbirine yakın ve benzer olduğu söylenebilir.

4.2.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Genel olarak ortaö retim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?” biçiminde ifade edilen üçüncü alt probleme ilişkin ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17
Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin
Ö retmen Görü lerinin Ortalama ve Standart Sapmaları

			Ö retmen	
Boyut	Madde No	Ölçek Maddeleri	\bar{X}	SS
Okul ve Ö renci İlişkisi Boyutu	9	Çocu un kalabalık aile ortamında ya aması	3,31	1,13
	15	Okulda güvenlik önlemlerinin yetersizli i(okul güvenlik elemanı, güvenlik kamerası)	3,38	1,13
	24	Ö retmenlerin sık de i mesi	2,95	1,20
	26	Okul disiplin kurallarının do ru i lememesi	3,23	1,21
	27	Ö rencinin okul ba arısının dü ük olması	3,29	1,09
	28	Derslerin bo geçmesi	2,67	1,13
	29	Sınıfta kayna tırma programı uygulanan ö rencilerin çoklu u	2,17	1,08
	30	Ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyi i	3,87	1,05
	31	Ö rencilerin çatı ma yönetimini bilmeyi leri	3,93	1,01
	32	Ekonomik güçlükler	3,65	1,08
	33	Arkada ili kilerinde lider olma iste i	3,38	1,02
	34	Ailelerin gelir düzeyindeki farklılıklar	3,38	1,12
Toplam			3,27	0,56
Okul Dı Ő Etkenler Boyutu	1	Televizyon yayınlarındaki iddet unsurları	4,23	,82
	2	Televizyonda bulunan iddet unsurlu yayınların toplumun büyük kesimince yüceltilmesi	4,09	,89
	3	Tv izleme alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesi	4,15	,83
	4	Bilgisayar kullanma alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesi	4,08	,94
	5	Bilgisayar oyunlarındaki iddet	4,19	,85
	6	Çocu un aile içi iddete tanık olması	4,21	,80
	7	Çocu un aile içi iddete maruz kalması	4,20	,86
	8	Ailede alkol kullanılması	3,35	1,03
	9	Çocu un kalabalık aile ortamında ya aması	3,31	1,13
	10	Tekrarlanan iddet davranı ının çocuk için normalle mesi	4,31	,83
	11	Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi	4,32	,82
	12	Çocu un iddet davranı ının aile tarafından desteklenmesi (o sana vurunca sen de ona vur)	4,04	,94

	13	Çocu un ileti im becerisinin geli memi olması	3,97	,95
Toplam			3,78	0,43
Okul Yönetimi Boyutu	14	Okullardaki sosyal faaliyetlerin yetersizli i	3,75	1,01
	16	Okul yönetiminin ö rencilerin sorunlarına yeterince önem vermemesi	3,15	1,10
	17	Okul yönetiminin iddet olaylarına zamanında müdahale edememesi	3,09	1,10
	18	Okullardaki rehberlik faaliyetlerine gereken önemin verilmemesi	3,39	1,15
	19	Rehber ö retmenlerin görevlerini özenle uygulamaları	3,14	1,14
	20	Ö retmenlerin ö rencilere kar ı iddet uygulaması	2,47	1,10
	21	Yöneticilerin ö rencilere kar ı iddet uygulaması	2,46	1,10
	22	Sınıfların kalabalık olması nedeniyle ö retmenlerin ö rencileri yeterince tanıyamayı ı	3,43	1,24
	23	Ö rencilerin enerjilerini bo altabilecekleri alanların bulunmayı ı	4,01	1,05
	24	Ö retmenlerin sık sık de i mesi	2,95	1,20
	25	Sorunlu ö rencilerin okul faaliyetlerinden dı lanması	2,83	1,23
Toplam			2,88	0,64

“Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Ö retmen Görü leri” nde tüm maddeler arasında en yüksek ortalamaya sahip olan madde (X=4,32), “Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi” maddesidir. Bu bulgu ö retmenlerin, aile içinde çocukla yeteri kadar ilgilenilmemesini, çocu un ihmal edilmesini, gerekli bir biçimde kontrol edilmedi i ve ortaö retim ö rencilerinde görülen iddet davranı mın nedeni olarak gördükleri ekinde yorumlanabilir.

Kayıtsız ve ilgisiz anne-baba, çocuklarının ihtiyaçlarına ve isteklerine kar ı duyarsız davranan ki ilerdir. Ebeveynin çocu a ilgisizli i, ileride çocukta saldırgan davranı lara yol açmaktadır. Yılmaz (2011) “Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen Kuraldı ı Davranı ların Yordayıcılarının ncelenmesi” konulu çalı masında, ihmalkâr anne baba tutumlarına sahip olan ergenlerin kuraldı ı davranı ları daha fazla sergileyebilecekleri sonucunu bulmu tur. Totan ve Yöndem (2007) “Ergenlerde Zorbalı ın Anne, Baba ve Akran li kileri Açısından ncelenmesi” üzerine yaptıkları

benzer bir ara tırmada, anne ve babanın ergen ile ili kileri arttıkça ergenin, zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılı mın azaldı mını sonucunu bulmu lardır. Yılmaz'ın, Totan ve Yöndem'in varımı oldu u bu sonuçlar, ara tırma bulgularını destekler niteliktedir.

Ö retmen görü lerinde “Tekrarlanan iddet davranı mının çocuk için normale mesi”($X=4,31$) ve “Televizyon yayınlarındaki iddet unsurları” ($X=4,23$) maddeleri yüksek ortalamaya sahip olan di er maddelerdir. Televizyon yayınlarındaki iddet, günlük ya amdan daha yo un ve görsel olarak sergilendi inden, çocuklara iddeti, daha çok deneyimleme ve ö renme fırsatı sunmaktadır. iddet sahneleri çocuklar üzerinde etkileyici ve iddeti peki tirici bir iz bırakır. Çocuklar, televizyonda sunulan iddet sahnelerini kolayca taklit edebilirler. Ulusoy (2008) Kurtlar Vadisi Örne i üzerine yaptı ı çalı masında, diziyi izleyen genç izleyicilerin % 50' sinin dizi kahramanlarından etkilendi ini ve davranı larının dı a yansıyacak ekilde belirgin oldu u sonucunu bulmu tur. Kırba , Ta mektepligil ve Üstün (2007) yaptıkları ara tırma bulgularında, ö rencilerin iddetin önlenmesinde ‘televizyon dizilerinde iddete yer vermemek’ seçene ini büyük oranda kabul ettikleri sonucuna varımı lardır. Bu bulgular ara tırma sonucuyla paralellik ta ımaktadır.

“Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Ö retmen Görü leri” nde tüm maddeler arasında “Sınıfta kayna tırma programı uygulanan ö rencilerin çoklu u” en dü ük ortalamaya ($X=2,00$) sahip maddedir. Bu bulgu, sınıfta kayna tırma programı uygulanan ö rencilerin, ortaö retim ö rencilerinde görülen iddet davranı mına do rudan ya da dolaylı bir etkisinin olmadı ı ekilde yorumlanabilir.

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme li kin Bulgular ve Yorum

Dördüncü alt problem, Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddet Davranı mının Nedenlerine li kin Ö retmen Görü leri;

- a) E itim durumu
- b) Kıdem
- c) Cinsiyet
- d) Görev yapılan okul türü

e) Görev yapılan okulun bulunduğu çevre de i kenlerine göre anlamlı fark olu turmakta mıdır? biçiminde düzenlenmiş ve yukarıdaki ba ımsız de i kenlere ili kin bulgular sırasıyla a a ıda ele alınmıştır.

4.2.4.1. Ö retmenlerin E itim Durumu De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, e itim durumları de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18
Ö retmenlerin E itim Durumları De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	E itim Durumu	N	\bar{X}	SS
Okul Dışı Etkenler	Ön Lisans	8	46,8	7,77
	Lisans	489	49,1	5,60
	Yüksek Lisans	52	49,8	6,26
	Toplam	549	49,2	5,70
Okul ve Ö renci li kişi	Ön Lisans	8	42,1	8,02
	Lisans	489	39,1	6,77
	Yüksek Lisans	52	40,2	6,96
	Toplam	549	39,2	6,80
Okul Yönetimi	Ön Lisans	8	32,1	9,24
	Lisans	489	31,7	7,12
	Yüksek Lisans	52	32,1	6,70
	Toplam	549	31,7	7,10

Ö retmenlerin e itim durumları de i kenine göre görü lerinin ortalama puanlarının 25,0 ile 49,8 arasında de i ti i görülmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19
Ö retmenlerin E itim Durumu De i kenine Göre
Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.
Okul Dı ı Etkenler	Gruplar arası	127,5	3	42,5	1,310	,270
	Grup içi	17653,6	544	32,4		
	Toplam	17781,1	547			
Okul ve Ö renci li kisi	Gruplar arası	118,7	3	39,5	,854	,465
	Grup içi	25269,8	545	46,3		
	Toplam	25388,5	548			
Okul Yönetimi	Gruplar arası	54,9	3	18,3	,361	,781
	Grup içi	27622,6	545	50,6		
	Toplam	27677,6	548			
Toplam	Gruplar arası	512,4	3	170,8	,693	,556
	Grup içi	134013,6	544	246,3		
	Toplam	134526,1	547			

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, e itim durumu de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi(Anova) sonuçlarında “Okul Dı ı Etkenler”, “Okul ve Ö renci li kisi” ve “Okul Yönetimi” boyutlarında anlamlı bir fark görü lmemi tir ($p > 0.05$). Bu ba lamda ö retmenlerin, e itim durumu de i kenine göre ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin birbirine yakın oldu u söylenebilir. Bu bulgu, ö retmenlerde e itim durumu de i keninin, iddetin nedenlerine ili kin görü lerde bir etkisi olmadı ı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

4.2.4.2. Ö retmenlerin Kıdem De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, kıdem de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 20’de verilmi tir.

Tablo 20
Ö retmenlerin Kıdem De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Kıdem	N	\bar{X}	SS
Okul Dı ı Etkenler	1- 5 yıl	114	49,5	5,38
	6-10 yıl	106	48,8	5,45
	11- 15 yıl	170	49,4	5,91
	16 ve üzeri yıl	159	48,9	5,87
	Toplam	549	49,2	5,70
Okul ve Ö renci li kisi	1- 5 yıl	114	40,0	6,58
	6-10 yıl	106	39,5	6,72
	11- 15 yıl	170	38,8	7,09
	16 ve üzeri yıl	159	39,0	6,70
	Toplam	549	39,2	6,80
Okul Yönetimi	1- 5 yıl	114	33,0	7,18
	6-10 yıl	106	31,5	7,44
	11- 15 yıl	170	30,8	7,03
	16 ve üzeri yıl	159	31,9	6,80
	Toplam	549	31,7	7,10

Ö retmenlerin kıdem de i kenine göre görü lerinin ortalama puanlarının 30,8 ile 49,5 arasında de i ti i görülmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadı ına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 21’de verilmi tir.

Tablo 21
Ö retmenlerin Kıdem De i kenine Göre
Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.
Okul Dı ı Etkenler	Gruplar arası	50,4	3	16,8	,515	,672
	Grup içi	17730,7	544	32,5		
	Toplam	17781,1	547			
Okul ve Ö renci li kisi	Gruplar arası	116,3	3	38,7	,836	,474
	Grup içi	25272,2	545	46,3		
	Toplam	25388,5	548			
Okul Yönetimi	Gruplar arası	337,0	3	112,3	2,240	,083
	Grup içi	27340,5	545	50,1		
	Toplam	27677,6	548			
Toplam	Gruplar arası	843,0	3	281,0	1,144	,331
	Grup içi	133683,0	544	245,7		
	Toplam	134526,1	547			

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, kıdem de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi(Anova) sonuçlarında “Okul Dı ı Etkenler”, “Okul ve Ö renci li kisi” ve “Okul Yönetimi” boyutlarında anlamlı bir fark görülmemi tir ($p > 0.05$). Bu ba lamda ö retmenlerin, kıdem de i kenine göre ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin birbirine yakın ve benzer oldu u söylenebilir.

4.2.4.3. Ö retmenlerin Cinsiyet De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, cinsiyet de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan ba ımsız t testi sonuçları Tablo 22’de verilmi tir.

Tablo 22
Ö retmenlerin Cinsiyet De i kenine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	T	sd	P
Okul Dı ı Etkenler	Kadın	349	48,3	5,76	-4,647	546	,000
	Erkek	200	50,6	5,29	-4,756	444,4	,000
Okul ve Ö renci li kisi	Kadın	349	38,8	6,49	-1,746	547	,081
	Erkek	200	39,9	7,28	-1,693	377,1	,091
Okul Yönetimi	Kadın	349	31,2	6,75	-2,435	547	,015
	Erkek	200	32,7	7,60	-2,357	375,3	,019
Toplam	Kadın	349	1,18	14,85	-3,492	546	,001
	Erkek	200	1,23	16,63	-3,387	377,6	,001

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, cinsiyet de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı na yönelik yapılan t testi sonuçlarında, “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda anlamlı bir fark görülmezken; “Okul Dı ı Etkenler” ve “Okul Yönetimi” boyutlarında fark anlamlı bulunmu tur ($p<0,05$). Tablo 22 incelendi inde, Okul Dı ı Etkenler boyutunda erkek ö retmenlerin ($X= 50,6$), bayan ö retmenlere göre ($X= 48,3$) ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin ortalama puanlarının daha yüksek oldu u görü lmektedir. Bu bulgu, erkek ö retmenlerin okuldaki iddet olaylarında okul dı ı etkenlerin etkisini, bayan ö retmenlere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri ekinde yorumlanabilir.

Ortalama puanlarının yüksek olu u, uygulanan ölçme aracının alt boyutlarını içeren maddeler incelendi inde erkek ö retmenlerin, çocu un aile içi iddete maruz kalması, tekrarlanan iddet davranı mın çocuk için normale mesi, televizyon yayınlarındaki iddet unsurları ve bilgisayar oyunlarındaki iddet oyunlarının günlük ya amın bir parçası olarak dü ünmelerinden kaynaklanmı olabilir. Ayan (2008) “Aile çinde iddete U rayan Çocukların Saldırganlık E ilimleri” konulu çalı masında,

ö rencilerin %43,4'ünün aile içinde anne ve babası tarafından iddete maruz kaldı ı; aile içinde iddete u rayan ö rencilerin saldırganlık e ilimlerinin fazla oldu u sonucuna varmı tır. Kıran (2011) “ iddet çeren Bilgisayar Oyunlarının Ortaö retim Gençli i Üzerindeki Etkileri” konulu çalı masında, iddet içeren oyunları her gün veya ara sıra oynayan gençler arasında, iddet içeren bilgisayar oyunları oynayan ö rencilerin, sorun çözümede daha fazla iddete ba vurdukları sonucunu bulmu tur. Ayan ve Kıran tarafından elde edilen bulgular, ara tırma sonucunu destekler niteliktedir.

“Okul Yönetimi” boyutunda erkek ö retmenlerin ($X= 32,7$), bayan ö retmenlere göre ($X= 31,2$) ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin görü lerinin ortalama puanları daha yüksektir. Bu bulgu, erkek ö retmenlerin okuldaki iddet olaylarında okul yönetiminin etkisini, bayan ö retmenlere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri ekinde yorumlanabilir. Erkek ö retmenlerin, okul yönetiminin iddet olaylarına zamanında müdahale edememesini, sınıfların kalabalık olması nedeniyle ö retmenlerin ö rencileri yeterince tanıyamayı nı dü ünmü olmalarından kaynaklanmı olabilir. ahan (2010) “ İkö retim ikinci Kademe Ö retmen ve Ö rencilerinin iddet Olgusuna İli kin Görü lerinin Kar ıla tırılması” konulu çalı masında, ‘Okula Ba lı Nedenler’ alt boyutunda ö retmenler, sınıfların kalabalık oldu unu, sınıflarda her bir ö renciyle ilgilenemediklerini, ö rencilere zaman ayırma konusunda sıkıntı çektiklerini ve ö rencilerin yanlı davranı larını düzeltemediklerini ifade etmi lerdir. ahan’ın varmı oldu u bu sonuç, ara tırmamızın sonuçları ile benzer biçimdedir.

4.2.4.4. Ö retmenlerin Okul Türü De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, okul türü de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 23’te verilmi tir.

Tablo 23
Ö retmenlerin Okul Türü De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Okul Türü	N	\bar{X}	SS
Okul Dı ı Etkenler	Genel Lise	215	49,3	6,17
	Anadolu Lisesi	102	48,8	6,34
	Meslek Lisesi	232	49,0	5,00
	Toplam	549	49,2	5,70
Okul ve Ö renci li kisi	Genel Lise	215	40,8	6,54
	Anadolu Lisesi	102	48,6	6,22
	Meslek Lisesi	232	37,9	7,04
	Toplam	549	39,0	6,80
Okul Yönetimi	Genel Lise	215	32,6	6,89
	Anadolu Lisesi	102	28,3	7,65
	Meslek Lisesi	232	31,9	7,01
	Toplam	549	31,7	7,10

Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı na yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24
Ö retmenlerin Okul Türü De i kenine Göre Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.	Farkın kayna ı
Okul Dı ı Etkenler	Gruplar arası	13,5	2	6,7	,208	,812	
	Grup içi	17767,5	545	32,6			
	Toplam	17781,1	547				
Okul ve Ö renci li kisi	Gruplar arası	964,3	2	482,1	10,779	,000	*Anadolu Lisesi ile Meslek Lisesi
	Grup içi	24424,1	546	44,7			
	Toplam	25388,5	548				
Okul Yönetimi	Gruplar arası	760,6	2	380,3	7,715	,000	*Genel Lise ile Anadolu Lisesi
	Grup içi	26916,9	546	49,2			
	Toplam	27677,6	548				
Toplam	Gruplar arası	3176,4	2	1588,2	6,590	,001	
	Grup içi	131349,6	545	241,0			
	Toplam	134526,1	547				

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, okul türü de i kenine göre farklıla ıp farklıla madı ma yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarında “Okul Dı ı Etkenler” boyutunda anlamlı bir fark görülmezken; “Okul ve Ö renci li kisi” ile “Okul Yönetimi” boyutlarında fark anlamlı bulunmu tur($p<0,05$). Tablo 23 incelendi inde, ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda, en yüksek ortalamanın Anadolu Lisesinde ($X= 48,6$), daha sonra Genel Lisede ($X=40,8$) ve en son da Meslek Lisesinde ($X= 37,9$) oldu u görülür. Bu bulgu, Anadolu Liselerindeki ö retmenlerin okuldaki iddet olaylarında okul ve ö renci ili kisi etkisini, di er okul türündeki ö retmenlere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri ekinde yorumlanabilir. Ö retmen görü lerinde “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda, ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyi i maddesi en yüksek ortalamaya sahip maddedir (Tablo 17). Bu sonuca bakılarak, Anadolu Lisesindeki ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyerek çatı ma yönetiminde etkili olamadıkları ileri sürülebilir.

Ergenlik döneminde arkada ili kilerinin önemli bir yeri vardır ve ö renci zamanının ço unu arkada ları ile geçirmektedir. Arkada grubunun ergeni anlaması, her eyden daha çok önemlidir. Arkada ili kilerinin bu denli önemli oldu u dönemde ö rencilerin, öfkelerini kontrolsüz bir ekinde ya amaları yerine, kendilerini uygun ekinde ifade etme becerilerini kazanmaları gerekmektedir. Gebe (2011) “Akran E itimi le Desteklenen Öfke Kontrolü E itiminin Lise Ö rencilerinin Öfke Kontrol Becerilerine Etkisi” konulu çalı masında, öfke kontrol e itimine alınan ö rencilerin, öfke kontrol becerilerini yükselttikleri sonucuna varmı tır.

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, “Okul Yönetimi” boyutunda aritmetik ortalamalarına bakıldı nda, en yüksek ortalamanın Genel Lisede ($X= 32,6$), daha sonra Meslek Lisesinde ($X=31,9$), en dü ük ortalamanın da Anadolu Lisesinde ($X= 28,3$) oldu u görülür. Bu bulgu, Genel Lisedeki ö retmenlerin okuldaki iddet olaylarında okul yönetimi boyutunun etkisini, di er okul türündeki ö retmenlere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri ekinde yorumlanabilir. Nor enli (2009) yapmı oldu u ara tırmada, iddet davranı mın nedenlerine ili kin olarak, en yüksek ortalamanın oldu u lise türünün meslek liseleri; en

düük ortalamasının oldu u lise türünün ise Anadolu Liseleri oldu u sonucuna varmı tır. Nor enli'nin varmı oldu u bu sonuç, ara tırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

4.2.4.5. Ö retmenlerin Okulun Bulundu u Çevre De i kenine Göre Görü leri

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilikin ö retmen görü lerinin, okulun bulundu u çevre de i kenine göre, ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 25'te verilmi tir.

Tablo 25
Ö retmenlerin Okulun Bulundu u Çevre De i kenine Göre
Ortalama ve Standart Sapmaları

Boyutlar	Okulun Bulundu u Çevre	N	\bar{X}	SS
Okul Dı ı Etkenler	Yüksek derecede iddet ya anan yer	104	49,6	5,86
	Orta derecede iddet ya anan yer	191	50,0	5,70
	Düük derecede iddet ya anan yer	202	48,4	5,60
	Fikrim yok	52	48,3	5,35
	Toplam	549	49,2	5,70
Okul ve Ö renci li kisi	Yüksek derecede iddet ya anan yer	104	40,9	6,24
	Orta derecede iddet ya anan yer	191	39,4	6,58
	Düük derecede iddet ya anan yer	202	38,4	7,03
	Fikrim yok	52	38,5	7,31
	Toplam	549	39,2	6,80
Okul Yönetimi	Yüksek derecede iddet ya anan yer	104	32,4	6,75
	Orta derecede iddet ya anan yer	191	32,2	6,76
	Düük derecede iddet ya anan yer	202	31,0	7,44
	Fikrim yok	52	31,3	7,58
	Toplam	549	31,7	7,10

Ö retmenlerin okulun bulunduğu çevre de ikenine göre görüşlerinin ortalama puanlarının 31,0 ile 50,0 arasında de i ti i görülmektedir. Puan ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26
Ö retmenlerin Okulun Bulundu u Çevre De ikenine
Göre Varyans Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	p.	Farkın kayna ı
Okul Dı ı Etkenler	Gruplar arası	301,0	3	100,3	3,123	,026	*Orta derecede iddet ile fikrim yok
	Grup içi	17480,0	544	32,1			
	Toplam	17781,1	547				
Okul ve Ö renci li kisi	Gruplar arası	447,3	3	149,1	3,258	,021	*Yüksek derecede iddet ile dü ük derecede iddet
	Grup içi	24941,2	545	45,7			
	Toplam	25388,5	548				
Okul Yönetimi	Gruplar arası	207,6	3	69,2	1,373	,250	*Yüksek derecede iddet ile dü ük derecede iddet
	Grup içi	27469,9	545	50,4			
	Toplam	27677,6	548				
Toplam	Gruplar arası	2351,0	3	783,6	3,225	,022	
	Grup içi	132175,0	544	242,9			
	Toplam	134526,1	547				

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görüşlerinin, okulun bulunduğu çevre de ikenine göre farklıla ıp farklıla madı ına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçlarında “Okul Yönetimi” boyutunda anlamlı bir fark görülmezken; “Okul Dı ı Etkenler”, “Okul ve Ö renci li kisi” boyutlarında fark anlamlı bulunmu tur ($p<0,05$). Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görüşlerinin, “Okul Dı ı Etkenler” boyutunda aritmetik ortalamalarına bakıldı ında, en yüksek ortalamanın orta derecede iddet ya anan yer ($X=50,0$) de erlendirmesine; en dü ük ortalamanın ise fikrim yok ($X=48,3$) de erlendirmesine sahip oldu u görüldü (Tablo 25). Ö retmenlerin okulun

bulundu u mahalle/yerle im yerini ya anan iddet olaylarına göre de erlendirmelerinde, en dü ük ortalamanın ‘fikrim yok’ görü ünde çıkması, ö retmenlerin okulun bulundu u çevredeki iddet olayları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin ö retmen görü lerinin, “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda aritmetik ortalamalarına bakıldı nda, en yüksek ortalamanın yüksek derecede iddet ya anan yer ($X=40,9$) de erlendirmesine; en dü ük ortalamanın ise dü ük derecede iddet ya anan yer ($X=38,4$) de erlendirmesine sahip oldu u görülür (Tablo 25).

Ö retmenlerin “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda, okulun bulundu u mahalle/yerle im yerini ya anan iddet olaylarına göre de erlendirmelerinde, en yüksek ortalamanın ‘yüksek derecede iddet ya anan yer’ görü ünde çıkması ö retmenlerin, okulda güvenlik önlemlerinin yetersizli i (okul güvenlik elemanı, güvenlik kamerası), okul disiplin kurallarının do ru i lememesini dü ünümü olmalarından kaynaklanımı olabilir. Baran (2008) “Ö retmenlerin ve Ö rencilerin Görü lerine Dayalı Olarak Okullarda iddet ve Okul Güvenli inin ncelenmesi” konulu çalı masında, ö retmenlerin ‘okul etrafında’ güvenlik düzeyi de erlendirmesiyle; % 35,7 oranıyla ‘güvensiz’ ve % 1,2 oranıyla ‘çok güvenli’ sonuçlarını elde etmi tir. Baran’ın varımı oldu u bu sonuç, ara tırma sonucunu destekler niteliktedir.

4.2.5. Be inci Alt Probleme li kin Bulgular ve Yorum

Be inci alt problem, “Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” arasında fark var mıdır? Biçimindedir. Gözlenen farkın anlamlı olup olmadı ını saptamak için, t- testinden yararlanılmı ve sonuçlar Tablo 27’de verilmi tir.

Tablo 27
“Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin
Yönetici ve Ö retmen Görü leri” nin Kar ıla tırılması

		\bar{X}		SS	Sd	t	p.	
Boyutlar		Yönetici	Ö retmen	Yönetici	Ö retmen			
Okul Dı ı	Etkenler	3,66	3,78	0,41	0,43	609	-2,019	,044
Okul ve	Ö renci	3,25	3,38	0,52	0,56	610	-,231	,817
	ili kisi							
Okul	Yönetimi	2,73	2,88	0,58	0,64	610	-1,820	,069

“Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” nde “Okul ve Ö renci İlişkin” ve “Okul Yönetimi” boyutunda anlamlı fark bulunmazken; okul dı ı etkenler boyutunda fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). En yüksek ortalamanın “Okul Dı ı Etkenler ” boyutunda olduğu görülmektedir. Yönetici görüşlerinin ortalama puanları ($X=3,66$) , ö retmen görüşlerinin ortalama puanlarına ($X=3,78$) göre daha düşüktür. Bu bulgu ö retmenlerin, okuldaki İddet olaylarında okul dı ı etkenlerin öğrencilerin İddet e ilimi üzerine etkisini, yöneticilere göre daha yüksek düzeyde kabul ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Gemici (2008) “ İlkö retim Kurumlarında görülen İddetin Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” konulu çalışmada, “Okul Dı ı Etkenler ” boyutunun yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucuna varmıştır. Gemici'nin varmış olduğu bu sonuç, araştırmamızın sonuçları ile paralellik arz etmektedir.

“Okul Yönetimi” boyutu, yönetici ($X=2,73$) ve ö retmen ($X=2,88$) görüşlerinde en düşük ortalama puanı alan boyut olmuştur. Bu bulgu, yönetici ve ö retmenlerin ortaö retim öğrencilerinde görülen İddetin nedeni olarak “Okul Yönetimi” boyutunun etkisini, diğer alt boyutlara göre daha düşük düzeyde kabul ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ara tırmadan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geli tirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. SONUÇLAR

Ara tırmanın alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulardan u sonuçlara ula ılmı tır:

Yönetici Görü lerine Göre Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Sonuçlar:

1. Yönetici görü lerinde, ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedenlerine ili kin tüm maddeler arasında en yüksek ortalamaya sahip olan maddeler olarak, “Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi” ve “Çocu un aile içi iddete tanık olması” maddeleri tespit edilmi tir. Bu sonuç yöneticilerin, aileden kaynaklı nedenleri ortaö retim ö rencilerinin okulda gösterdikleri iddet davranı mın nedeni olarak kabul ettiklerini göstermektedir.

2. Ara tırma sonuçlarına göre yönetici görü lerinde, *kıdem, okul türü ve okulun bulunduğu çevre* de i kenlerine göre anlamlı fark saptanmamı tır. Bu sonuç, okulda görülen iddet davranı mın nedenleri üzerine bu de i kenlerin, yönetici görü lerinde farklılı a neden olmadı nı göstermektedir.

3. Yönetici görü lerinin e itim durumları de i keninde, en yüksek ortalamanın “Okul Dı ı Etkenler” alt boyutunda oldu u görülmektedir. Bu bulgu yöneticilerin, okul dı ı etkenlerin okuldaki iddet olaylarındaki etkisini daha yüksek düzeyde kabul ettikleri sonucunu göstermektedir.

4. Yöneticilerin iddete ili kin algılarında *cinsiyet* de i keninin, “Okul ve Ö renci li kisi” alt boyutunda, anlamlı bir fark bulunmu tur. Erkek yöneticiler, okuldaki iddet olaylarında okul/ö renci ortamından kaynaklanan nedenleri, bayan

yöneticilere göre daha yüksek düzeyde kabul etmektedir. Bu farklılık, erkek yöneticilerin okulda ya anan sorunların çözümünde, bayan yöneticilere göre daha etkin oldukları şeklinde yorumlanabilir.

5. Yönetici görüşlerinde “Okul Yönetimi” alt boyutunda *cinsiyet* de i kenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Erkek yöneticiler, okuldaki iddet olaylarında okul yönetiminin etkisini, bayan yöneticilere göre yüksek düzeyde kabul etmektedirler. Bu sonuca göre, erkek yöneticilerin yönetime ilişkin uygulamalarla daha ilgili oldukları, bayan yöneticilerin ise okul yönetiminde etkin olamadıkları ileri sürülebilir.

6. Yöneticilerin cinsiyetlerine göre iddete ilişkin algılarında “Okul Dışı Etkenler” alt boyutunda fark anlamlı bulunmamakla beraber, erkek ve bayan yöneticilerde en yüksek ortalama puanına sahip alt boyuttur. Bu sonuç, bayan ve erkek yöneticilerin okulda görülen iddetin nedenini, genel olarak okul dışı etkenlere bağladıklarını göstermektedir.

Öğretmen Görüşlerine Göre Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Sonuçlar:

1. Öğretmen görüşlerinde, ortaöğretim öğrencilerinde görülen iddetin nedenlerine ilişkin tüm maddeler arasında en yüksek ortalamaya sahip olan maddeler olarak, “Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesi” ve “Tekrarlanan iddet davranımın çocuk için normalleşmesi” maddeleri bulunmaktadır. Bu sonuç öğretmenlerin, aile içindeki ilgisizlik; evde, görsel medyada ve çevrede karşılaşılan iddet davranımın sıradanlaşmasını, okulda görülen iddet davranımın nedeni olarak kabul ettiklerinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

2. Öğretmen görüşlerinde, *ekonomik durumu ve kıdem* de i kenlerine göre anlamlı fark saptanmamıştır. Bu sonuç öğretmen görüşlerindeki bu de i kenlerin, okulda görülen iddet davranımın nedenleri üzerine önemli bir faktör olmadığını göstermektedir.

3. Ö retmenlerin cinsiyet de i kenine göre, “Okul Dı ı Etkenler” alt boyutunda, anlamlı bir farkın oldu u görülmü tür. Erkek ö retmenler, okuldaki iddet olaylarında okul dı ı etkenlerden kaynaklanan nedenleri, bayan ö retmenlere göre daha yüksek düzeyde kabul etmektedir. Bu farklılı a bakılarak, erkek ö retmenlerin aile içinde görülen ve görsel medyadan yansıyan iddet unsurlarının etkisinin, okulda görülen iddet davranı ının nedeni olarak kabul ettiklerini söylemek olasıdır.

4. Ö retmen görü lerinde “Okul Yönetimi” alt boyutunda *cinsiyet* de i kenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmı tır. Erkek ö retmenler, okuldaki iddet olaylarında okul yönetiminin etkisini, bayan ö retmenlere göre yüksek düzeyde kabul etmektedirler. Bu farklılık erkek ö retmenlerin okul yönetimini okulda kar ıla ılan sorunların çözümünde yetersiz buldukları ve okul yönetimin sorunlara yeterli düzeyde eri emedi ini göstermektedir.

5. Ö retmenlerin iddete ili kin algılarında *okul türü* de i kenine göre, “Okul ve Ö renci li kisi” alt boyutunda anlamlı bir farkın oldu u saptanmı tır. Anadolu Lisesinde görev yapan ö retmenler, Meslek Lisesinde görev yapan ö retmenlere göre, okul-ö renci ili kisinden kaynaklanan nedenlerin daha yüksek düzeyde iddete neden oldu u görü ündedir. “Okul ve Ö renci li kisi” boyutunda, ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyi i maddesi en yüksek ortalamaya sahip maddedir. Bu sonuca bakılarak, Anadolu Lisesindeki ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyerek çatı ma yönetiminde etkili olamadıklarını ileri sürmek mümkündür.

6. Ö retmen görü lerinde “Okul Yönetimi” alt boyutunda *okul türü* de i kenine göre anlamlı farklılık ortaya çıkmı tır. Genel Lisede görev yapan ö retmenler, okul yönetiminden kaynaklanan nedenlerin okuldaki iddet olayları üzerine etkisini, Anadolu Lisesinde görev yapan ö retmenlere oranla daha yüksek düzeyde kabul etmektedir. Bu durum, genel liselerde görev yapan ö retmenlerin mevcudun fazla olması sebebiyle, okul yönetimini okuldaki iddet olaylarının çözümünde etkili bulmadıkları ekinde yorumlanabilir.

7. Ö retmenlerin *okulun bulunduğu u çevre* de i kenine göre, iddete ili kin algılarında “Okul Dı ı Etkenler” alt boyutunda fark anlamlı bulunmu tur. Ö retmenler okulu, bulunduğu u çevrede ya anan iddet olaylarına göre de erlendirdiklerinde, orta derecede iddet ya anan yer görü ünü, fikrim yok görü üne oranla daha yüksek düzeyde kabul etmektedir. Bu sonuç, ö retmenlerin okulun bulunduğu u çevre hakkında bilgi sahibi oldu unu, çevrelerine kar ı daha duyarlı ve gözlemci bir yakla ımla baktıklarını göstermektedir.

8. Ö retmenlerin *okulun bulunduğu u çevre* de i kenine göre “Okul ve Ö renci li kisi” alt boyutunda anlamlı bir farkın oldu u saptanmı tır. Yüksek derecede iddet ya anan yer görü ü ile dü ük derecede iddet ya anan yer görü ü arasında anlamlı bir farklılı ın oldu u görülmü tür. Ö retmenler okulun bulunduğu u çevrenin, yüksek derecede iddet ya anan bir yer oldu u görü ündedir.

Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü lerinin Kar ıla tırılmasına Yönelik Sonuçlar:

Ara tırma sonuçlarına göre, yönetici ve ö retmen görü leri arasında “Okul Dı ı Etkenler” alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ara tırmaya katılan ö retmenler, okul dı ı etkenlerin okuldaki iddet olaylarındaki etkisini yöneticilere oranla daha yüksek düzeyde kabul etmektedir. Bu sonuç ö retmenlerin ö rencilerle daha çok vakit geçirdikleri ve onları daha yakından tanıdıkları; yöneticilerin ise okul yönetimi ve mevzuat gibi i lere daha çok zaman ayırdıklarının göstergesi olabilir.

5.2. ÖNER LER

Ara tırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak a a ıdaki önerilerde bulunulabilir:

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Ailelere yönelik öfke yönetimi, aile içi problemleri çözme, davranı ları kontrol edebilme, ergenlere gerekli ilgiyi gösterebilme gibi iddetin önlenmesine katkı sunacak konularda, Rehabilitasyon ve Ara tırma Merkezi ve aile ilgili çalı ma yürüten

tüm kurulu ların (sivil toplum örgütleri, belediye) i birli i ile okul çapında aileler bilinçlendirilmeli, sorunun çözümünde aile deste i sa lanmalıdır.

2. MEB'in düzenleyece i hizmet içi kurslarla yönetici ve ö retmenlerin iddet e itimi almaları, iddet kapsamına giren tüm tutum ve davranı ları bilmeleri, sorunu tanınmaları ve çözümü açısından önemlidir.

3. Ö rencilerin okul içinde enerjilerini do ru ve etkili bir ekilde kullanacakları kültürel ve sportif etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. Okul içi sosyal faaliyetler ö rencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olmalı, okul spor salonu ve okul bahçesi bu do rultuda düzenlenmelidir.

4. Okullarda ö renci sorunlarıyla yakından ilgilenilmeli, rehberlik servisleri daha aktif çalı arak iddete maruz kalan ö rencilere okul yönetiminin de yardımıyla psikolojik destek sa lanmalıdır.

5. Televizyon yayınlarında abartılı, insanların izleyemeyece i boyutlarda i kence ve iddet içeren programlara yer verilmemeli, iddet hiçbir gerekçe ile haklı gösterilip ödüllendirilmemelidir. iddet içerikli programlar, çocuk ve gençlerin ekran kar ısında oldu u erken saatlerde yayınlanmamalıdır. Bu konudaki tüm düzenlemelere ra men medyanın bunu ço unlukla dikkate almadı ı gözlenmekte, bu nedenle de konuya ili kin kamuoyu duyarlılı ı artırılmalıdır.

5.2.2. Ara tırmacılara Yönelik Öneriler

1. Okul yönetiminin ve ö retmenlerin, okulda ya anan iddet olaylarının çözümüne ili kin ve iddet davranı nda bulunan ö rencilere kar ı nasıl davranılması gerekti i konusunda çalı malar yapılabilir.

2. Anne- baba tutumlarının (demokratik, otoriter, ihmalkâr vb.) ergenlerde görülen iddet davranı ı üzerindeki etkisine yönelik farklı bölgelerde, illerde ara tırma yapılabilir.

3. Televizyon yayınlarındaki iddet içerikli programların ya am üzerinde etkileri ve sonuçlarına yönelik ara tırma ve projeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akman, Yener. (2010). “ İlkö retim ikinci Kademe Ö rencilerinin İddet ve Okul klime Algıları Arasındaki İlişki”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akta, Aliye Mavili. (2006). **Aile İddet**, Ankara: Elma Yayınevi
- Avcı, Raif. (2006). “ İddet Davranışını Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İlişkileri, Öfke ve Öfke ifade Tarzları Açısından İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, Ahmet. (2010). “Eğitimde İddet Olgusu Lise Öğrencilerinde İddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi Küçükçekmece İlçesi Örneği”. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayan, Sezer. (2007). “Aile içinde Çocuğa Yönelik İddet”. Doktora Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2008). “Aile içinde İddete Urayan Çocukların Saldırganlık Etilimleri” Anatolian Journal of Psychiatry. Sayı: 8 Ss:206- 214.
- Bacanlı, Hasan. (1999). **Sosyal Beceri Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bahçivan-Saydam, Reyhan., Tülin Gençöz. (2005). “Aile İlişkileri, Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Kendilik Değeriinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri İle İlişkisi” Türk Psikoloji Dergisi. Cilt:20 Sayı: 55 ,Ss: 61-74
- Bakı, Necdet. (2006). “ Görsel Medya Ekseninde Ortaö retim Çağın Gençliğinin İddet Etilimlerinin İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Balcıo lu, brahim. (2001). **iddet ve Toplum**. stanbul: Bilge Yayınları.
- Balta , Zuhale., Acar Balta ., (1991). “Gençlik Ça ı ve Stres” Aile Yazıları 3. Ankara: Ofset Yayınları. Sayı:3, Ss:303–315.
- Baran, Gonca Karata .(2008). “Ö retmenlerin ve Ö rencilerin Görü lerine Dayalı Olarak Okullarda iddet ve Okul Güvenli inin ncelenmesi: Keçiören Örne i”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sa lık Bilimleri Enstitüsü.
- Ba bakanlık Aile Ara tırma Kurumu.(1995). “Aile ç i iddetin Sebep ve Sonuçları”. Ankara:Yayın No:86., Ss: 135-192.
- Bilgin, Asude.(2008). **Okullarda iddeti Önlemede Bir Yöntem Çatı ma Çözme**. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bilgin, Nuri. (1995). **Sosyal Psikolojiye Giri** . zmir: zmir Kitaplı ı Yayınları.
- Bozkurt, Hamiyet. (2010). “ İlkö retim II. Kademe Ö rencilerinin iddete Yönelik Tutumlarının Bazı De i kenler Açısından ncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Bolu:Abant zzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budak, Selçuk. (2005). **Psikoloji Sözlü ü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buka, Stephen., Felton, Earls .(1993). “Early Determinants of Delinquency and Violence”.**Health Affairs**, 12 (4), p. 46–64.
- Can, Sibel. (2002).“Aggression Questionnaire” Adlı Ölçe in Türk Popülasyonunda Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalı ması. T.C. Genel Kurmay Ba kanlı ı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Haydarpa a E itim Hastanesi Ruh Sa lı ı ve Hastalıkları Servis efli i Uzmanlık Tezi. stanbul.

Can, Yasemin. (2007). "İlköğretim Okullarında İddet". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canat, Saygur. (1999). "Ben Hasta Değilim: Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü". **Adolesanlarda Davranış Bozukluğu**. (Ed: Aysel Ekici). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

Coles, J. C., Greene, A. F. ve Braithwaite, H. O. (2002). "The Relationship Between Personality, Anger Expression, and Perceived Family Control Among Incarcerated Male Juveniles", *Adolescence*, 37, 146, 395.

Corvo, K. ve Williams, K. (2000). "Substance Abuse, Parenting Styles And Aggression: An Exploratory Study of Weapon Carrying Students", *Journal of Alcohol & Drug Education*, 46, 1, 1-13.

Çetin, Hicran. (2004). "Öğrenci Ergenlerin İddete Yönelik Tutumları: Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme". Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çınar, İbrahim. (2007). "Dağın Kiri Yamacını Görebilmek" **Okullarda İddet ve Çocuk Suçluluğu**. (Ed: Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.

Demir, Nilüfer., Özcan Baran, Aylin Görgün ve Demet Ulusoy. (2005). "Türkiye'de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapkın Davranışları: Ankara Örneği" *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 32: Ss: 83- 108.

Doğan, Nilüfer Canpolat. (2006). "Ortaöğretim Öğretmenlerinin Dönüştürücü Önderlik Özellikleriyle Öğretmen Etkinliği Arasındaki İlişki". Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Donna, E. H., Sheila, I. C., Xiaoming, L. I. ve Weihua, H. (1999). "Parent-youth concordance regarding violence exposure: Relationship to youth psychosocial

functioning”, Journal of Adolescent Health 25, 396–406.

Ersanlı, Ercümen.(2007).“Çocu un Davranı larının Biçimlenmesinde Rol Model Davranı larının Etkisi”, **Okullarda İddet ve Çocuk Suçlulu u**. (Ed: Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.

Esen, Binnaz Kıran. (2003). “Akran Baskısı, Akademik Ba arı ve Ya De i kenlerine Göre Lise Ö rencilerinin Risk Alma Davranı mın Yordanması”. Ankara: Hacettepe Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi. Sayı: 24 Ss: 79–85.

Flannery, Daniel. (2006). **Violence and Mental Health in Everyday Life**. Lanham, MD, USA: AltaMira Pres.

Fromm, Erich. (1994).**Sevginin ve İddetin Kayna ı**. (Çev. Yurdanur Salman, Nalan çten). İstanbul: Payel Yayınları.

Gebe , Hüseyin. (2011). “Akran E itimi le Desteklene Öfke Kontrolü E itiminin Lise Ö rencilerinin Öfke Kontrol Becerilerine Etkisi”. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gemici, İknur. (2008). “ İlkö retim Kurumlarında Görülen İddetin Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Yönetici ve Ö retmen Görü leri”. Yüksek Lisans Tezi. zmir: Dokuz Eylül Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Gorman-Smith, D., Tolan, P., Zelli, A. ve Huesman R. L. (1996). “The Relation of Family Functioning Violence Among Inner-City Minority Youths”, Journal of Family Psychology, 10, 2, 115-129

Gökta , Erkan. (2010).” Özel ve Devlet Liselerinde İddete E ilim Nedenleri ve İddet Etkenlerininin Kar ıla tırılması: Üsküdar Örne i”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Gözütok, F. Dilek., Cem Karacao lu, Kemal O uz Er. (2007). “Çocuklar Evde de Okulda da Dövülüyor”. **Okullarda İddet ve Çocuk Suçlulu u**.(Ed:Adem Solak).Ankara:Nobel Yayınları .

Gül, K.Serdar., smail Dinçer Güne . (2009). “ Ergenlik Dönemi Sorunları ve İddet”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:11. Ss: 79- 101.

Gülbahar, Selin. (2011). “Toplumsal Cinsiyet ve İddet”. II. Hukukun Gençleri Sempozyumu. Ss:1–10. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Güler,Nuran., Hatice Tel,, ,Fatma Ö. Tuncay (2005). “ Kadının Aile çinde Ya anan İddete Bakı ır”. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. Sayı:27(2), Ss:51–56.

Güz, Hanife.(2007). “ İddet ve Gençli in İddeti Algılaması”. Çocuk ve Ergene Yönelik İddetin Önlenmesi Sempozyumu. Ankara: Aem Kitap

Hazır, Hayati.(2001). **Demokrasi stikrarsızlı ın Sebebi Olarak Siyasi İddet ve Terörizm**. Ankara: Nobel Yayın Da ıtım.

Hüsman, Zeynep. (2007). “Lise kinci Sınıf Ö rencilerinin İddet Deneyimlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Tetkiki”. Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

çli, Tülin. (2007). “ Suçlu Çocukların Türkiye Profili”. **Okullarda İddet ve Çocuk Suçlulu u**. (Ed: Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.

pek, Cemalettin.(2007). “Okullarda İddet Ba lamında İlkö retim Programına Konan Medya Okur-Yazarlı ı Dersi” **Okullarda İddet ve Çocuk Suçlulu u**. (Ed:Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları

- iker, Faruk. (2011). “ Televizyon Yayınlarında İddet”. Uzmanlık Tezi. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.
- Kanal, sa. (2008). “ mam Hatip Lisesi Ö rencilerinin İddet E ilimlerinin Çok Yönlü Olarak ncelenmesi” . Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakaya, Ergün. (2008). “ Endüstri meslek Lisesi Ö rencilerinin, İddet E ilimlerinin Çok Yönlü Olarak De erlendirilmesi”. Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, Niyazi.(2008). **Bilimsel Ara tırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, Aydın. (2006).“E itim Bilimleri Açısından Toplumsal De i me ve Yenile me”. **E itim Bilimine Giri** . (Ed: Mustafa Yılman). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaptan, Saim. (1998). **Bilimsel Ara tırma Ve statistik Teknikleri**. Ankara: Teknık Yayınları.
- Karaman, Yasemin Kepenekçi., Arife Özcan- Yüceda , (2001). “Okullarda Suçun Önlenmesi”. Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Sayı: 33(1-2) Ss:153-163.
- Karaman, Yasemin Kepenekci., akir Çınkır. (2002). “Lise Düzeyi Ö renciler Arasında Zorbalık.” Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi. Kuram ve Uygulamada E itim Yönetimi Dergisi. Sayı:34 Ss:236- 253.
- Keane, John. (1998). **İddetin Uzun Yüzyılı**. (Çev. Bülent Peker). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Kılıç, Ruhi. (2007). “Okullarda İddetin Önlenmesi ve Azaltılması”. **Okullarda İddetin Önlenmesi: Mevcut Uygulamalar ve Sonuçları**. (Ed: Selahattin

Gelbal). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Kıran, Özgür. (2011). "İddet Çeren Bilgisayar Oyunlarının Ortaöretim Gençleri Üzerindeki Etkileri: Samsun Örneği." Samsun Sempozyumu. Ss:1- 7.

Kırbaç, Yücel., Yalçın Taşmektepligil ve Ahmet Üstün.(2007). "Ortaöretimde Gençleri İddet Yönelten nedenler ve İddeti Engellemede Spor Aktivitelerinin Rolünün İncelenmesi". Amasya: Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. Sayı:4 Ss: 177-185.

Kızmaz, Zahir. (2006). "Okullardaki İddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım". Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 30 Ss:47-70

Knoester C. ve Haynie D. L. (2005). "Community Context, Social Integration into Family, And Youth Violence". Journal of Marriage and Family 67. Ss: 767-780.

Kocacık, Faruk. (1996). "İddet Olgusu Üzerine" Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt 2, Sayı 1. Ss:1-7.

Kocacık, Faruk., Mustafa Çayandereli. (2009). "Ailede Kadına Yönelik İddet Denizli İli Örneği". Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt: 6, Ss. 24-43.

Koç, Bozkurt.(2009). **Okullarda İddet Lise Öğrencilerinde İddet Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi**. Ankara: Araştırma Yayınları.

Köknel, Özcan. (1996). **Bireysel ve Toplumsal İddet**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

MEB. (2007). "Ortaöretim Okullarında Görevli Yöneticilerin İddet Konusunda Bilgi ve Becerilerine İlişkin Mevcut Durum Analizi". Ankara: Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

- MEB. (2008). “Öğrencilerin İddet Algısı”. Ankara: Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Mete, Mehmet. (1999). **Televizyon Yayınlarının Türk Toplumuna Üzerindeki Etkisi**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Michaud. (2002). **İddet**. (Çev. Cem Muhtaroglu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutlu, Funda. (2006). “Aile İçerisinde İddet Sürecinde Kadına Yönelik İddet Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ : Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nor enli, Faruk. (2009). “Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Yaşanan İddet Türü, Yaşama Sıklığı ve Nedenleri”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Odacı, Hatice.(2007). “Çocuk Suçları ve İddet Olayları”. **Okullarda İddet ve Çocuk Suçluluğu**. (Ed:Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ögel, Kültegin, İtir Tarı ve Ceyda Yılmazçetin Eke. (2006). **Okullarda Suç ve İddeti Önleme**. İstanbul: Yeniden Yayınları. No:17.
- Özcebe, Hilal., Hacer Çetnik ve Sarp Üner .(2006). “Adölesanlarda İddet Davranışları İddet ve Okul”. İstanbul: Okul ve Çevresinde İddete Yönelik Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu. Ss: 272- 275.
- Özdevecioğlu, Mahmut. (2003). “Algılanan Örgütsel Adaletin Bireylerarası Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” Kayseri: Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı:21, Ss:77-96.
- Piçkin, Metin. (2002). “Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, Etkileri ve Alınabilecek Önlemler”Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi.Ss:531-562

Polat, O. (2001). **Çocuk ve İddet**. İstanbul: Der Yayınları.

RTÜK. (2006). **Televizyon Programlarındaki İddet Çerçin, Müstehcenlik ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sa Ğ lı ı Üzerindeki Etkileri**. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayını.

_____. (2009). **Televizyon İzleme E Ğ ilimleri Ara tırması – 2**, Ankara : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayını.

Saldırım, Mustafa. (2007). “Ceza İnfaz Kurumundan İstetim Kurumuna” **Okullarda İddet ve Çocuk Suçlulu Ğ u**. (Ed: Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.

Sümer, Neslihan. (1998). “Kültür, Yasa ve Aile İddet”. **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek**. (Ed: Oya Çiftçi). Ankara: TODA İ Yayınları.

Sütçü, Serap Tekinsav. (2006). Ergenlerde Öfke ve Saldırganlık Azaltmaya Yönelik Bilişsel- Davranış Bir Müdahale Programının Etkilili Ğ inin De Ğ erlendirilmesi. Doktora tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ahan, Birsen. (2010). “İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin İddet Olgusuna İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi İstetim Bilimleri Enstitüsü.

Ahın, Hülya. (2006). “Öfke Denetimi İstetiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi”. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Sayı: 26. Ss:47- 61.

Taktak, Nedim. (2007). “İlköğretim Kurumlarında İddet” Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TBMM Araştırma Raporu. (2007). Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda

iddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Ara tırma Raporu.

TDK. (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tınaz, Pınar. (2006). **yerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)**, stanbul: Beta Yayınevi.

Tok, Gökhan. (2005). “Çocukluktan Gençli e Giden Yol ergenlik Dönemi”. Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı:455, Ss.34- 39.

Tokdemir, Mehmet. vd. (2009). “ İkö retim Ö rencilerinin Fiziksel İddete Ba vurma ve Fiziksel İddete Yakla ımlarında Televizyon Programlarının Etkisi”. Türkiye Klinikleri J Foren Med Sayı: 6(2) Ss:74- 85.

Tolan, P. H., Gorman-Smith, D., Huesmann, L. R., ve Zelli, A. (2002). “Assessment of Family Relationship Characteristics: A Measure to Explain Risk For Antisocial Behavior and Depression Among Urban Youth”, Psychological Assessment, 9, 212–223.

Tolan, P. H., David B. H., ve Gorman-Smith D. (2001). “Longitudinal Family and Peer Group Effects On Violence And Nonviolent Delinquency”. Journal of Clinical Child Psychology. 30. 172–186.

Totan, Tarık., Zeynep Deniz Yöndem.(2007). “Ergenlerde Zorbalı ın Anne, Baba ve Akran İli kileri Açısından ncelenmesi” Ege E itim Dergisi. Sayı: (8) 2 Ss:53- 68.

TÜB TAK.(2011). “Ana Baba El Kitabı”. Liselerde İddetin Saptanması ve Okul Temelli İddeti Önleme Programının Geli tirilmesi Projesi. Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi.

_____.(2011). “Ö retmen El Kitabı”. Liselerde İddetin Saptanması ve Okul Temelli İddeti Önleme Programının Geli tirilmesi Projesi. Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi.

- Uluç, Güliz.(2002). “Toplumsal Bir Gruba Yönelik İddet Türü: Medya, İddet ve Çocuklar”.Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Cilt: 2. Ss:4–11.
- Ulusoy, Ali.(2008). “Televizyon Programlarındaki İddet İçerikli Görüntülerin Gençlerin Ruhsal ve Psikolojik Gelişimlerine Etkileri Üzerine Teorik ve Uygulamalı Bir Araştırma: Kurtlar Vadisi Örneği”. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzba , Aslı. (2009).“Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve İddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Yıl:9. Sayı:18. Ss: 90–110.
- Ünal, Semra., Ada Sefer. (2007). **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ünalı . Mehmet. (2010). “Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba / Kurban Davranışları ile Sosyal Beceri Ve İddete Yönelik Tutumları”. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünsal, Artun. (1996). “Genişletilmiş Bir İddet Tipolojisi”. Cogito, Sayı: 6- 7, Kış - Bahar Ss: 29- 36.
- Üstün, Ahmet. (2007). “Gençleri İddete Yönelten Nedenler”. **Okullarda İddet ve Çocuk Suçluluğu**. (Ed:Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları
- Yavuzer, Haluk. (2002). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, Ayten. (2001). “Evliler Arasındaki Uyum, Anne-Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkilerin Gelişimsel Olarak İncelenmesi”. Türk Psikoloji Dergisi. Sayı :16 Ss: 1-20.
- Yılmaz, Yasin.(2011). “Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordayıcılarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

WHO (2002). Dünya Sa lık Raporu. ([http:// undp.un org.tr./ who/bülten/turk/bulten 9.htm](http://undp.un.org.tr./who/bulten/turk/bulten9.htm)) [Eri im Tarihi 13.11.2012]

Online (<http://haber.ekolay.net/haber/diyarbakirli-ilk%C3%B6%C4%9Fretim-okulu-%C3%B6%C4%9Frencisi-g%C3%B6rd%C3%BC%C4%9F%C3%BC-%C5%9Fiddeti-mektubunda-anlatti/2705/1019992.aspx>) [Eri im Tarihi 13.03.2013]

K SEL B LG FORMU

De erli Okul Yöneticileri ve Ö retmenleri,

Bu ölçme aracı, “ Ortaö retim Ö rencilerinde Görülen iddetin Nedenlerine li kin Yönetici ve Ö retmen Görü leri” ni almaya yönelik düzenlenmi tir. Verece iniz cevaplar sadece bu amaç için kullanılacaktır. Sorulara objektif yanıtlar vermeniz, ara tırmamız açısından önem ta ımaktadır. Anketin üzerine adınızı yazmanıza gerek yoktur. Katkılarınız için imdiden te ekkür ederim.

Özlem LALA
D.Ü. EYTPE
Yüksek Lisans Ö rencisi

1. E itim Durumunuz

Ön lisans Lisans Yüksek Lisans

2. Kıdemiz

1- 5 yıl 6–10 yıl 11- 15 yıl 16 ve üzeri yıl

3. Cinsiyetiniz

Bay Bayan

4. Okuldaki Göreviniz

Yönetici Ö retmen

5. Görev yaptı ınız okul türü:

Genel Lise
 Anadolu Lisesi
 Meslek Lisesi

6. Okulunuzun bulundu u mahalle/yerle im yerini ya anan iddet olaylarına göre de erlendiriniz.

Yüksek oranda iddet ya anan bir yer.
 Orta derecede iddet ya anan bir yer.
 Dü ük oranda iddet ya anan bir yer.
 Fikrim yok.

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	<i>Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedeni;</i>					
1	Televizyon yayınlarındaki iddet unsurlarıdır					
2	Televizyonda bulunan iddet unsurlu yayınların toplumun büyük kesimince yüceltilmesidir					
3	Tv izleme alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesidir					
4	Bilgisayar kullanma alı kanlı ının çocukların sosyal hayatlarını tehdit etmesidir					
5	Bilgisayar oyunlarındaki iddettir					
6	Çocu un aile içi iddete tanık olmasıdır					
7	Çocu un aile içi iddete maruz kalmasıdır					
8	Ailede alkol kullanılmasıdır					
9	Çocu un kalabalık aile ortamında ya amasıdır					
10	Tekrarlanan iddet davranı ının çocuk için normale mesidir					
11	Anne-babanın çocuklarıyla yeterince ilgilenmemesidir					
12	Çocu un iddet davranı ının aile tarafından desteklenmesidir (o sana vurunca sen de ona vur)					
13	Çocu un ileti im becerisinin geli memi olmasıdır					
14	Okullardaki sosyal faaliyetlerin yetersizli idir					
15	Okulda güvenlik önlemlerinin yetersizli idir (okul güvenlik elemanı, güvenlik kamerası)					
16	Okul yönetiminin ö rencilerin sorunlarına yeterince önem vermemesidir					
17	Okul yönetiminin iddet olaylarına zamanında müdahale edememesidir					
18	Okullardaki rehberlik faaliyetlerine gereken önemin verilmemesidir					
19	Rehber ö retmenlerin görevlerini özenle uygulamamalarıdır					
20	Ö retmenlerin ö rencilere kar ı iddet uygulamasıdır					
21	Yöneticilerin ö rencilere kar ı iddet uygulamasıdır					

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
	<i>Ortaö retim ö rencilerinde görülen iddetin nedeni;</i>					
22	Sınıfların kalabalık olması nedeniyle ö retmenlerin ö rencileri yeterince tanıyamayı ıdır					
23	Ö rencilerin enerjilerini bo altabilecekleri alanların bulunmayı ıdır					
24	Ö retmenlerin sık sık de i mesidir					
25	Sorunlu ö rencilerin okul faaliyetlerinden dı lanmasıdır					
26	Okul disiplin kurullarının do ru i lememesidir					
27	Ö rencinin okul ba arısının dü ük olmasıdır					
28	Derslerin bo geçmesidir					
29	Sınıfta kayna tırma programı uygulanan ö rencilerin çoklu udur					
30	Ö rencilerin öfkelerini kontrol edemeyi leridir					
31	Ö rencilerin çatı ma yönetimi yöntemini bilmeyi leridir					
32	Ekonomik güçlüklerdir					
33	Arkada ili kilerinde lider olma iste idir					
34	Ailelerin gelir düzeylerindeki farklılıklardır					

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

30 Nisan 2012

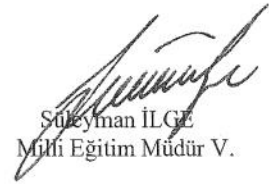
Sayı : B.08.4.MEM 0.21.20.02- 605.01- 12437
Konu : Anket İzni

DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 26.04.2012 tarih ve 170 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Eğitim Anabilim Dalı EYTPE Yüksek Lisans Öğrencisi Özlem LALA'nın "Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Şiddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri" konulu tez önerisi ile ilgili olarak geliştirdiği anket çalışması Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz tarafından incelenmiş olup, İlimiz Merkez İlçelerinde bulunan ortaöğretim okullarındaki yönetici ve öğretmenlerine okul müdürlerinin bilgisi dahilinde eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde uygulanmasına müdürlüğümüzce izin verilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Süleyman İLGE
Milli Eğitim Müdürü V.

Ekler:

- 1-Araştırma Değerlendirme Formu
- 2-Onaylı Anket Formu (3 Sayfa)
- 3-Okul Listesi

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Birimi
Tel:0412 226 58 50 (7 Hat) dahili 170
E-Posta:arge21@meb.gov.tr
arge21@gmail.com
2012 ©Diyarbakır

EGİTİME
%100
DESTEK

Öğretmenin
sınırı yok...

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen İddetin Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmada, aklıma gelmeyen ya da yazmadığım ya da yazdıklarımın tümünden sorumlu olduğumu beyan ve taahhüt ederim. 03.06.2013

Özlem LALA

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftiş

Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi